

**HEINRICH
VON KLEIST**

**MICHAEL
KOHLHAAS**

Çeviren: Necip Üçok

**Cumhuriyet
DÜNYA KLASİKLERİ**

Heinrich Von Kleist
MICHAEL KOHLHAAS

Almanca'dan çeviren: Doç. Dr. NECİP ÜÇÖK

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ

HEINRICH VON KLEIST

MICHAEL KOLHAAS

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 36

Bu kitabın hazırlanmasında Michael Kohlhaas'ın MEB Alman Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz

Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Mart 1999

ePub düzenleme: Meritokrasi

İkinci sürüm: Ağustos 2014

Cumhuriyetimizin 75. yılı coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüşüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı

Hasan Âli Yücel

SUNUŐ

Cumhuriyet’le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi’nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliğı yineleyerek, Türk okuruna bir “Aydınlanma Kitaplığı” kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940’lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliğı Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız-dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

İçindekiler

HEINRICH VON KLEIST ÜZERİNE
MICHAEL KOHLHAAS ÜZERİNE
MICHAEL KOLHAAS
YARARLANILAN YAPITLAR

HEINRICH VON KLEIST ÜZERİNE

18 Kasım 1777'de Oder üzerindeki Frankfurt'ta doğmuş olan Heinrich von Kleist, daha çocuk denecek yaşta büyük bir öğrenme hevesi gösterdi; bu öğrenme hevesiyle birlikte onda az raslanır bir kavrayış ve anlayış göze çarpıyordu. Kleist, on, on bir yaşlarında annesiyle babasını yitirdi. Yetim ve öksüz kalınca, Berlin'de vaiz Carl'ın koruması altına verildi. Vaizin yanında 1792 yılına kadar kaldı. Bundan sonra babasının yolundan yürümeye karar verdi ve subay adayı olarak Potsdam'daki hassa alayına girdi. Orada kibar tavırları, canlılığı, müziğe yeteneğiyle kendisini sevdi. Ren savaşına katıldı. Daha sonra karşılık görmediği derin bir aşka kapıldı; bu sevgi, üzerinde öyle büyük bir etki bıraktı ki, bu kibar genç, giyim kuşamını savsaklayıp kendini matematiğe ve Kant felsefesine verdi. Bunun sonucu olarak 1799 yılında hassa teğmenliğinden çekilip yine Frankfurt'a döndü, orada yüksek öğrenime başladı. Kız kardeşleri de Frankfurt'ta bulunuyorlardı. İşte Kleist yaşamının en mutlu günlerini burada yaşadı; hele kentin ileri gelenlerinden birinin sevimli ve zeki kızıyla nişanlanınca, mutluluğu bir kat daha arttı. Fakat bu mutluluk uzun sürmedi; aşırı derecede kafa yorgunluğu yüzünden sağlığı bozuldu. Askerlikten ayrıldıktan sonra yapısına uygun bir uğraşı da bulamamıştı. Kant felsefesi, Kleist'in gerçeğe varabilme konusundaki inancını körletmişti. Sağlığıyla birlikte ruh durumu da kökünden bozulmuştu. Dışışlerine girmek üzere 1800'de Berlin'e gitti. Siyasal bir görevle Viyana'ya doğru yola çıktı; fakat buraya ulaşmadan yine Berlin'e döndü. Düzen ve sabır isteyen memurluk yaşamından çekilmeye karar verdi; bu iş için yaratılmamış olduğunu duyumsamıştı. Kant felsefesiyle uğraşması onu insanoğlunun varlığı ve ödevleri konusunda öyle bir bocalama içine attı ki, garip yapısının da etkisiyle umutsuzluğa kapıldı, iş göremez oldu; hatta nişanlısına karşı duyduğu sevgi bile körlendi. Bunun üzerine nişanlısı, onun bir uğraşıda karar kılamadığını ileri sürerek nişanı bozdu. İşte bundan sonra Kleist'in yaşamı ülke ülke dolaşmakla geçti. Yitirdiği erinci başka çevrelerde, başka insanlar arasında yeniden elde etme umuduyla, sevgili kız kardeşi Ulrike ile birlikte, 1801'de Paris'e gitti. Oradaki yaşam, onu kendi içine çekilmeye yöneltti: Gönlü insanlara, bilime karşı gittikçe artan bir tikslenmeyle doldu. Bunun üzerine dünyadan elini eteğini çekmeye, İsviçre'de toprak alarak bir köylü gibi yaşamaya karar verdi. Kız kardeşini Frankfurt'a kadar götürdükten sonra İsviçre'ye döndü; fakat tasarısını uygulamaya koyamadı. Paris gibi büyük bir dünya kentinin gürültüsünden İsviçre'nin şairane yalnızlığına sığındığı halde, ruhu dinginliğe kavuşamamıştı: bazan büyük umutlarla dolup taşıyor, bazan da umutsuzluğa kapılıyor, hatta çılgına dönüyordu.

Bern'de bulunduğu sıralarda büyük şair Wieland'ın oğlu Ludwig Wieland ve küçük Gessner ile tanıştı. Bu tanışma sonunda, o zamana kadar uyumuş olan şairlik yeteneği uyandı. İsviçre'de Schroffenstein Ailesi adlı oyununu yazdı (1802) ve Kırık Testi adlı güldürüsüyle birçok kez yeniden kaleme alıp bir türlü bitiremediği Robert Guiskard adlı oyununa başladı. Bu oyunun kendisine büyük bir ün sağlayacağını umuyordu. Günün birinde ağır bir hastalığa tutuldu. Hastalığı haber alır almaz hemen yanına koşan kız kardeşi Ulrike, ona özenle baktı. İyileşince kardeşiyle birlikte Almanya'ya döndü (1802). Kısa bir süre Jena'da kaldı. Burada Goethe ve Schiller ile tanıştı. Goethe, tüm içtenliğiyle ilgi göstermesine karşın, bu garip yapıyı adamdan biraz çekindi; Kleist ise, yukarıda saydığımız yapıtlarıyla, dahi şair çelengini Goethe'nin başından çekip almak istiyordu. Kendisine Robert Guiskard'dan parçalar okuduğu yaşlı Wieland, çok şeyler söz veren bu oyunu beğendi; bitirmesi için de onu yüreklendirdi. Bir yıl sonra, yani 1803'te Kleist, Dresden'e gitti; oradan da bir

arkadaşıyla yine İsviçre'ye, İtalya'ya ve yine Fransa'ya geçti. Bu yolculukla dinginliğe kavuşacağı yerde, kendi sanatına olan inancı gittikçe kırılarak üzgün bir ruh durumuna düştü. Arkadaşıyla "varlık", "yokluk" üzerine bir tartışmadan sonra arkadaşı, birlikte oturdukları evden ayrıldı. Bu yüzden şairin umutsuzluğu daha da arttı; Robert Guiskard'ı üçüncü kez yaktı.

Yeniden Almanya'ya döndüğü zaman, Mainz kentinde altı ay süren tehlikeli bir hastalığa tutuldu. 1804 yılının sonlarına doğru Doğu Prusya'nın başkenti Königsberg'e gitti. Bir yandan oradaki hükümette memur olarak çalışırken, öte yandan da şairlik yolunda büyük gelişmeler gösterdi: Kırık Testi'yi tamamladı; Molière'in Amphitryon'u üzerinde çalıştı: Marquise von O., Michael Kohlhaas öykülerini yazdı ve belki de Robert Guiskard'ı yeniden ele aldı.

O sıralarda Napoléon orduları her yanda zafer üstüne zafer kazanıyordu.. Kleist, Jena ve Auerstaedt önlerinde Almanların yenildiği haberini Königsberg'de duydu. Ülkesinin bu üzücü durumu ve para sıkıntısı, karaduygusunu bir kat daha artırdı. 1807 başlangıcında yarı umutsuzluk içinde Berlin'e gitti; elinde pasaportu bulunmadığı için, Berlin'i işgal altında bulunduran Fransızlar tarafından tutuklanıp iki subayla birlikte Fransa'ya gönderildi. Birkaç hafta Fransa'da kaldıktan sonra, özgür bırakıldı. 1807 yılı ortalarına doğru Dresden'e gitti. Orada Ludwig Tieck ile tanıştı ve başka yazarlarla birlikte Phöbus adında aylık bir dergi yayımlamaya başladı. Bu dergi ancak 1808 Ocağı'ndan Ekimi'ne kadar çıkmış, Michael Kohlhaas'ın ilk biçimi burada bölüm bölüm yayınlanmıştı. Phöbus işi bir süre için neşesini yerine getirmişti; fakat bu da uzun sürmedi. Çünkü Goethe'nin kendisinden pek de övgüyle söz etmediğini öğrenmişti; bunun üzerine birkaç acı yergi yazdı. Yine para sıkıntısı başgöstermişti; ama Almanya'nın umutsuz durumu ona her şeyden daha çok acı veriyordu. Prusya'nın düşüşünü Königsberg'deyken görmüştü.

Almanya'nın bu yenilmiş ve istila edilmiş durumu, onda Fransızlara, hele Napoléon'a karşı büyük bir kin ve nefret uyandırdı. Napoléon'u öbür dünyada günahları sayacak olan meleklerin soluğunu tüketecek bir günahkâr diye niteliyordu. Ona, doğa tapınağının desteği olan sütunları yerinden oynatan, cehennemden çıkmış baba katili hortlak adını takmıştı. Şair için Napoléon, baskıcı yönetim örneği, haksızlığın ta kendisidir. Kleist, Napoléon'a karşı duyduğu uçsuz bucaksız nefreti, 1808'de yazdığı Hermann Savaş adlı oyununda da sergilemiş, bununla ona karşı bir direniş devinimi uyandırmak istemiş, Almanya'ya kurtuluş yolunu göstermiştir.

Avusturya savaşı ona yeni umutlar vermişti; fakat Wagram'da savaşın kötü bir sonuca varması, bütün umutlarını boşa çıkardı. Kleist, Berlin'e döndü: Kısa süren Berliner Abendblätter adındaki gazeteyi çıkarmaya başladı. 1810'da oyunlarının en ünlülerinden biri olan Prens Friedrich von Hamburg'u yazdı. Bu yapıtımdan çok şeyler umuyordu. Dinginlik geri döner gibi olmuştu; fakat bu sırada garip bir biçimde yaşamına son verdi.

Meşhur sofist Adam Müller ona Henriette Vogel adında bir kadın tanıtmıştı. Bu kadın devası bulunmayan bir hastalığa tutulmuş olduğunu sanıyordu. Bu nedenle de kendisi için artık dayanılmaz bir biçim alan yaşamına son vermeyi düşünüyordu. Kleist'tan, kendisi istediği anda, arkadaşlığını gösterecek bir hizmette bulunma sözünü almıştı; günün birinde ona bu sözünü anımsattı. Kleist, her zaman için hazır olduğunu söyledi. Bunun üzerine kadın, bu yaşamı daha fazla sürükleyemeyeceğini anlatarak kendisini öldürmesini diledi. Kleist sözünde durdu.

İkisi birlikte Berlin yakınlarındaki Wansee gölü kıyısına gittiler. O akşamı ve ertesi sabahı yapmacık

bir neşe içinde geçirdiler, gece de mektuplar yazdılar; ertesini gün (21Ekim 1811) öğleden sonra, Berlin'e bir haberci gönderdiler ve gölde bir gezintiye çıktılar. Kleist, önce sevgilisini, sonra da kendisini tabancayla öldürdü. Cesetleri öldükleri yere gömüldü. Kleist, öldüğünde 34 yaşındaydı.

Kleist'in yukarıda saydıklarımızdan başka 1810'da yazdığı *Das Kütchen von Heilbromn* ve *Penthesilea* adında iki oyunu, birçok uzun öyküsü ve şiirleri vardır.

MICHAEL KOHLHAAS ÜZERİNE

Bugünkü öykü, Almanya’da Goethe ile başlar. Goethe’ye göre, öyküde şaşkınlık yaratacak bir biçimde birbirine girmiş dış raslantılar ve olaylar, uyumlu bir biçimle göz önüne konulmalıdır. Bu yüzden, yukarıda söz ettiğimiz Wieland gibi, Goethe de öykünün konusunu, sıradan olayların dışında ama yine de her gün olabilecek olayların oluşturmasını ister.

Kleist, başka öykülerinde olduğu gibi, burada da Goethe’nin istediği gibi, alışılmamış, garip, benzersiz olayları anlatır; fakat bunları dış olaylar dünyasında değil, ruhsal yaşamın özel, sorunlu olayları içinde arar. Bu nedenle Almanya’da Kleist, psikolojik öykünün yaratıcısı olmuştur; hatta yine bu bakımdan o, gerçekçiliğin öncülerinden biri sayılabilir.

Kleist’in seve seve ele alıp işlediği konular, çoğu kez serüven, ruhsal bunalım ve yıkımlarla doludur. Onun dilimize çevirdiğimiz Michael Kohlhaas adındaki bu öyküsünde de aynı şeyler görülmektedir. Yukarıda gördüğümüz gibi, yazarın yaşamı karşıtlıklarla dolup taşar; o, yaşama isteğiyle ölüm isteği arasında bocalar. Kleist’in ruhundaki bu karşıtlığı, Königsberg’de, Almanya’nın yenilmiş, çökmüş durumunu gördüğü sıralarda (1804) yazdığı ve Fransızlara karşı duyduğu kin ve nefreti belirten bu çok güçlü öyküsünde de görmekteyiz. Yazarın Fransızlara karşı duyduğu tiksinti ve nefret o kadar büyüktü ki, bütün Ren’in baştan başa paramparça Fransız cesetleriyle dolup taşmasını istiyordu. Bu tutkulu nefret coşması ancak Kleist’in kükremiş ama yatıştırılmamış olan adalet duygusuyla anlaşılabilir. Kleist her şeye dayanabilir, fakat haksızlığa ve adaletsizliğe asla! İşte bu yüzden Michael Kohlhaas’a, yazarın haksızlığa, adaletsizliğe karşı duyduğu kin ve öfkenin bir anıtı gözüyle bakabiliriz.

Bu yapıtta geniş bir öç isteğiyle adalet duygusu bir karşıtlık içinde başabaş gider; Kohlhaas, kendisinden zorla alınan hakkını aramak için, yaralanmış olan adalet duygusundan dolayı katil olur çıkar.

Brandenburglu bir at tüccarı olan Michael Kohlhaas, Tanrı’dan korkarak basit ve haksever bir yaşam sürmektedir. Günün birinde atlarından ikisini Saksonya soylularından biri alır ve çok kötü hırpalar. Kohlhaas mahkemeye başvurur; fakat akraba oldukları için, soyluların birbirlerini korumasından dolayı hakkını alamaz; üstelik can sıkıran bir yaratık diye nitelenir, çok sevdiği karısını da bu uğurda yitirir. Bundan sonra, hakkını aramak için başına adamlar toplar ve Luther zamanının azılı bir haydudu olur; adil bir mahkeme önünde hakkını alınca, yaptığı haydutluklar yüzünden, darağacında hoşnut ve içi rahat olarak can verir.

Kleist, bu öyküsünde insana hoş vakit geçirten dış olayları değil, insanın davranış biçiminde bir değişme yaratan ruhsal olayları işlemiştir. Bu öykü ahlak, hak ve adalet ülküsü üzerine kurulmuştur. Bunu yapıtın hemen başlangıcındaki şu sözlerden anlayabiliriz: “Adalet duygusu, Kohlhaas’ı bir haydut, bir katil yaptı.”

Bu yapıtta göze çarpan ahlak ülküsünün kaynağını, Kleist’in en çok sevdiği yazar Rousseau’nun düşüncelerinde aramak doğru olur. Rousseau, Contrat social (“Toplum Sözleşmesi”) adlı yapıtının

birinci kitap, altıncı bölümünde şöyle der: “Her üyesinin kişiliğini ve mallarını var gücüyle savunan ve koruyan bir toplum biçimi bulmak: öyle bir toplum biçimi ki her üye, diğerlerine bağlanmakla birlikte, yine de yalnızca kendisine boyun eğsin ve eskisi kadar özgür kalsın.” İşte Toplum Sözleşmesi’nin çözdüğü ana sorun budur. Bu sözleşmenin yargıları, sözleşmenin niteliğine bağlı olduğu için, en ufak bir değişiklik onları anlamsız ve etkisiz kılar; öyle ki, her ne kadar bu yargılar hiçbir zaman kesin olarak söylenmemişse de, her yerde birdirler, her yerde dolaylı olarak tanınmışlar ve kabul edilmişlerdir. “Fakat bu toplum sözleşmesi bir kez bozuldu mu, her üye yeniden ilk haklarını elde eder ve anlaşmaya bağlı özgürlüğe karşılık o zamana kadar vazgeçmiş olduğu doğal özgürlüğüne yeniden kavuşur”.

İşte Kohlhaas için de bu toplum sözleşmesi bozulmuştur; onu artık topluluğun yasaları korumamaktadır, Kohlhaas kendisini topluluğun dışına atılmış saymaktadır. Bunu Luther ile konuşmasından öğreniyoruz. At tüccarı; “Yasanın korumadığı kimseyi ben, devlet topluluğunun dışına atılmış sayarım” sözleriyle kendini Luther’e karşı savunur. Fakat o, ilk ve doğal haklarını hemen ele almaz; araştırıp soruşturur, vicdanının tartışında olayları tartar: Tanrı’dan korktuğu için, en küçük bir haksızlık yapmaktan aşırı ürker ve uşağı Herse’yi inceden inceye sorguya çeker; dilekçelerle Dresden hükümetine başvurur; dilekçelerine olumsuz yanıt aldığı zaman Saksonya Elektör Prensi’ne gönderdiği sevgili karısını korkunç bir biçimde yitirince, artık kendisini her bakımdan özgür sayar. Ancak sürekli haksızlıklara dayanacak gücü kalmadığı zaman, ancak o zaman silaha sarılır, bir haydut kesilir. Çünkü o vakit at cambazı, bir mahkeme kürsüsü önünde değil, kendi vicdanının kürsüsü önünde artık yargısını vermiştir. İşte şimdi Kohlhaas, Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi’nde belirttiği doğal özgürlüğe kavuşmuştur. Bu duruma düşen, ilk özgürlüğünü yeniden kazanan Kohlhaasenbrüclü at tüccarı kendisine verilmeyen adaleti, kendi eliyle alabilir; bunun için kendinde hak bulmaktadır. Ancak bu anlamda “toplum sözleşmesi bir kezbozuldu mu, her üye yine ilk haklarını elde eder” düşüncesi bütün öykünün ruhunu oluşturur.

At tüccarı için kendisine haksızlık eden Saksonya Elektör Prensi’ne ceza vermek, özgürlük ve yaşama kavuşmaktan daha çok yeğlenmeye değer; bu yüzden de soylu von Stein’in bir sınır kasabasında sunduğu özgürlük fırsatını geri çevirir. Von Stein bunu nasıl kavrayamazsa, insanın iki cılız yağız at uğruna yaşamını tehlikeye atıp böyle korkunç şeyleri nasıl yapabileceğini de Luther bir türlü anlayamaz.

Kleist, Michael Kohlhaas’ın serüvenini barok dönemin bir gerçek yaşam öyküsünden, Peter Hauffitz adında birinin 1731 yılında bir dergide basılmış olan bir öyküsünden öğrenmişti. Sanıldığına göre, yazarın dostu Pfuel, ona Hauffitz’in Hans Kohlhaas adlı gerçek yaşam öyküsünü göstermiş, bu konudan bir tragedya yaratmasını istemiştir. Kleist’a kaynaklık eden bu öyküde, aslında akıllı uslu bir adam olan Hans Kohlhaas, soyluların büyüklenmelerinden dolayı onlardan öğ almaya kendinde hak gördüğü için, korkunç suçlar işler ve bu yolda ölçüsüz davrandığından ötürü en sonunda yok olup gider.

Bu konu, öyküde, kayıtsız ve tutkusuz, yalnızca ahlak kurallarını öğreten bir biçimde anlatılmış yalın, acıklı bir konuydu. Bu konudan iyi bir yapıt çıkacağı Kleist’ın aklına yattı; hemen yazmaya başladı. Kleist, kaynaktaki dağınık olayları bir araya getirmiştir. Yapıtta talihsiz at cambazının gördüğü işler, çektiği acılar bir zincirin halkaları gibi birbirine girmiş olarak görülür. Öyküdeki bütün kişilerin (soyluların, yargıçların, memurların, Elektör Prenslerin, hatta Luther’in) özyapılarının

çözümlemesine Kohlhaas'ın talihiyle ilgili oldukları oranda önem verilmiş ya da verilmemiştir. Haufftitz'in öyküsünde birinci planda gelen bu kişiler, romanda ancak Kohlhaas'la ilgileri oranında ele alınmışlardır.

Kaynakta yalnızca adlarla olaylar vardı; kişiliklere yer verilmemişti. Falan zamanda falan adama falan kimseler tarafından haksızlıklar edildiği ve onun buna karşı nasıl bir tavır takındığı yazılıydı. Kleist, bu kişilerin her birine kendisine uyan birer kişilik ve bir çevre verdi; böylece insansal bir çevre yarattı. Gerçek öykünün yazarı, yalnızca olayları öykülemek istiyordu; oysa Kleist, onların nasıl ve hangi nedenden dolayı olduklarını göstermeye çalıştı.

Kleist, kaynağı düzenleyip kişilikleri belirtince, öyküyü keskinleştirme gereksinimini duydu. O, üzüntüleri, kişilikleri, çevreyi, hatta adı bile keskinleştirdi; Öykücünün herhangi bir Hans'ı yerine yazar -savaşımca başmeleğe benzeterek-Kohlhaas'a "Michael" adını verdi. Kleist'ın Kohlhaas'ı iyi işlerde olduğu gibi kötülerinde de, öyküdeki Kohlhaas'tan çok daha güçlü, öfkeli bir kimse, tepeden tırnağa kadar tam bir insandır. Öykünün Kohlhaas'ı öfkelenen ve öç almak isteyen, böylece yarı isteyerek, yarı istemeyerek ama zorunlu kalarak cinayetlere sürüklenen ve haydutbaşı olan, ancak herhangi bir ilkeye bağlı bulunmayan bir adamdı. Kleist'ta ise at tüccarı, her şeyden önce keskin bir istem gücüyle hakseverliği en yüksek noktaya vardırıan bir kahraman (bkz. Herse ile konuşması), adalet duygusu bağnazlık düzeyine varan bir insandır; yazarın kaynak olarak aldığı yapıtta soyluların kabalıkları, her türlü hile ve kötü davranışları hep raslantısal olarak gerçekleşmekteydi; Michael Kohlhaas'ta ise suçsuz at tüccarının çevresini hile ve utandırıcı kötülüklerden bir zincir almış, iblisliklerden örülmüş bir ağ sarmıştır.

Kleist bütün yollara başvurarak bu öykünün gerçek olduğunu anlatmak istiyordu. Bu yolların başında yapıtın adı altındaki "Eski bir gerçek öyküden" yazısı gelir. "Adına Kohlhaas bildirisi denen bildiri"den söz etmesi, "karşılaştırıp bilgi verdiğimiz gerçek öykülerin bir noktada birbirinden ayrıldıkları"ndan söz açması ve yapıtın sonunda "ayrıntıları tarih kitaplarında okunabilir" demesi, yazarın bu öyküyü elinden geldiği kadar, gerçekten olmuş gibi göstermek için çaba harcadığının birer kanıtıdır. Kleist, bazı noktalarda kaynağın fazla açıklama vermediğini, eksik bilgi sahibi olduğunu, ne yapmak gerektiğini bilmediğini anlatmak ister gibidir. Fakat öte yandan en gizli şeylerden, örneğin Kohlhaas'ın kafasında kurduğu planlardan söz etmektedir. O, yapıtında zamanın havasını verir; hele Luther ile konuşma sahnesinde bu konuda çok başarılıdır. Bununla birlikte öteki yapıtlarında olduğu gibi, fazla düşünmeden yazdığı için olacak, Kohlhaas'ta da birçok tarih yanlışına (anachronisme) raslanır: "... geriye kalan küçük serveti kâğıt olarak yanında olduğu halde...", "niyeti Hamburg'a, oradan gemiye binip doğuya, Doğu Hindistan'a... gitmekti", "Hamburg Bankası"... Bütün bunlar on altıncı yüzyılda yoktu.

Yazar, çağdaşlarının sağlam kişilikli Johann Friedrich diye adlandırdıkları Saksonya Elektör Prensi'ni nedim ve nedimelerle çevrilmiş göstermektedir; böylece Kleist, Saksonya Elektör Prensi'ne haksızlık etmiş olmaktadır. Fakat yazarın düşüncesine göre, Elektör Prens bunu görünür duruma getirmektedir; çünkü hükümdarlık görevini iyi kullanamaz, hatır gönül tanır. Tarihi karıştırdığımız zaman, bu olayların oluşu sırasında Saksonya Elektör Prensi'nin yüksek kişilikli Johann Friedrich olduğunu görürüz. Öyleyse Kleist'ın Saksonya hükümdarını bu biçimde alçaltmasındaki neden nedir? Bunu anlamak için yazarın Napoléon hayranlığı üzerine düşündüklerine bir göz atalım.

Kleist'in gözünde Napoléon hayranlığı "savaşta beni alt edip çamur ve pislik içine atan; yüzüme

ayağını basan adamın ustalığına hayran olmam” kadar alçaklıktır. İşte bu nedenle o, Napoléon ile anlaşma yapan Saksonya hanedanına karşı büyük bir nefret duymakta ve gerçekten olmuş gibi göstermek istediği öyküsünde, Saksonya hükümdarının kişiliğini değiştirerek onu düşkün birisi gibi göstermeye çalışmaktadır. Berlin’de, vicdanlı bir mahkeme önünde Kohlhaas ölüm yargısı giydiği zaman, Kleist şöyle yazar: “Halk, Elektör Prens, Kohlhaas’a sevgi duyduğu ve acıdığı için, bunu hemen kesinlikle uzun ve güçlüklerle dolu bir hapis cezasına dönüştürecek diye umuyordu.” Buna karşın ölüm yargısı yerine getirilir. Yazar bu sözlerle hakkı ve adaleti istediği gibi kullanan, kâh arkadaşlarını gözetererek at tüccarının yok olmasına neden olan, kâh kişisel çıkarı uğrunda onun kaçmasına yardım etmek isteyen Saksonya Elektör Prensi ile her zaman adaletin gerçek temsilcisi olan Brandenburg Elektör Prensi arasındaki derin ayrımı belirtmek istemiştir.

Kohlhaas; Brandenburg mahkemesinde yargılanır. Hak ve adaleti kurtarmak ve düzeni yeniden kurmak için birçok cinayet işleyen bu adam, cinayetlerinin karşılığını canıyla öder. Ölüme giderken at tüccarı hoşnut ve kaygısızdır; çünkü dünyada en büyük isteğine kavuşmuş, uğrunda kendini gözden çıkardığı hak ve adalet düzeni yeniden kurulmuştur. O artık dünyayla, kendi vicdanıyla, yani Tanrı ile barışmıştır. Böylece soylunun cezalandırılmasıyla ondan yalnızca hukuksal olarak özür dilenmiş olmaz, aynı zamanda Luther’in bir papazı elçi gönderip bir zamanlar ondan esirgediği kutsamayı saygılı bir biçimde vermesi ve bu yolla onu bütün dünya günahlarından arınmış saymasıyla, yüksek ahlaksal özür de dilenmiş olur. Çünkü Luther, bir rahip, ünlü reformcu olarak değil, cisimleşmiş vicdan, Tanrı’nın armağan ettiği akıl, insansal ölçü olarak Kohlhaas’ın karşısına çıkar; onun sesi, at tüccarına geri dönmeyi buyuran Tanrı’nın sesidir. Fakat o, Luther ile konuştuğu andan başlayarak inançlı olduğu halde fazla ileri gittiği için, geri dönemez. Böylece hak ve adalet duygusu çok güçlü olan bir adam, kendi hakseverlik duygularının kurbanı olur, satır altında can verir.

MICHAEL KOHLHAAS

(Eski bir gerçek yařamyksnden)

On altıncı yüzyılın ortalarında Havel ırmağı kıyılarında, zamanının en haksever, aynı zamanda en korkunç adamı, Michael Kohlhaas adında bir at tüccarı yaşıyordu. Bir köy öğretmenin oğlu olan bu garip adam, otuz yaşına kadar, yaşamını örnek bir yurttaş olarak geçirmişti. Hâlâ kendi adını taşımakta olan köydeki çiftliğinde, sanatıyla geçinerek dingin bir ömür sürüyordu; sevgili karısının doğurduğu çocuklarını da, Tanrı korkusuyla çalışkanlık ve bağlılık aşılıyarak yetiştirmişti. Komşuları arasında onun hakseverliğini görmeyen kimse yoktu; kısaca, günün birinde, erdem yolunda aşırı derecede ileri gitmiş olmasaydı, dünya onun anısını saygı ile anacaktı. Fakat adalet duygusu onu bir haydut, bir katil yaptı.

Günün birinde, hepsi de iyi beslenmiş parlak tüylü bir tay sürüsüyle yabancı bir yöreye doğru yola çıktı; pazarda elde edeceği kazançla neler yapacağını hesaplıyordu; bir yandan, iyi iş adamları gibi daha fazla kazanç sağlamak için parasını başka bir işe yatırmayı düşünüyor, bir yandan da günün zevkini çıkarmayı kuruyordu. Elbe ırmağı kıyısına vardığı zaman, Saksonya toprağında görkemli bir şövalye konağının yanında, şimdiye kadar bu yol üzerinde hiç görmediği bir sınır direğiyle karşılaştı. Şiddetli bir yağmur çevreyi kamçılıyordu. Atlarını durdurdu, nöbetçiyi çağırdı ve biraz sonra asık bir suratla pencereden bakan nöbetçiye yolu açmasını söyledi. Bir hayli zaman sonra evden çıkan gümrük kolcusuna sordu: “Ne var burada böyle?” Öteki: “Ülkenin efendisine ait bir ayrıcalık!” diye yanıtladı ve ekledi: “Soylu Wenzel von Tronka’ya bağışlanmış bir ayrıcalık!” Kohlhaas: “Ya! Demek soylu kişinin adı Wenzel?” dedi ve görkemli mazgallarıyla bütün çevreye egemen olan saraya baktı. “Buranın yaşlı efendisi öldü mü? Korucu, direği kaldırırken: “İnmeden öldü” dedi. Kohlhaas “Ya... Yazık!” dedi. “İnsanların birbiriyle alışverişte bulunmasından hoşlanan ve elinden geldiği kadar ticarete yardım eden, saygıya değer yaşlı bir efendiydi. Vaktiyle şuracıkta, köye giden yolda kırsalığın ayağı kırıldığı için, bir kaldırım yaptırmıştı. Eee, şimdi borcum ne?” diye sordu ve gümrük kolcusunun istediği parayı rüzgârda dalgalanan abasının altından güçlkle çıkardı. Öteki: “Çabuk, çabuk!” diye mırıldanıp havanın kötülüğüne ilendiği sırada, Kohlhaas ekledi: “Evet dostum! Bu direk ormandaki yerinde kalsaydı, benim için de, sizin için de çok daha iyi olurdu.” Parayı verdi; yola koyulmak istiyordu; fakat henüz sınır direğinin yanına gelmemişti ki, arkasındaki kuleden yeni bir ses: “Dur orada, hey cambaz!” diye çınladı ve şato kâhyasının kapıyı açarak kendisine doğru koştuğunu gördü. Kohlhaas “Eh, duralım bakalım, daha neler göreceğiz?” diye düşündü ve atları durdurdu. Şato kâhyası şişman vücuduna bir ceket daha geçirip gelmişti; yağmura karşı yanlamasına durarak pasaport sordu. Kohlhaas biraz şaşırarak “Pasaport mu?” dedi; yanında herhalde böyle bir şey olmadığını söyledi; fakat efendinin istediği bu belgenin ne biçim şey olduğu kendisine tanımlanır, belki raslantıyla bulabileceğini sözlerine ekledi. Şato kâhyası, onu yan gözle süzerek, hükümdarın izin belgesi olmadan sınırdan hiçbir cambazın geçemeyeceğini söyledi. At cambazı, böyle bir kâğıt olmadan şimdiye kadar tam on yedi kez bu sınırdan geçtiğini ve kendi işini ilgilendiren fermanların tümünü bildiğini ileri sürdü; bunun herhalde bir yanlışlık sonucu olacağını söyledi; yolu uzun olduğu için burada gereksiz yere daha fazla alıkonulmamasını rica etti. Fakat kâhya onun on sekizinci kez buradan sıvışamayacağını, salt bunun için yeni bir buyruk yayımlandığını, ya burada bedelini ödeyip pasaportu alması ya da geldiği yere dönmesi gerektiğini söyledi. Bu yasadışı isteklerden canı çok sıkılan cambaz, kısa bir süre düşündükten sonra attan indi, onu bir uşağa verdi ve bu sorun üzerine Tronka Prensi ile bizzat görüşeceğini söyledi. Şatoya doğru yollandı; kâhya, açgözlü vurguncular ve bu gibilerden para sızdırmanın yararları hakkında homurdana homurdana onu izliyordu; her ikisi de birbirini süzerek salona girdiler. Raslantı olarak, soylu o anda birkaç şen arkadaşıyla içki sofrasında oturuyor, aralarında geçen bir şakanın neden olduğu tükenmez bir kahkaha ortalığı çınlatıyordu. Kohlhaas yakınmasını anlatmak için ona yaklaştı. Soylu ne istediğini sordu;

yabancı adamı gören şövalyeler seslerini kestiler. Fakat daha atlar hakkındaki yakınmasına henüz başlamıştı ki, bütün kalabalık: “Atlar mı, nerde atlar?” diye bağırdı ve onları görmek için pencereye koştu. Aşağıda parlak tüylü at sürüsünü görünce, soylunun önerisi üzerine, uçar gibi avluya indiler. Yağmur dinmişti. Şato kâhyası, vekilharç ve uşaklar hepsi de hayvanların çevresine toplanmış, seyrediyorlardı. Biri, alnı akıtmalı doruyu övüyor, bir diğeri kestane kırını beğeniyor, üçüncüsü kulayı okşuyordu; hepsi de hayvanların geyik gibi olduklarında, ülkede bunlardan daha iyi at yetiştirilmediğinde birliktiler. Kohlhaas güler yüzle atların, üstlerine binecek şövalyelerden daha iyi olmadıklarını söylüyor, onları satın almaları için şövalyelere öneride bulunuyordu. Doru aygırı pek çekici bulan soylu bedelini sordu; vekilharç da işletmedeki hayvanların yeterli olmadığını düşünerek, bu işte kullanılmak üzere birkaç yağız alınmasını önerdi. Fakat at cambazı fiyatları bildirince pek pahalı buldular ve soylu, Kohlhaas’a böyle yüksek bir fiyat isterse gidip kral Arthur ve adamlarını bulması gerekeceğini söyledi. Kohlhaas şato kâhyası ile vekilharcın atlara bakarak fısıldaştıklarını görünce, garip bir önduyuyla atları onlara satarak kurtulma kararını vermişti. Soyluya: “Efendim, bu yağızları bundan altı ay önce yirmi beş guldene almıştım; verin bana otuz gulden, sizin olsunlar!” dedi. Soylunun yanında duran iki şövalye atların bu değerinde olduğunu kabul etti; fakat soylu doruyu alabileceğini; ancak yağızlar için hiç de para vermek niyetinde olmadığını söyledi ve gitmeye davrandı. Bunun üzerine Kohlhaas gelecek sefer beygiriyle buradan geçerken belki kendisiyle alışveriş yapabileceğini bildirdi, soyluyla esenleşti ve gitmek için atının gemini yakaladı. Bu sırada şato kâhyası kalabalıktan ayrıлып ona pasaportsuz asla yolculuk yapamayacağını söyledi. Kohlhaas, soyluya dönerek, bütün işini berbat edecek olan bu isteğin doğru olup olmadığını sordu. Soylu, giderken, şaşkın bir çehreyle şöyle yanıt verdi: “Evet Kohlhaas! Pasaport almak zorundasın. Kâhya ile konuş, sonra yoluna git!” Kohlhaas, başka illere at çıkarılması hakkındaki yönetmeliklere asla karşı koyma düşüncesinde olmadığını söyledi; Dresden’den geçerken orada dışişleri dairesinden bir pasaport alacağına söz verdi ve böyle bir istekten hiç haberi olmadığı için bu seferlik geçip gitmesine izin verilmesini rica etti. Fırtına yine başladığı ve rüzgâr kuru, sıska vücuduna işlediği için soylu: “Haydi!” dedi, “bırakın şu miskini gitsin, siz de gelin!” Döndü, şatoya gitmek istiyordu. Kâhya, soyluya dönerek, hiç olmazsa borcunu kesinlikle ödemesi için cambazın bir rehin bırakmasını önerdi. Soylu şato kapısının önünde yine durdu. Kohlhaas yağız atların rehini olarak ne kadar para ya da eşya vermesi gerektiğini sordu. Vekilharç, sözcükleri ağzında geveleyerek, yağız hayvanların bırakılmasını istiyordu: “Kesinlikle en uygun olan biçim budur, diyordu, pasaportu sağlar sağlamaz, onları istediği zaman derhal geri alabilir.” Böyle hayasızca bir istekten dolayı çok kızmış olan Kohlhaas, soğuktan uzun gömleğinin eteklerini vücuduna saran soyluya, yağızları satmaya götürdüğünü söyledi; fakat o anda güçlü bir rüzgâr büyük bir yağmur ve dolu kütesini kapıdan içeri püskürttüğünden soylu soruna bir son vermek üzere: “Eğer atları burada bırakmak istemiyorsa, onu, gerisin geriye sınırın ötesine defedin!” diye bağırdı ve gitti. Burada zorbalığa karşı koyamayacağını anlayan at cambazı, yapacak başka bir şey kalmayınca, bu isteği kabul etmeye karar verdi; yağız hayvanların takımlarını çözdü ve onları kâhyanın gösterdiği ahıra götürdü. Hayvanların yanına uşaklarından birini bıraktı, ona para vererek kendi dönüşüne kadar atlara dikkat etmesini öğütledi ve henüz cambazlığın yeni yeni ilgi gördüğü Saksonya’da gerçekten böyle bir kural olup olamayacağını düşününce düşününce, geriye kalan sürüyle Leipzig’e, panayıra doğru yollandı.

O, ülkenin küçük pazarlarına hayvan götürerek ticaret yapardı. Bunun için de Dresden’in dış mahallerinden birinde birkaç ahırlı bir ev almıştı. Oraya gelir gelmez hemen kolluk yönetimine gitti ve içlerinden birkaçını tanıdığı yazmanlardan, kendisinin de önceden düşündüğü gibi, pasaport konusunun yalnızca bir masal olduğunu öğrendi. Bu olaya canları sıkılan yazmanlar, isteği üzerine,

kendisine işin haksızlığını gösterir bir belge verdiler. Kohlhaas, sıska soylunun bunu yapmakla ne elde etmek istediğini pek anlayamadığı halde, gülümsedi. Yanında bulundurduğu at sürüsünü birkaç hafta içinde kazanla sattı ve gönlünde dünyanın genel yoksulluğunun kendisine verdiği acıdan başka hiçbir acı duygu olmadan Tronkenburg'a döndü. Elindeki belgeyi şato kâhyasına gösterdi. Kâhya, cambazın “artık atları alabilir miyim?” sorusuna karşı, fazla söze gerek görmeden, gidip onları aşağıdan almasını söyledi. Fakat Kohlhaas avludan geçerken hoşla gitmeyen bir olayı öğrenmişti: Söylediklerine göre, buraya bıraktığı uşak, uygunsuz davranışlarından dolayı, birkaç gün sonra dayak yemiş, Tronkenburg'dan kovulmuştu. Bu haberi kendisine veren delikanlıya, uşağın ne yaptığını ve o gittikten sonra atlara kimin baktığını sordu. Delikanlı hiçbir şey bilmediğini söyledi; yüreği kuşkuyla dolup taşan tüccara, hayvanların bulunduğu ahırını açtı. İyi beslenmiş, parlak tüylü iki yağız atın yerinde bir çift sıska, cılız beygir görünce cambazın şaşkınlığı pek büyük olmuştu: üstüne öteberi asılabilecek çengel gibi kemikler, hiçbir özen ve tımar görmemiş, gelişigüzel düğümlenmiş yele ve saçlar: hayvanlar ülkesinde yoksulluğun gerçek bir örneği. Atların bitkinlikten zor kişnediklerini gören Kohlhaas, pek fazla kızdı ve hayvanların başına neler geldiğini sordu. Yanında duran genç, başlarına hiçbir kaza gelmediğini, gereken yemi aldıklarını, fakat yalnızca, hasat zamanı olduğundan öküze gereksinim olduğu için bir parça tarlalarda kullanıldıklarını söyledi. Kohlhaas, bu soysuz ve düzensiz zorbalığa sövdü; fakat bir şey yapamayacağı için öfkesine egemen olarak, atlarıyla bu haydut yuvasından ayrılmaya hazırlanırken, konuşmaları işiterek oraya gelen kâhya, gürültünün nedenini sordu. Kohlhaas: “Ne mi var?.. Tronka soylusuyla yardımcıları, yanlarında bıraktığım atları tarlada çalıştırmak için kimden izin aldı?..” diye yanıt verdi ve ekledi: “Bu, insanca bir iş midir?” Bitkin beygirleri bir değnek sürmesiyle kımıldatmaya çalıştı: Kımıldamadıklarını kâhyaya gösterdi. Şato kâhyası onu bir parça tepeden süzdükten sonra söze başladı: “Şu kaba herife bakın hele! Hoyrat herif! Tanrıya şükret ki, beygirlerin ölmedi! Uşak kaçtıktan sonra onları kim besleyecekti?” dedi. Atların kendilerine verilen yemi tarlada çalışarak ödemelerinin haksızlık mı olduğunu sordu ve sözlerini, burada böyle gürültü etmemesini, yoksa köpekleri çağırmakla avluda sessizliği sağlayabileceğini söyleyerek bitirdi. At tüccarının yüreği mintanından fırlayacak gibi çarpıyordu. İçinden gelen bir duygu onu, hiçbir şeye yaramayan şu koca göbeği gübrenin içine yuvarlayıp, ayağını bakır renkli suratına basmak için zorluyordu. Fakat içindeki, bir altın tartısı kadar duyarlı hakseverlik duygusu hâlâ canlıydı; karşısındakinin gerçekten suçlu olup olmadığı yolunda henüz kesin bir yargı vermemişti. Sövgüleri sindirip hayvanlara yanaştı ve durumu sessizce kafasından geçirerek yeleleri düzelttiği sırada, alçak sesle, hangi suçundan ötürü uşağın uzaklaştırıldığını sordu. Kâhya yanıt verdi: “Çünkü hayvanların başka bir tavlaya çekilmesi zorunluluğu doğunca, buna razı olmadı ve Tronkenburg'a gelen iki soylunun atlarının, kendi beygirleri yüzünden, geceyi yol üstünde geçirmelerini istedi!” Kohlhaas, şu anda uşağının yanında olması ve onun söyleyecekleriyle bu koca göbekli kâhyaninkileri karşılaştırabilmek için hayvanların parasını gözden çıkarmaya çoktan razıydı. Olduğu yerde duruyor, yağızların perçemlerini okşuyor, bu durum karşısında ne yapmak gerektiğini düşünüyordu ki, sahne birdenbire değişti ve tavşan avından dönmekte olan soylu Wenzel von Tronka, bir sürü şövalye, uşak ve köpekle birlikte şatonun avlusuna daldı. Ne olduğunu sorunca, kâhya hemen söze başladı ve bir yandan köpekler yabancıya karşı havlar, öte yandan şövalyeler onları susturmaya çalışırken, o da prence, olayı başka kalıba sokarak, yağızların bir parça kullanılması yüzünden tüccarın nasıl serkeşlikte bulunmak istediğini anlattı; alaycı kahkahalarla, Kohlhaas'ın bu hayvanları kendisinininkiler diye tanımak istemediğini söyledi. Kohlhaas bağıırıyordu: “Bunlar benim atlarım değil, benim adil efendim!. Bunlar otuz altın gulden değerinde olan atlar değil!. Ben, sağlıklı, iyi beslenmiş atlarımı isterim!” Soylu, yüzü hafif sarararak attan indi ve : “Herif atları geri almak istemiyorsa, burada bırakıversin! Gel Günther!” diye bağırdı “Hans! Gelin!” Ve eliyle dizindeki

tozu silkerken “şarap getirin!” diye bir kez daha bağırdı, sonra şövalyelerle birlikte kapıdan içeriye girdi. Kohlhaas, atlarını bu durumda Kohlhaasenbrück’teki ahıra götürmektense, hayvan derisi yüzen bir adam çağırıp leşlerini çöplüğe attırmayı yeğleyeceğini söyledi. Beygirleri oldukları yerde bırakarak, doğru atına bindi ve hakkını aramayı bildiğini söyleyerek oradan uzaklaştı.

Dresden’e doğru doludizgin giderken, aklına kâhyanın uşağıyla ilgili yakınmaları gelince, atını yavaşlattı. Daha bin adım gitmeden atının başını Kohlhaasenbrück’e doğru çevirdi; çünkü bir kez de uşağın söyleyeceklerini dinlemenin akıllıca ve hakka uygun bir davranış olacağını düşünmüştü. Çünkü kâhyanın dediği gibi, bu işte gerçekten uşak suçluysa, atlarını yitirmeyi haklı ve doğal bir sonuç olarak kabul edecekti. Onu bu düşünceye yönlendiren, uğradığı bütün aşağılamalara karşın, içindeki doğruluk ve kesin adalet duygusuydu. Buna karşılık yine aynı derecede yüksek bir duygu, ona sorun görüldüğü gibi bir danışıklı dövüş sonucuysa, uğradığı aşağılamadan dolayı özür istemesini ve ilerde yurttaşlarının da bu gibi haksızlıklarla karşılaşmamalarını var gücüyle sağlamasını buyuruyordu. Yollarda ve uğradığı yerde Tronkenburg’dan geçen yolculara yapılan haksızlıkları işitiyor, işittikçe de gönlündeki bu duygu kökleşiyordu.

Kohlhaasenbrück’e varınca, sadık karısı Lisbeth’i kucaklayıp, dizlerine sarılan çocuklarını öper öpmez, hemen başuşağı Herse’yi sordu: “Onun ne olduğunu bilen yok mu?” dedi. Lisbeth: “Evet, sevgili Michael! Zavallı Herse, on beş gün önce, çok kötü dövülmüş olarak döndü. Öyle dövülmüştü ki, rahat soluk alamıyordu... Yatağa yatırdığımızda, sürekli kan tükürüyordu... Sorduğumuz birçok sorudan sonra hiçbirimizin anlayamadığı bir öykü anlattı. Sınırdan atları geçiremediğinizi, onun üzerine senin, Tronkenburg şatosunda kendisini nasıl bıraktığını, en aşağılık davranışlarla şatodan nasıl kovulduğunu ve hayvanları birlikte getirmeye olanak bulamadığını söyledi.” Abasını çıkarırken Kohlhaas: “Ya!” dedi; “iyileşti mi bari?” Lisbeth: “Eh şöyle böyle iyileşti; yalnızca hâlâ kan tükürüyor” diye yanıt verdi. “Sen dönünceye kadar hayvanlara bakması için Tronkenburg’a hemen bir uşak göndermek istiyordum; çünkü bize karşı hep dürüst ve son derece bağlı olan Herse’nin, bunca kanıtla da doğrulanan sözlerine inandım ve hayvanları başka bir biçimde yitirmiş olduğunu aklımdan bile geçirmedim. Herse, benden, kimseyi bu haydut yuvasına göndermememi ve birinin canına kıymak istemiyorsam, hayvanlardan vazgeçmemi rica etti.” Boyun atkısını çıkarırken Kohlhaas sordu: “Hâlâ yatakta mı?” Lisbeth yanıt verdi: “Kalktı, birkaç günden beri avluda dolaşıyor.” Sonra ekledi: “Özetle, göreceksin ki, bütün bu anlattıklarım doğrudur ve bu olay, son zamanlarda Tronkenburg’da yabancılara karşı işlenen büyük suçlardan yalnızca bir tekidir.” Kohlhaas: “Bunu önce araştırmalıyım; eğer ayaktaysa, onu bana çağır Lisbeth!” diyerek koltuğa oturdu. Onun bu dinginliğinden hoşnut olan karısı, gidip uşağı çağırıldı.

Lisbeth uşakla odadan içeri girerken Kohlhaas: “Tronkenburg’da ne yaptın?. Ben senden hoşnut değilim!” dedi. Bu sözler üzerine soluk çehresi hafifçe kızaran uşak, bir süre sustu, sonra “Haklısınız, efendim!” dedi, “çünkü içinden kurtulduğum haydut yuvasını ateşe verecekken, küçük bir çocuğun ağladığını işitince, Tanrı’nın izniyle yanımda taşıdığım kundağı Elbe sularına attım ve düşündüm: Tanrı’nın yıldırımını onu kül etsin, benden bulmasın!” Kohlhaas, dargın bir tavırla: “Ne yaptın da Tronkenburg’dan kovuldun?” diye sordu. Bunun üzerine Herse: “Çirkin bir hile yüzünden, efendim.” dedi ve alnındaki terleri silerek “Ne yapalım... başa gelen çekilir... Ben atların tarla işlerinde hırpalanmalarını istemiyordum; henüz genç olduklarını ve daha hiçbir işe koşulmadıklarını söyledim.” Kohlhaas, perişanlığını gizlemeye çalışırken, hayvanların geçen yılın ilkyazında bir parça koşulmuş olduklarını unutmakla, gerçeği gizlediğini söyledi. “Sonra konuk olduğun şatoda” diye

sözünü sürdürdü, “ürünü acele içeri çekmek gerekince, atların bir iki kez koşulmasına göz yumabilirdin!” Herse: “Buna ben de göz yumdum, efendim”; dedi. “Bana karşı öyle aksi bir surat takındılar ki, yağızların yaşamına mal olacak değil ya, diye düşündüm. Üçüncü gün öğleden önce onları koştum ve içeriye üç araba ürün attım.” Yüreği yerinden fırlayacak gibi çarpan Kohlhaas gözlerini yere indirdi ve ekledi: “Bundan bana hiç söz etmediler, Herse!” Herse bunun böyle olduğuna ant içti: “Öğleden sonra yemelerini henüz kesen atları yeniden koşmak istemedim; hayvanlara bedava ot yedirip, yem bedeli olarak bıraktığınız parayı cebe atmamı öneren kâhya ve vekilharca da bunu asla yapamayacağımı söyleyip arkamı döndüm: İşte bana bunun için kızdılar.” Kohlhaas: “Fakat Tronkenburg’dan bu hoşnutsuzluk yüzünden kovulmadın!” dedi. Uşak “Hayır! Hayır! diye bağırdı, önemsiz bir suç yüzünden! Akşamüstü Tronkenburg’a gelen iki şövalyenin atları ahıra çekildi, benimkiler ahırın kapısına bağlandı. Şövalyelerin atlarını bizzat yerleştiren kâhyanın elinden bizim yağızları alıp, nerede kalacaklarını sorduğum zaman, tahta parçaları ve hatıllarla, şato duvarına bitişik olarak yapılmış bir domuz ahırını gösterdi.” Kohlhaas sözünü keserek: “Ahırın durumu atlar için o kadar kötüydü ki, tavladan çok domuz ahırına benziyordu demek istiyorsun, değil mi?” dedi. Herse: “Hayır; domuz ahırındı, efendim; gerçekten, düpedüz bir domuz ahır... Domuzlar, içeri dışarı girip çıkıyorlardı ve ben orada duramadım.” diye yanıt verdi. Kohlhaas: “Belki bizim yağızları koyacak başka bir yer yoktu,” dedi ve ekledi: “Elbette şövalyelerin atları yeğlenir.” Uşak sesini biraz alçaltarak: “Gerçekten yer dardı” diye yanıt verdi, o sırada yedi şövalye bulunuyordu. Siz orada olsaydınız atları belki bir yere sıkıştırırdınız. Ben köyde bir ahır kiralamak istedim; kâhya sözümü keserek atları göz önünde tutmak zorunda olduğunu söyledi ve hiçbir suretle onları şatodan uzaklaştırmaya kalkışmamamı sözlerine ekledi.” Kohlhaas “Yaa! dedi; bunu üzerine ne yaptın?” “Vekilharç, konuklar yalnızca bu geceyi şatoda geçirecekler ve yarın sabah gidecekler dediği için, ben de atları domuz ahırına çektim. Fakat ertesi gün şövalyeler gitmedi; üçüncü günün sabahındaysa, beylerin daha birkaç hafta şatoda kalacakları söylenmeye başladı.” Kohlhaas: “Zamanla, domuz ahır da, sana ilk günkü kadar kötü gelmemiştir herhalde, Herse!” dedi. Öteki yanıt verdi: “Gerçekten öyle; ortalığı bir parça süpürdüğüm için epeyce bir şeye benzedi. Domuzları başka bir yere koyması için hizmetçi kıza bir groşen verdim. Ertesi gün, yukardaki tahtaları tan vakti hatıllardan almak ve geceleri yine yerine götürmek suretiyle atların güzelce ayakta duracakları biçimde orayı yoluna koydum. Artık başlarını, kazlar gibi damdan dışarıya uzatıp, Kohlhaasenbrück’e ya da daha güzel yerlere doğru bakıyorlardı.” Kohlhaas: “Peki, öyleyse” diye sordu, Tanrı aşkına seni ne diye kovdular?” Uşak yanıt verdi: “Efendim, size söylüyorum işte! Benden kurtulmak istiyorlardı; çünkü ben orada oldukça hayvanları kullanamayacaklardı. Her yanda, avluda, uşaklar arasında bana surat ediliyordu ve ben bir tokat atıp çenelerini kırayım diye düşünürken, onlar benden baskın çıktılar, beni kapı dışarı ettiler.” Kohlhaas: “Fakat neden? Herhalde ortada bir neden olmalı!” diye bağırdı. Herse yanıt verdi: “Elbette! Kuşkusuz! Hem de pek haklı bir neden: Domuz ahırında geçirdiğim ikinci günün akşamı, pek fazla pislenmiş olan atları ırmağa kadar götürüp yıkamak istedim. Henüz şatonun kapısında idim ki, kâhyanın, vekilharcın köpekler, uşaklar ve değneklerle işçilerin odasından üzerime doğru fırladıklarını ve “Tutun hileciyi! Tutun edepsizi!” diye bağırdıklarını işittim. Sanki kudurmuş gibiydiler. Kapıdaki bekçi yolumu kesmişti; ben ona ve üzerime koşan kudurmuş kalabalığa: “Ne var?... Ne oluyor?..” diye sorduğum zaman, kâhya, her iki yağızın dizginlerinden yakalayarak: “Atlarla böyle nereye gidiyorsun?” diye sordu ve beni göğsümden kavradı. Ben nereye gideceğimi söyledim. Kâhya: “Hele bak hele!.. Demek ki, atları yıkamaya da götürüyorsun! Yıkamak, öyle mi?.. Sanıyor musun ki?.. Seni yezit seni, ben şimdi sana Kohlhaasenbrück yolunda yıkanmayı öğretirim!” diye bağırdı ve ayağımı tutan vekilharçla birlikte beni, hızla, atın üstünden öyle bir çekti ki, kendimi boylu boyunca gübre yığınının içinde buldum. “Katil! Alçak herif! Koşum takımları, örtüler ve bir kat

çamaşırım ahırda duruyor.” diye bağırdım. Vekilharç hayvanları çekip götürürken, kâhya ve uşaklar, üzerime kırbaç ve sopalarla öyle bir çullandılar ki, yarı ölü bir durumda şato kapısının arkasına serildim. “Haydut köpekler! Atlarımı nereye götürüyorsunuz?” diyerek doğrulurken, kâhya “Defol şatodan!” diye bağırdı ve “Haydi Kaiser! Haydi Jäger! Haydi Spitz!” sesleri çınladı; on ikiden fazla köpek üzerime atıldı. Bunun üzerine, çitten bir sırik mıydı neydi, bilmem, bir şey kopardım ve üç köpeği cansız yere serdim. Fakat etlerim çok kötü parçalandığından boyun eğmek zorunda kalınca, düüt! diye bir düdük sesi işitildi, köpekler avluya girdiler, kapının kanatları kapandı, sürgüsü sürüldü ve ben baygın bir durumda yolun üstüne yıkıldım.” Kohlhaas rengi uçmuş, zoraki bir gülümsemeye: “Sen de herhalde sıvışıp kaçmak istemiştin, değil mi Herse?” dedi ve uşak kıpkırmızı kesilerek yere bakınca, “haydi saklama!” diye ekledi, kesinlikle domuz ahırına hoşuna gitmemiştir; Kohlhaasenbrück’teki ahırın daha iyi olduğu aklına gelmiştir.” Herse: Allah Allah! diye bağırdı, haydi örtüleri, eyer takımını ve bir kat çamaşırım orada, domuz ahırında özellikle bırakmış olayım... Kırmızı ipek boyun atkısına sarıp da yemliğin arkasına koyduğum üç Reichsguldeni, ne diye cebime atmadan kaçayım? Siz böyle söyleyince, şeytan diyor ki, attığın kundağı git yeniden ateşle!” At tüccarı: “Haydi, haydi! Ben böyle demek istemedim! Söylediklerinin hepsine harfi harfine inanıyorum ve hatta, istersen, sözlerinin doğruluğuna ant da içebilirim. Benim hizmetimdeyken başına bunlar geldiği için çok üzgünüm! Haydi Herse git yat! Söyle sana bir şişe şarap versinler, acılarını unut! İnan ki hak yerini bulur!” Bunun üzerine ayağa kalktı, başuşağın domuz ahırında bıraktığı eşyaların bir listesini yaptı, onların değerini saptadı, tedavi giderini sordu ve bir kez daha uşağına elini uzatıp, onu uğurladı.

Bunun üzerine karısı Lisbeth’e olayın bütün evrelerini ve içyüzünü anlattı; hakkını aramaya kesin olarak karar vermiş olduğunu ona açtı; karısının da bu konuda bütün kalbiyle düşüncesine katıldığını görünce sevindi. Karısı, belki kendisinden daha az dayanıklı yolcuların da bu şatodan geçebileceklerini, bu gibi yasadışı davranışların önüne geçmenin Tanrı’nın da hoşuna gideceğini ve dava açmak için gereken parayı kendisi vereceğini söylemişti. Kohlhaas ona: “Benim yürekli karıcığım!” dedi. O günle ertesi günü, karısı ve çocukları arasında neşeyle geçirdi; işlerini bitirir bitirmez mahkemeye başvurmak üzere, Dresden’e gitmek üzere yola çıktı.

Orada, eskiden tanıdığı bir hukuk bilgininin yardımıyla, Wenzel von Tronka tarafından kendisine ve uşağına karşı işlenen suçun ayrıntılı bir anlatımından sonra, soylunun yasaya göre cezalandırılması, atların eski durumlarına kavuşturulması ve kendisiyle uşağının zararlarının ödenmesi isteklerini ileri süren bir dilekçe yazdı. Gerçekten de sorun hukuk bakımından açıktı; atların yasadışı olarak alıkonulması, her şeyi çok iyi aydınlatıyordu: Atların yalnızca bir raslantı sonucu olarak hastalandıkları kabul edilse bile, at tüccarının onları sağ ve esen geriye almak istemesi yine de yerindeydi. Kohlhaas, başkentte dolaşırken davasını canla başla koruyacak birçok dost rasladı. Yapmakta olduğu geniş hayvan ticareti ona birçok dost ve alışverişte kullandığı tatlı dil, ülkenin en seçkin adamlarının sevgisini kazandırmıştı. Kendisi de seçkin bir adam olan avukatının yanında birçok kez neşeyle yemek yemişti. Dava giderleri için ona bir miktar para verdi ve avukatından davanın iyi sonuçlanacağı yolunda güvence almış olarak birkaç hafta sonra karısı Lisbeth’in yanına, Kohlhaasenbrück’e döndü. Fakat aylar geçti; hatta açtığı davanın bir karara bağlanması şöyle dursun, onun gidişi hakkında Saksonya’dan bir haber bile alamadan, neredeyse yıl dolacaktı. Mahkemeye üst üste birkaç dilekçe gönderdikten sonra, bu işin neden bu kadar geciktiğini içten bir mektupla avukattan sordu ve şikâyetinin, Dresden Mahkemesi üzerinde kullanılan yüksek bir gücün etkisi sonucu olarak geri çevrildiğini öğrendi. At tüccarının bu sonucu doğuran nedeni sormak için can

sıkıntısıyla yazdığı mektuba karşılık olarak avukatı, Wenzel von Tronka'nın, biri hükümdarın sakisi öteki de vekilharcı olan Hinz ve Kunz von Tronka adlı iki genç soyluyla akraba olduğunu bildirdi ve ona, mahkemede daha fazla zorlukla karşılaşmadan Tronkenburg'da bulunan atlarını elde etmenin bir yolunu bulmasını öğütledi. Avukat, mektubunda, başkentte bulunan soylunun da atları geri vermeleri için adamlarına buyruk verdiğini üstü kapalı olarak anlatıyor ve Kohlhaas'tan bununla yetinmezse, bundan böyle bu iş hakkında kendisinin vekaletten bağışlanmasını rica ederek mektubunu bitiriyordu.

Kohlhaas bu sırada Brandenburg'da bulunuyordu. Tam o günlerde, Kohlhaasenbrück de görev alanı içinde olan vali Heinrich von Geusau, kentten payına düşen çok miktarda bir parayla yoksul hastalar yararına Brandenburg'da bazı hayır kurumları kurmakla uğraşıyordu. Vali, özellikle o çevredeki bir köy yakınında bulunup, sonradan da anlaşıldığı üzere şifa verici olduğuna inanılan bir maden suyu kaynağını, yaralıların yararlanması için düzenlemekle uğraşıyordu. Sarayda bulunduğu sırada bazı alışverişler dolayısıyla Kohlhaas'ı da tanımıştı. Kohlhaas, küçük bir çatıyla örtülü bu şifa kaynağının etkisini Tronkenburg'da geçirdiği o kara günden bu yana soluk aldıkça göğsü sızlayan Herse'nin sağlığı üzerinde denemek üzere buraya gelmişti. Bir raslantı sonucu olarak, Kohlhaas'ın Herse'yi bu kaynaktaki havuza girmesi için getirdiği sırada, vali de bu işle ilgili bazı buyruklar vermek üzere havuzun kıyısında bulunuyordu. İşte tam bu ara Kohlhaas Dresden'deki avukatının yazdığı ve karısının, özel bir adamla gönderdiği sarsıcı mektubu aldı. Doktorla konuşmakta olan vali, mektubu açıp okuduktan sonra Kohlhaas'ın gözlerinden bir damla yaş aktığının farkına vardı; ona yaklaşarak dostça ve içten bir edayla üzüntüsünün nedenini sordu. At tüccarı soruya hiçbir yanıt vermedi, aldığı mektubu ona uzattı. Bu mektuptan Tronkenburg'da yapılan iğrenç haksızlığı ve bunun sonucu olarak Herse'nin belki de bütün yaşamı boyunca hasta kalacağını öğrenen bu cömert adam, Kohlhaas'ın omzuna vurarak, cesaretini yitirmemesini ve bu haksızlığın giderilmesi için kendisine yardım edeceğini söyledi. Kohlhaas, aldığı buyruğa başeğerek akşam üzeri valinin şatosuna gittiği zaman, vali ona, Brandenburg Elektör Prensi'ne olayı kısaca anlatan bir dilekçe yazıp, Saksonya ilinde karşılaştığı acımasız davranıştan dolayı yüksek korumasına sığınmasını ve bu dilekçeye avukatının mektubunu da eklemesini söyledi. Elektör Prense sunulmak üzere elinde bulunan kâğıtlar arasında, Kohlhaas'ın dilekçesini de sunacağına söz verdi. Elektör Prens'in de, bir engel çıkmazsa, savsaklamadan bu işi Saksonya Elektör Prensi'ne aktaracağına inandığını sözlerine ekledi; soyluyla akrabalarının bütün marifetlerine karşın, Dresden Mahkemesi huzurunda hak kazanmak için başkaca bir girişimde bulunmaya gerek olmadığını da söyledi. Kohlhaas, çok hoşnut olarak, bu yeni iyiliğinden dolayı valiye coşkuyla teşekkür etti; Dresden'de hiçbir girişimde bulunmadan, olayı hemen Berlin'e aktardığına üzülmediğini söyledi; mahkeme kaleminde, yakınmasını yordamına göre yazdıktan sonra, valiye götürdü. Artık bu işin iyi sonuçlanacağından her zamankinden daha fazla emin olarak Kohlhaasenbrück'e döndü. Aradan bir iki hafta geçmemişti ki, valinin bazı işlerini görmek üzere Potsdam'a giden bir yargıç ona, Elektör Prens'in sorunu başbakanı Kont Kallheim'a aktardığını, onun da Dresden Sarayı'ndan bu suçun derhal incelenmesini ve suçluların cezalandırılmasını isteyeceği yerde, von Tronka'dan sorun hakkında açıklama istemeyi daha doğru bulduğunu haber verdi: Böylece Kohlhaas, yeniden acıya düştü. Kohlhaas'ın evinin önünde arabayı durduran ve ona durumu anlatmak için buyruk aldığı anlaşılan bu adam, at tüccarının üzüntüsüyle sorduğu: "Öyleyse neden bu işlemi yürüttüler." sorusuna, doyurucu bir yanıt veremedi; ancak valinin "sabırlı olsun!" dediğini sözlerine ekledi. Yargıç, davranışıyla, yolculuğunu sürdürmek zorunda olduğunu anlatmak istiyordu. Bu kısa konuşmanın sonuna doğru adamın ağzından kaçırıldığı birkaç sözden Kohlhaas, Kont Kallheim'ın von Tronka ailesine kız verdiğini öğrendi. Ne hayvan yetiştirmekten, ne evine barkına bakmaktan, hatta ne de çoluk çocuğu arasında yaşamaktan artık hiçbir

zevk duymayan Kohlhaas, gelecek ilgili kötü düşüncelere dalarak bir ay daha bekledi. Bir ay sonra, banyolardan oldukça yarar gören Herse, Brandenburg'dan döndü ve umduğu gibi, valinin bir mektubunu getirdi; buna bir de resmi yazı ilişikti, vali, bu sorunda hiçbir yardımda bulunamadığından dolayı üzgün olduğunu, kendisine başbakanlığın kararını gönderdiğini, Tronkenburg'da bıraktığı atlarını alarak artık sorunu kapatmasının uygun olacağını yazıyordu. Kararda, Dresden'deki mahkemenin ilamına göre, işe yaramaz kavgacı bir adam olduğu, atlarını yanında bıraktığı soylunun onları hiçbir suretle alıkoymak istemediği, şatoya adam gönderip onları aldırması ya da hiç olmazsa, atların nereye gönderilmesini istediğini soyluya bildirmesi yazılıydı; başbakanlığı bu gibi saçma ve gereksiz müracaatlarla rahatsız etmekten sakınması gerektiği de eklenmişti. Atların değerini düşünmeyen -onların yerinde bir çift köpek bile olsa aynı acıyı duyacak olan-Kohlhaas, bu mektubu alınca öfkeden köpürdü. Ne zaman avluda bir ses işitse, yürek atışlarını hızlandıran pek zayıf bir umutla, acaba soylunun adamları açlıktan sıskalaşmış atları, belki de aynı zamanda bir ödence vermek üzere, getiriyorlar mı diye büyük kapıya bakıyordu. Ancak böyle bir durum karşısında, çevresinin iyi etkileri altında yetişen temiz ruhunun eğilimlerine uyarak, hiçbir şey yapmamaya karar vermişti. Fakat az sonra, oradan geçen bir tanıdıktan, Tronkenburg'daki atlarının hâlâ soylunun öteki beygirleriyle birlikte tarlada çalıştırıldığını öğrendi. Dünyanın böyle korkunç bir karışıklık içinde yüzmesinden duyduğu acının yanı başında, artık kendi içinin erince kavuştuğunu görmekten doğan bir sevinç duyumsamaya başlamıştı. Arazisinin çevresindeki toprakları da satın alarak mülkünü büyütme için çoktan beri tasarlayan komşularından bir memuru evine çağırdı. Görüşmeye başlar başlamaz, Brandenburg ve Saksonya'daki mülkleri için, ev olsun, arazi olsun, sağlam ya da yıkık durumda bulunsun, toptan, ne kadar para verebileceğini sordu. Bu sözleri işitince karısı Lisbeth'in rengi uçtu; döndü, arkasında yerde oynayan en küçük çocuğunu kucağına aldı: boyun atkısıyla oynayan oğlunun kırmızı yanaklarının yanından, içinde ölüm acısı okunan bakışlarla kocasına ve elinde tuttuğu kâğıda baktı. Memur Kohlhaas'ı şaşkınlıkla süzerek ne gibi bir nedenin onu bu garip düşünceye yönelttiğini sordu. Bunun üzerine, Kohlhaas zoraki bir neşeyle Havel ırmağı kıyısındaki küçük çiftliğini satmak düşüncesinin pek yeni bir şey olmadığını, bu konuda kendisiyle birçok kez pazarlık yaptıklarını, Dresden'in dış mahallesindeki evininse bununla kıyas kabul etmeyecek derecede önemsiz bir mülk olduğunu; sözün kısası, isteğini yerine getirmek ve bu iki mülkü satın almak isterse sözleşmeyi yapmak için hazır olduğunu söyledi. Neşeli görünmeye çalışarak, "dünya Kohlhaasenbrück'ten ibaret değil ya!" dedi ve ekledi: "Öyle amaçlar vardır ki, onların yanında, yalnızca evinin namuslu babası olmanın hiçbir değeri yoktur: kısaca, neden itiraf etmeyeyim, ruhum, sonuçlarını belki de pek yakında işiteceğiniz büyük amaçlar peşinde..." Bu sözlerle rahatlayan memur, çocuğunu durmadan öpmekte olan kadına, şaka olarak, kocasının herhalde paranın derhal ödenmesini istemeyeceğini söyledi. Dizleri arasında duran bastonuyla şapkasını masanın üstüne koydu ve at tüccarının elinde tuttuğu kâğıdı, okumak için aldı. Kohlhaas yaklaşarak, bunun, kendisi tarafından hazırlanmış ve dört hafta vazgeçme süreli bir satış sözleşmesi taslağı olduğunu anlattı. Sözleşmede imzalarla kararlaştırılacak fiyattan başka hiçbir şey eksik değildi. Gerek fiyat, gerekse dört hafta içinde satıştan vazgeçerse memura vereceği ödence konusunda kendisiyle kolayca anlaşacağına, fazla para istemeyeceği gibi başka güçlükler de çıkarmayacağına güvence verdi. Kadıncağız odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, göğsü öyle hızla çarpıyordu ki oğlunun çektiği atkı az kalsın omuzlarından düşecekti. Memur Dresden'deki emlakının değerine karar veremeyeceğini söyleyince, Kohlhaas, onları satın aldığı sırada yazılmış olan mektupları gösterdi ve yüz gulden istedi, oysa mektuplardan, bunların kendisine hemen hemen yüz elli gulden'e mal olduğu anlaşılıyordu. Sözleşmeyi yeniden okuyan memur, bunda hiç aklından geçirmedeği halde, isterse kendisinin de bu alışverişten vazgeçebileceğinin belirtilmiş olduğunu görünce, yarı karar vermiş bir

tavırla ahırdaki damızlık atların kendi işine yaramayacağını söyledi. Bunun üzerine Kohlhaas, atları zaten vermek niyetinde olmadığını, pusat odasındaki birkaç silahı da alacağını söyledi. Memur hâlâ duraksamalıydı; sonunda birkaç gün önce bir gezinti sırasında yarı ciddi, yarı şaka önermiş olduğu, emlakın gerçek değerine göre pek az olan bir bedeli yeniden ileri sürdü. Kohlhaas “peki yaz!” diyerek hokka kalemi uzattı. İşittiklerine inanamayan ve öneriyi şaka sanan memurun bir kere daha bunun ciddi olup olmadığını sorması üzerine, at tüccarı bir parça alınmış bir biçimde “şaka mı ediyorum sanıyorsun?” dedi. Bunun üzerine memur düşünceli bir yüz takınarak kalemi alıp yazdı. Buna karşılık satıştan vazgeçtiği takdirde satıcının ödence vereceğini belirten maddeyi sözleşmeden sildi, mülkiyetini almak istemediği Dresden’deki emlak üzerine yüz altın guldenlik bir ipotek koydu ve Kohlhaas’a bu işten iki ay içinde dönme özgürlüğünü verdi. Bundan pek duygulanan at cambazı, büyük bir içtenlikle onun elini sıktı, satış fiyatının dörtte birinin derhal peşin olarak verilip geri kalan kısmının üç ay içinde Hamburg Bankası’na yatırılması ana koşulu üzerinde de anlaşıldıktan sonra, böyle iyi sonuçlanan bu işi kutlamak üzere “şarap getirin!” diye bağırdı. Şişelerle içeriye giren hizmetçi kıza, uşak Sternbald’ın kendine al atı hazırlamasını buyurdu; bazı işler görmek üzere başkente gideceğini anlatarak şimdi sır olarak sakladığı birçok şeyi, kısa bir zaman sonra geri dönünce daha özgürce açığa vuracağını söyledi. Kadehleri doldururken tam o sırada birbiriyle savaşıyor Lehlerle Türkleri sordu, memura bu sorun hakkında bazı siyasi görüşlerini söyledi, sonunda işlerinin iyi gitmesi şerefine içtikten sonra onu uğurladı. Memur odadan çıkar çıkmaz Lisbeth, kocasının önüne diz çökerek haykırdı: “Eğer bana ve çocuklarımıza azıcık olsun yüreğinde yer veriyorsan ve bizi -bilmediğim bir nedenle-gönlünden atmış değilsen, söyle bana bu korkunç davranışlarının anlamı nedir?” Kohlhaas: “Sevgili karıcığım, bu sorun seni asla meraka düşürmesin! Benim soylu Wenzel von Tronka’ya karşı yaptığım şikâyetin hiçbir şeye yaramayan bir boşboğazlıktan ibaret olduğunu bildiren resmi bir yazı aldım. Bunda herhalde bir yanlışlık olacağından, şikâyetimi kendim hükümdarın kendisine yapmaya karar verdim.” dedi. Karısı ürkmüş bir çehreyle ayağa kalkarak: “Peki, öyleyse neden evini satmak istiyorsun?” diye bağırdı. At tüccarı onu tatlı tatlı bağına basıp yanıt verdi: “Çünkü benim sevgili Lisbeth’im ben, haklarımı korumak istemeyen bir ülkede kalamam. Eğer ayaklar altında çiğneneceksem, insan olmaktansa bir köpek olmayı yeğlerim! Eminim ki, karım da bu konuda benim gibi düşünür!” Karısı çılgınca “nereden biliyorsun ki...” diye kükredi, “nereden biliyorsun ki, haklarını korumuyorlar! Sen sana yakışan bir biçimde, alçakgönüllü bir dilekçeyle efendimize yaklaşırsan, dilekçenin bir yana atılacağını ya da seni dinlemekten kaçınacaklarını, sana yanıt verilmeyeceğini nereden biliyorsun?..” Kohlhaas “âlâ!” diye yanıtladı. “Eğer şimdiye kadar nedensiz yere korkmuşsam, nasıl olsa evim henüz satılmamış olacak, üzülme. Şunu iyi biliyorum ki, efendimiz adildir. Çevresini alanlar arasından yol bulup huzuruna ulaşabilirsem, daha hafta dolmadan hakkımı alıp sana ve eski işime geri döneceğimden hiç kuşku duymuyorum” dedi ve onu öperek “ondan sonra artık yaşamımın sonuna kadar senin yanında kalacağım. Fakat iyisi mi” diye sözünü sürdürdü, “her olasılığa karşı hazırlıklı olmak gerek. Bunun için de senin, çocukları alarak, mümkünse bir süre kalmak üzere, buradan uzaklaşmanı ve zaten uzun zamandan beri ziyaret etmek istediğin Schwerin’deki hala kızının yanına gitmeni istiyorum!” “Nasıl? Schwerin’e mi? Çocuklarla birlikte sınırdan geçerek halamın kızına, Schwerin’e mi gideyim?” diye kadın bağırdı: Şaşkınlık ve öfkesinden sesi kesilmişti. Kohlhaas: “Kuşkusuz! Mümkünse hemen, derhal! Öyle ki, işim için atacağım adımları daha kayıtsız ve serbestçe atayım.” diye yanıt verdi. Karısı: “Haa! Seni anlıyorum, sen şimdi at ve silahtan başka bir şey istemiyorsun, geriye kalan ne olursa olsun!” diye bağırdı, hemen döndü, kendini bir koltuğa atıp ağlamaya başladı. Kohlhaas üzüntüyle: “Sevgili Lisbeth, ne yapıyorsun? Tanrı bana ev bark, çoluk çocuk armağan etmiş... ister misin ki bugün ilk kez olarak keşke vermeseydi diyeyim?” dedi, bu sözler üzerine kızarak boynuna

sarılan karısının yanına oturdu, alınının üstündeki kakülleri okşayarak: “Söyle bana, ne yapayım? Bu olayı böylece bırakayım mı? Tronkenburg’a gidip atları bana vermesini şövalyeden rica edeyim, üstlerine atlayarak onları buraya sana getireyim mi?” dedi. Lisbeth “Evet evet, evet!” demeye cesaret edemiyordu. Ağlayarak başını sallıyor, onu tüm gücüyle kendine çekerek göğsünü sıcak öpücüklerle boğuyordu. Kohlhaas: “Bu başladığım işi sürdürdüğüm takdirde hakkımı elde edeceğime inanıyorsan, bırak beni istediğim gibi özgür çalışayım!” deyip ayağa kalktı ve al atın eğlendiğini haber veren uşağa, öbür gün karısını Schwerin’e götürmek üzere doruların da hazırlanmasını buyurdu. Lisbeth: “Aklıma bir şey geldi... Acaba dilekçeyi bana versen de, senin yerine onu ben Berlin’e götürüp hükümdara versem olmaz mı?” dedi. Kohlhaas bu öneriden birçok nedenle etkilenecek onu kucakladı ve: “Sevgili karıcığım, bu dediğin asla olamaz! Efendimizin çevresi sıra sıra sarılmıştır, ona yaklaşmak isteyen bir kimse hoş gitmeyecek birçok şeyle karşılaşabilir.” dedi. Lisbeth, Elektör Prense yaklaşmanın bir kadın için bir erkekten bin kez daha kolay olduğunu söyledi. “Dilekçeyi bana ver!” diye yineledi, “onun hükümdarın eline geçmesinden başka bir şey istemiyorsan, emin ol, ben ulaştırırım.” Karısının cesareti kadar zekâsını da birçok kez denemiş olan Kohlhaas, “bu işi nasıl başaracaksın?” dedi; bunun üzerine o utanarak önüne bakıp, Elektör Prens’in saray kâhyasının geçmiş zamanlarda Schwerin’de çalışırken kendisini istediğini, şimdi evli ve çoluk çocuk sahibi ise de, kendisini hâlâ unutmadığını söyledi ve anlatılması gayet uzun sürecek birtakım nedenlerden dolayı bu işin kendisine bırakılmasının daha kârlı olacağını yineledi. Kohlhaas, büyük bir sevinçle onu öptü, önerisini kabul ettiğini söyledi ve “sarayda hükümdara yaklaşabilmek için o adamın karısına konuk olman yeter” dedi. Dilekçeyi verdi; doruları arabaya koşturdu ve karısını sadık uşağı Sternbald ile sağ ve esen yola çıkardı.

Fakat bu yolculuk şimdiye kadarki girişimlerinin en kötü sonuçlu oldu: Aradan birkaç gün geçmişti ki, Sternbald önünde yavaş yavaş yürüyerek arabayı avluya soktu. Göğsünde büyük ve tehlikeli bir yara bulunan kadın, arabanın içinde yatıyordu. Yüzü sapsarı kesilmiş olarak arabaya yanaşan Kohlhaas bu acıklı olayla ilgili kesin bir bilgi edinemedi. Uşağın dediğine göre kâhyayı evinde bulamadıklarından saray yakınında bir hana inmek zorunda kalmışlar, ertesi gün Lisbeth uşağa hayvanların yanında kalmasını söyleyerek handan çıkmış, ancak akşamüstü bu durumda geri gelmişti. Hükümdara fazla yaklaşıp sokulmak cüreti göstermesi üzerine, onun haberi ve buyruğu olmadan çevresindeki korumanlarından birinin fazla gayret göstererek kadıncağızı haşince bir mızrak darbesiyle göğsünden yaraladığı, zavallıyı akşam üzeri baygın bir durumda hana getirenlerin sözlerinden anlaşılıyordu. Biçarenin ağzından kan geldiğinden az konuşabiliyordu. Bundan sonra dilekçe bir şövalye tarafından Lisbeth’ten alınmıştı. Sternbald, bir ata atlayıp ona bu yıkımı acele haber vermeyi istediğini, fakat çağrılan cerrahın direktmesine karşın kocasına hiç haber verilmeden kendisinin Kohlhaasenbrück’e götürülmesinde Lisbeth’in ayak dirediğini söyledi. Kohlhaas, yolculuktan bitkin düşen karısını bir yatağa götürdü; zavallı kadın burada güçle soluk alarak ancak birkaç gün daha yaşayabildi. Başına gelenleri öğrenebilmek için onu kendine getirmeye boşuna uğraştılar; o artık sönmek üzere olan kımlı gözlerle yatağında yatıyor, yanıt vermiyordu. Yalnızca ölümünden biraz önce belleği yerine geldi. Çünkü bu sırada Luther mezhebinden bir papaz (o zaman yeni yayılmaya başlayan bu mezhebi kocasına uyararak o da kabul etmişti) yatağının yanında duruyor, yüksek ve dokunaklı bir sesle İncil’den bir parça okuyordu. Birdenbire ışıksız gözlerle ona baktı, sanki yeniden dinleyip öğreneceği bir şey yokmuş gibi onun elinden İncil’i aldı, bir şey arar gibi yapraklarını karıştırdı, karıştırdı ve yatağında oturan Kohlhaas’a işaret parmağıyla: “Düşmanlarını bağışla, senden nefret edenlere de iyilik et” ayetini gösterdi. Bu sırada tüm sevgisiyle kocasına bakarak elini tuttu ve öldü. Kohlhaas düşündü: “Eğer ben şu soyluyu bağışlarsam, Tanrı beni asla

bağışlamasın!” Gözlerinden yaşlar boşanırken onu öptü, gözlerini kapadı ve odadan çıktı. Memurun Dresden’deki ahırlar için getirdiği yüz altın guldeni aldı, prenseslere layık bir cenaze alayı hazırlattı, birçok maden kakmayla süslenmiş, meşe ağacından bir tabut, altın ve gümüş saçaklı ipek yastıklar ve sekiz kulaç derinliğinde taş ve kireçle örülmüş bir mezar. Küçük oğlu kucağında olduğu halde mezarın başında durmuş, kazılmasına bakıyordu. Gömme günü kar gibi beyazlara sarılı cenaze, onun siyah kumaşlarla kaplattığı bir salona konmuştu. Papaz tabutun yanında söylediği dokunaklı söylevi henüz bitirmişti ki, mutsuz kadının götürdüğü dilekçeye hükümdarın yolladığı yanıtı Kohlhaas’a verdiler. Bunda Tronkenburg’a gidip atlarını alması ve işin peşini bırakması, yoksa hapse atılacağı bildiriliyordu. Kohlhaas mektubu cebine koydu ve tabutu arabaya yerleştirtti. Cenaze gömülüp mezarın üzerine haç dikildikten ve törende bulunanlar dağıldıktan sonra Kohlhaas, karısının şimdi boş kalan yatağı üstüne bir kez daha kapandı ve öç almaya kesin olarak karar verdi; oturdu, doğuştan gelen güç ve gözüpekliğine dayanarak toprak sahibi genç soylu Wenzel von Tronka’ya bir uyarı mektubu yazdı. Bunda ona ileniyor ve tarlada çalıştırarak çürüttüğü yağızlarını bu mektubu aldıktan en geç üç gün sonra akşam karanlığında Kohlhaasenbrück’e getirerek ahırda bizzat besleyip semirtmesini kesin olarak buyuruyordu. Bu mektubu bir atlıya verip gönderdi ve ona, kâğıdı verir vermez hemen Kohlhaasenbrück’e dönmesini tembih etti. Üç gün geçtiği halde atlar getirilmediğinden, Herse’yi çağırıp soyluya yazdıklarının hepsini anlattı; kendisiyle birlikte Tronkenburg’a gidip bu genç soyluyu yakalayıp buraya getirmeyi ve ahırda atlara iyi bakmazsa onu kırbaçlamayı isteyip istemediğini sordu. Bu söylenenleri duyar duymaz Herse, “bugünden tezi yok” diyerek külâhını havaya fırlattı ve ona tımar etmeyi öğretmek için sıırımların en düğümlüsünü ördüreceğini söyledi. Bundan sonra Kohlhaas evini sattı, çocuklarını bir arabaya bindirip sınırın ötesine gönderdi; akşam karanlığı basarken eski, sadık uşaklarından yedi kişi daha topladı, hepsini silahlandırdı: Atlara bindiler ve Tronkenburg’a yollandılar.

Kohlhaas, üçüncü günün akşamı bu küçük kafiyle birlikte büyük kapının altında konuşan gümrükçü ve kapıcıyı çiğneyip geçerek şatoya girdi. Şatonun avlusunda tutuşturdukları barakalar çatır çatır yanarken, Herse dolambaçlı merdivenden kâhyanın kulesine çıkmış ve yarı soyunmuş bir halde oyun başında bulunan kâhya ile vekilharcı dövüp yaralamaya koyulmuştu. Kohlhaas da tam bu sırada Wenzel’i yakalamak için şatoya daldı... Adalet meleği böylece gökten iniyordu... Soylu, at tüccarının gönderdiği kâğıdı yanındaki genç arkadaşlarına okuyarak kahkahalarıyla ortalığı çınlatırken, birdenbire avludan Kohlhaas’ın sesini duydu, beti benzi attı: “Kardeşler, herkes başının çaresine baksın” diye bağırarak ortadan kayboldu. Kohlhaas salona girerken karşısına çıkan Hans von Tronka adlı şövalyeyi göğsünden yakalayıp salonun köşesine öyle bir fırlattı ki, beyni taşlar üzerine aktı. Uşakları silaha sarılıp öteki şövalyelerin haklarından gelirken, onları dağıtan Kohlhaas “Wenzel von Tronka nerede?” diye bağırdı; neye uğradıklarını bilmeyen bu adamların olumlu yanıt vermemeleri üzerine şatonun kanatlarına giden iki hücrenin kapılarını birer tekmeyle açıp her yanını dolaştığı yapının, hiçbir köşesinde kimseyi bulamadığından, bütün kapılar tutulsun diye söve söve avluya indi. Bu sırada barakaların ateşi şatoya ve çevresindeki yapılara atlamış, duman sütunları göklere yükselmeye başlamıştı. Sternbald üç güçlü uşakla, sökölüp taşınabilecek bütün eşyayı sürükleyip atların arasına yığarken, Herse’nin sevinç çılgınlıkları arasında kâhya dairesinin penceresinden kâhyanın, vekilharcının ve çocuklarıyla karılarının cesetleri fırlatılıyordu. Şatonun merdivenlerinden inerken ayaklarına kapanan yaşlı, nikrisli kalfaya Kohlhaas basamakta durarak: “Soylu Wenzel von Tronka nerede?” diye sordu. Kadın alçak ve titrek bir sesle “sanırım kiliseye kaçmıştır” deyince Kohlhaas ellerinde meşale taşıyan iki uşağı çağırdı, anahtarlar bulunamadığından kapıyı küskü ve baltalarla açtırdı, mihrapları, sıraları altüst etti; fakat bütün hıncına karşın Wenzel’i

bulamadı. Kohlhaas kiliseden çıkarken Tronkenburg'da çalışan genç bir uşak, şövalyenin cenk atlarını ateşin yaklaştığı geniş ve kâgir bir ahırdan çıkarmaya koşuyordu. İşte tam bu sırada samanla örtülü bir kulübede kendi yağızlarını gören at tüccarı uşağa, niçin onları kurtarmadığını sordu. Ahırın kapısını açmaya çalışan uşağın "kulübeyi ateş sarmış" demesi üzerine Kohlhaas onu zorla kapıdan çekerek anahtar duvarın ötesine fırlattı, kılıcının tersiyle durmadan vurarak onu yanmakta olan kulübeye soktu ve çevredekilerin yabancı kahkahaları arasında zorla yağızları kurtarmaya gönderdi. Korkudan yüzü sapsarı kesilmiş olan uşak, çıkar çıkmaz arkasından yıkılan kulübeyi atlarla birlikte terk ettiği zaman Kohlhaas'ı orada bulamadı. Avluya uşaklarının yanına gidip at tüccarına birkaç kez hayvanları ne yapacağını sordu. Kohlhaas, her seferinde ses çıkarmaksızın ona arkasını dönmüştü. Birdenbire adamcağıza öyle müthiş bir tekme savurdu ki, bu tekme raslamış olsaydı onu kesin öldürürdü. Uşağın sorusunu yanıtsız bırakarak dorusuna atladı: Adamları yağmayı sürdürürken, gidip kale kapısının altında sessizce sabahı bekledi. Şafak sökerken bütün şato da duvarlarına kadar yanmıştı; oralarda Kohlhaas'la yedi uşağından başka kimse yoktu. Attan indi; gündüz gözüyle, güneşin aydınlattığı bütün köşe bucağı bir kez daha aradı. Kendisine çok ağır gelmekle birlikte şatoya yaptığı baskından istediği sonucu elde edemediği kanısına vararak, kalbi acı ve üzüntüyle dolu olduğu halde birkaç uşağıyla Herse'yi, soylunun ne yana kaçtığını anlamak üzere gönderdi. En çok düşündüğü yer, Mulda ırmağı kıyısındaki Erlabrunn adlı zengin rahibeler manastırıydı: Buranın başrahibesini Antonia von Tronka, bu yörede dindar ve yardım seven aziz bir kadın olarak tanınmaktaydı. Soylunun düştüğü bu korkunç durumda, çocukluğunda kendisini eğitmiş olan öz halasının başrahibe bulunduğu bu manastıra sığınmış olması aklına yakın geliyordu. Bu konuda bilgi topladıktan sonra Kohlhaas, hâlâ bir odası oturulabilecek bir durumda olan kâhyalık kulesine çıktı; orada "Kohlhaas Buyrukları" adını taşıyan bir bildiri yazdı. Bunda, halktan, kendisiyle savaş halinde bulunduğu Wenzel von Tronka'yı korumamalarını istiyor, akraba ve dostları da içinde olmak üzere herkesin onu kendisine teslim etmek zorunda olduğunu, böyle yapılmazsa bütün mal ve mülklerinin yakılacağını ve kendilerinin işkence ve ölüm cezasına çarptılacaklarını kesin olarak bildiriyordu. Bu bildiriye, yabancılar ve gezginlerle bütün çevreye dağıtıyordu; hatta bunun bir nüshasını da Erlabrunn'da rahibe Antonia'ya götürmek üzere, Waldmann'a vermişti. Sonra soyludan hoşnut olmayan ve yağmadan pay almak düşüncesiyle hizmetine girmek isteyen birkaç uşakla da uyuşturdu. Onları piyadeler gibi oklar ve hançerlerle silahlandırdı ve kendilerine atlı uşakların terkilerine binmeyi öğretti. Yardımcılarının taşıyıp getirdiği bütün eşyayı paraya çevirip bunlara dağıttıktan sonra, bu korkunç işlerini bırakarak birkaç saat kale kapısının altında dinlendi.

Öğleye doğru Herse geldi; hep en kötü olasılıkları sezen yüreği onu yanıltmamıştı; soylu Erlabrunn Manastırı'nda, halası yaşlı rahibe Antonia von Tronka'nın yanında bulunuyordu. Herhalde şatonun arka duvarındaki boşluğa açılan bir kapıdan Elbe'deki sallara inen, üstü küçük bir damla örtülü taş merdiven yoluyla kaçmış olacaktı. Yine Herse'nin anlattığına göre, ahali Tronkenburg'daki yangını seyir için toplanmış olan bir Elbe köyüne, gece yarısı dümensiz küreksiz bir salla gelerek halkın şaşkınlığı arasında karaya çıkmış, oradan da bir köylü arabasıyla Erlabrunn'a gitmişti. Bunları işiten Kohlhaas derin derin içini çekti; sonra atların yem kestirip kestirmediklerini sordu. Evet yanıtı verilince adamlarını atlara bindirtti, üç saat sonra Erlabrunn'a geldi. Köyün önünde yaktıkları meşaleler ellerinde olduğu halde bütün bu kalabalık manastırın avlusuna girerken, ufuktan yakın bir fırtınanın boğuk gürültüleri yankılanmaktaydı. Bu sırada önüne çıkan uşak Waldmann, tam bildirisini yerine verdiğini söylerken başrahibe ile manastır kâhyasının telaşla konuşarak manastır kapısının altına geldiklerini gördü. Kar gibi bembeyaz ufak tefek, yaşlı bir adam olan manastır kâhyası Kohlhaas'a öfke ve nefretle bakarak zırhını giyinir ve çevresindeki uşaklara sert bir sesle tehlike çanı

çalmalarını buyururken, başrahibe, yüzü bir keten gibi bembeyaz, elinde İsa'nın gümüş heykelciği, rampadan aşağı indi ve bütün öteki rahibelerle birlikte kendini Kohlhaas'ın atının önüne attı. Herse ile Sternbald elinde kılıcı olmayan kâhyayı alt edip esir olarak atların arasına götürürken, Kohlhaas rahibeye soylu Wenzel von Tronka'nın nerede olduğunu sordu. Rahibe kuşağından anahtarları çıkarıp: "Wittenberg'de! Kohlhaas, saygıdeğer adam!" diye yanıt vererek titrek bir sesle, "Tanrı'dan kork, haksızlık etme!" sözlerini ekleyince, Kohlhaas dinmeyen hıncının cehennemine yeniden düşerek atını çevirdi ve tam "ateşleyin!" diye bağırarak üzereyken dehşetli bir yıldırım hemen yanı başına düştü. Kohlhaas atının başını yeniden kadına çevirerek buyruklarını alıp almadığını sordu. Kadın ancak işitilebilir bir sesle, "Demin, biraz önce!" "Ne zaman?" "Tanrı seni inandırсын, yeğenim şövalyenin yola çıkmasından tam iki saat sonra..." yanıtını verdi. Kohlhaas'ın kendisine bulanık gözlerle baktığı uşak Waldmann, kekeleye kekeleye, yağmurlar yüzünden taşan Mulde sularının daha önce buraya yetişmesine engel olduğunu söyleyerek rahibenin sözlerini doğruladı. Kohlhaas kendini topladı; meşaleleri söndürttü; alanın taşları üzerine savrulan korkunç bir yağmur sağanağı bitmez tükenmez acısını artırdı. Kadının önünde şöylece şapkasını çıkarıp atını çevirdi: "İzleyin kardeşler! Soylu Wittenberg'dedir" diyerek atına mahmuzları indirdi ve manastırdan ayrıldı.

Akşam karanlığı bastığından, yol üzerindeki bir hana indi. Atlar yorgunluklarını alsın diye orada dinlenmek zorunda kaldı. On kişilik bir güçle (çünkü şimdi gücü bu kadarı bulmuştu) Wittenberg gibi bir yeri basamayacağını anladığından, ikinci bir bildiri daha yazdı. Bunda uğradığı haksızlıkları kısaca anlattıktan sonra kendi dediği gibi "her gerçek Hıristiyandan bütün Hıristiyanların ortak düşmanı olan soylu von Tronka'ya karşı güttüğü davada kendisine yardım etmesini" ücret ve ganimet söz vererek istedi. Hemen bundan sonra çıkan bir başka bildirisinde kendisine "devlet, hükümet tanımayan, yalnızca Tanrı'ya bağlı bir başbuğ" adını veriyordu. Bu hastalıklı ve uğursuz sözler öyle bir duygu uyandırdı ki, para sesi ve ganimet sevdasıyla birlikte, Polonya barışından sonra ekmezsiz kalan güruh arasından birçoklarının başına toplanmasına neden oldu. Böylece Wittenberg'i yakmak için Elbe'nin sağ kıyısına geçtiklerinde, adamlarının sayısı otuzu aşmıştı. O zaman bu alanı kaplayan sık bir ormanın sessizliği içine gömülen eski ve yıkık bir kiremit ocağında atları ve uşaklarıyla konakladı. Giyimini değiştirerek bildiriye kente götüren Sternbald'den bildiride yazılı olan şeyleri kent halkının öğrenmiş olduğunu işitir işitmez, yardımcılarıyla birlikte kutsal hamsin yortusu gecesi yola koyuldu ve ahali derin uykudayken kenti birçok yerinden aynı anda ateşe verdi. Uşaklar dış mahalleleri yağma ederken, o da bir kilisenin kapı sütununa bir ilan yapıştırıyordu. Bunda şöyle deniyordu: "Ben Kohlhaas, kenti ateşe verdim; eğer soylu bana teslim edilmezse, bu kenti öyle yakacağım ki, düşmanımı bulmak için hiçbir duvarın arkasına bakmaya gereksinmem olmayacak!" Benzeri görülmemiş bu cinayetten halkın duyduğu korkunun betimlenmesi mümkün değildi. Bereket versin, bu rüzgârsız yaz gecesinde alevler, sabaha kadar içlerinde bir de kilise bulunan on dokuz evi yaktıktan sonra hafiflemişti. İşte tam bu sırada yaşlı vali Otto von Gorgas, bu korkunç, azılı adamı ortadan kaldırmak için, elli kişilik bir birlik gönderdi. Fakat birliği yöneten yüzbaşı Gerstenberg öyle yanlış şeyler yaptı ki, sonuçta Kohlhaas, yok olmak şöyle dursun, büyük ve tehlikeli bir kahramanlık ünü kazandı. Çünkü kendi kafasına göre Kohlhaas'ı sarıp sonra sıkıştırmak üzere gücünü birkaç bölüme ayıran bu subay, adamlarını toplu bulunduran Kohlhaas'ın ayrı ayrı yerlerde saldırısına uğramış ve öyle ezilmişti ki, ülkenin bütün umudunu bağladığı bu birlikten ertesi akşam artık kimse kalmamıştı. Bu savaş yüzünden birkaç kişi yitiren Kohlhaas, ertesi sabah kenti yeniden ateşe verdi; bu canice hareketinde o kadar başarılı oldu ki, yeniden bir yığın evle kentin dış mahallesindeki hemen bütün ambarlar kül haline geldi. Kohlhaas, adı geçen bildirinin birer nüshasını belediye dairesinin köşelerine yapıştırdı, buna valinin gönderip de kendisinin yok ettiği yüzbaşı von Gerstenberg

komutasındaki birliğin sonu hakkında da bir madde ekledi. Bu meydan okumaya çok kızan vali, birçok şövalyeye birlikte kendisi yüz elli kişilik bir kıtanın başına geçti. Wenzel von Tronka'nın yazılı ricası üzerine, kendisinin kentten hemen uzaklaştırılmasını isteyen halkın saldırısından korunması için, ona bir koruman verdi. Yakın köylere de nöbetçiler yerleştirdi. Kenti baskından korumak için surlarına postalar dikti, sonra da ülkeyi yakıp yıkan bu canavarı yakalamak üzere, Gervasius gününde izlemeye çıktı. Kohlhaas bu birlikten sakınacak kadar zekiydi; kurnazca bir yürüyüşle valiyi kentten beş fersah uzağa çekerek yaptığı birtakım hareketlerle ona bu üstün güç önünde Brandenburg'a kaçacağı duygusunu verdikten sonra, üçüncü günün akşamı birdenbire geri dönüp dolu dizgin Wittenberg'e geldi ve üçüncü kez kenti ateşe verdi. Bu korkunç işi, giyimini değiştirip kente giren Herse görmüştü; şiddetli bir kuzey rüzgârı yüzünden ateş öyle kasıp kavurucu bir durum almıştı ki, üç saatten kısa bir zaman içinde kırk iki ev, kilise, birçok manastır ve okul, hatta Elektör Prenslığın hükümet yapısı bile yanıp kül olmuştu. Şafak söktüğü sırada düşmanın artık Brandenburg topraklarına geçtiğini sanan vali, olup bitenleri öğrenip sıkı yürüyüşüyle geri döndüğü zaman kenti büyük bir kargaşa içinde buldu. Halk, soylunun, sıriklar ve direklerle örtülmüş evi önünde toplanmış, öfkeli haykırışlarla onun kentten çıkarılmasını istiyordu. Resmi giysilerini giyinmiş oldukları halde meclis üyelerinin başında bulunan Jenkens ve Otto adlı iki belediye başkanı, birçok nedenden ötürü zaten Von Tronka'nın da gitmek istediği Dresden'e gönderilmesi için devlet başbakanına yolladıkları habercinin getireceği yanıtı beklemek gerektiğini halka anlatmak için boşuna çaba harcamaktaydı. Fakat mızraklar ve sopalarla silahlanmış, bilincini yitirmiş olan yığına bu sözler hiç etki etmiyordu. Kaba güç kullanılmasını isteyen belediye üyelerinden birkaçına şiddetli ve kötü davranarak soylunun bulunduğu evi yerle bir etmek istedikleri sırada, vali Otto von Gorgas atlılarının başında olduğu halde kentte görüldü. Sadece varlığı bile halka saygı aşıl原因 ve başeğmeye yönelten bu kişi, yenilerek döndüğü bu savaş sonunda, arkadaşlarından ayrı düşmüş üç kundakçı uşağı kent kapısı yanında yakalamakla avuntu bulmuştu. Yakalananlar halkın önünde zincire vurulurken, vali de meclis üyelerine akıllıca bir konuşma yaparak izini keşfettiği Kohlhaas'ın da yakında tutulup getirileceğine güvence veriyordu. Toplanmış olan halkın korkusunu böylece bir derece dağıtmayı ve Dresden'e gönderilen habercinin dönüşüne kadar soylunun orada kalmasına dayanmalarını sağlamayı başarmıştı. Yanındaki birkaç şövalyeye birlikte attan indi, kütük ve kazıklar kaldırıldıktan sonra eve girdi. Orada üst üste baygınlıklar geçiren soyluyu, ayıltmak için ruhtar ve yatıştırıcılar veren iki doktorun elinde buldu. Bütün bu olayların doğmasına neden olan şövalyeye bu konu üzerinde konuşmanın şimdi sırası olmadığını anlayan Otto von Gorgas, onu yalnız sessizce yukardan aşağı süzerek giyinmesini ve canını korumak için peşinden da

iresine gelmesini söyledi. Sırtına bir mintan, başına da bir miğfer geçirilen şövalye, soluk alabilmesi için göğsü yarı açık bir durumda valiyle eniştesi Kont von Gerschau'ın kollarında, sokağa çıkarıldığı zaman, halkın sövgü ve ilenç bağıışları göklere yükseldi. Landsknechtlerin güçlükle durdurabildiği halk ona "kan emici kirpi", "kentin baş belası" ve "Saksonya'nın yok olmasına neden olan sefil, soyguncu" diye bağıırıyordu. Yıkıntıya dönen kentin ortasından alçakça geçerken birkaç kez farkına varmadan başından düşürdüğü miğferini arkasındaki bir şövalye yine başına giydirmişti. Sonunda güçlü bir birliğin koruması altında hapishanenin bir kulesine girip gözden kayboldu. Elektör Prens'in kararını getiren habercinin dönüşü, kenti yeniden korkuya düşürdü. Çünkü Dresden halkının doğrudan doğruya yaptığı rica üzerine hükümet, caninin vü-cudu ortadan kaldırılmadıkça şövalyenin başkentte bulundurulmasını doğru bulmuyordu; aksine şövalyeyi olduğu yerde korumaya valiyi zorunlu tutuyor ve sakin Wittenberg kentinin yeni saldırılardan korunması için Meissen prensi Friedrich'in komutasında beş yüz kişilik bir kıtanın yola çıkarıldığını bildiriyordu. Böyle bir kararın halkı hiç

yatıştırılmayacağını anlayan vali -çünkü kentin önündeki çarpışmalarda at tüccarının elde ettiği bazı küçük başarılarından başka, kazandığı güç hakkında da hoşla gitmeyecek birçok haber yayılmıştı; Kohlhaas'ın gecenin zifiri karanlığında giyimini değiştirmiş bir serseri güruhunun yardımıyla katran, saman ve kükürt kullanarak yaptığı benzeri görülüp işitilmemiş savaş, Meissen Prensi'nin komutası altında yaklaşan gücü de başarısızlığa uğratabilirdi-, biraz düşündükten sonra kendisine bildirilen kararı gizli tutmayı yeğleyerek Meissen Prensi'nin geleceği haberini bildiren bir ilanı kentin duvarlarına yapıştırttı. Gün doğarken, hapisane avlusundan çıkan kapalı bir araba iyi silahlanmış dört süvariyle birlikte Leipzig yolunu tuttu; bu arada süvariler, Pleissenburg'a doğru gidilmekte olduğunu belirsiz bir biçimde çevreye yaymaktaydılar. Varlığı kentin kan ve ateşe boğulmasına yol açan soyluya karşı halkın nefreti yatıştığı sırada, vali de yine halktan topladığı üç yüz kişiyi yanına alarak Meissen Prensi'ne katılmak üzere yola çıktı. Halk arasında kazandığı şaşkınlık verici konum sayesinde Kohlhaas'ın başına toplananların sayısı bu sırada yüz dokuzu bulmuştu. Ele geçirdiği savaş gereçleriyle Jessen'de adamlarını eksiksiz bir biçimde silahlandırmış olduğu için, çifte fırtınanın üzerine geldiğini haber alınca, onu daha kendine çarpmadan bir kasırga hızıyla karşılamaya karar verdi. Bunun üzerine hemen ertesi gün Meissen Prensi'ne Mühlberg yakınlarında bir gece baskını yaptı; bu çarpışmada ilk kurşunlarla yanı başında yere serilen Herse'yi yitirdiği için çok üzülmüştü. Bu kayıp yüzünden kızgınlığı büsbütün artan Kohlhaas, uğradığı baskın üzerine kendini birdenbire toparlayamayan prensi üç saat süren bir savaştan sonra öyle bir duruma soktu ki, aldığı birçok yaradan ve adamlarının perişan olmasından dolayı prens sabaha karşı Dresden'e doğru kaçmak zorunda kaldı. Bu başarıdan dolayı cüreti artan Kohlhaas, hemen dönüp, olan bitenden henüz haberi olmayan valiyi öğle üzeri Damerow köyü yakınlarında ve açık bir yerde bastırdı. Her ne kadar bazı adamlarını yitirdiyse de, aynı yolda başarılar elde ederek karanlık basıncaya kadar çarpıştı. Prens'in Mühlberg yakınlarında uğradığı yenilgi haber verilen vali de daha uygun bir zamanı beklemek üzere Wittenberg'e çekilmeye karar vermemiş olsaydı, elinde kalan adamlarıyla Kohlhaas'ın ona, sığınmış olduğu Damerow kilisesinin avlusunda yeniden saldıracağı kesindi. Bu iki gücü dağıttıktan beş gün sonra Leipzig önüne gelerek kenti üç köşesinden ateşe verdi. Bu nedenle dağıttığı bildiride kendine, dünyanın içinde bulunduğu bu hilekârlık çağında, soyludan yana olanları ateş ve kılıçla cezalandırmaya görevli, başmelek Mikail'in vekili sanını vermekteydi. Bir saldırıyla alıp içinde oturduğu Lützen Sarayı'ndan halkı, yeni bir düzen kurmak üzere kendisine katılmaya çağırırdı. Bildirisinin imzası da pek deliceydi: "Yeryüzündeki geçici hükümetimizin Lützen Sarayı'ndaki merkezinden yazılmıştır." Leipzig halkının talihine o sırada yağın sürekli yağmur ateşin çevreyi sarmasını engellediğinden, itfaiyenin çabukluğu sayesinde yalnızca Pleissenburg'un çevresindeki birkaç çerçi dükkânı tutuşarak yandı. Soylunun orada bulunduğu yolunda saçma bir sanıya kapılarak canının Leipzig önüne gelmesi üzerine kent halkının içine düştüğü heyecan, anlatılamayacak kadar büyüktü: Ona karşı gönderilen yüz seksen atlı perişan bir durumda geriye döndüğünden, kentin servetinin yok olmasını istemeyen belediye meclisi, bütün kapıları kapattırıp ahaliye gece gündüz duvarların dışında nöbet tutturmak zorunda kaldı. Soylunun Pleissenburg'da olmadığına dair güvence veren ve çevre köylere yapıştırılan bildirilerinin hiçbir etkisi olmadı. At cambazı, belediye meclisine karşı çıkardığı bildirilerle onun Pleissenburg'da olduğunda direniyor, eğer orada değilse bulunduğu yerin adı kendisine bildirilmedikçe onun burada olduğunu varsayarak davranacağını ilan ediyordu Leipzig kentinin içine düştüğü sıkıntıyı bir haberciden öğrenen ve Kohlhaas'ı yakalamak üzere topladığı iki bin kişilik bir ordunun başına bizzat geçeceğini bildiren Elektör Prens, Otto von Gorgas'a, haydutu Wittenberg'den uzaklaştırmak için iyi düşünülmemiş, halka zarar verilebilecek bir hile kullandığından dolayı azarlayan bir yazı göndermişti. Bu arada, Wenzel'in Dresden'de kuzenleri Hinz ve Kunz'un yanında olduğunu bildiren ve kimin tarafından yapıştırıldığı belli olmayan bir bildiri

bulunmuştu. Bildirinin bütün Saksonya’da, ama daha çok başkentte uyandırdığı heyecanı kimse betimleyemez.

Bu durum üzerine doktor Martin Luther işi üstüne aldı; okşayıcı sözlerin etkisine ve dünyada kazanmış olduğu konumun kendisine verdiği saygınlığa güvenerek, haydutun kalbinde kalmış olmasını umduğu insanlık duygularını yeniden uyandırmak umuduyla aşağıdaki bildiriye çıkardı; bu bildiri, Elektör Prenslüğün bütün kent ve kasabalarına asıldı.

“Kohlhaas, sen ki, kendini halkın kılıcını kullanmak için gönderilmiş sanıyorsun, bencil adam, kör tutkunun çılgınlığı içinde tepeden tırnağa kadar haksızlık olan sen, neler yapıyorsun? Ey dinsiz adam, efendin olan hükümdar, senin önemsiz bir mal yüzünden açtığın savaşta sana hakkını vermediği için ateş ve kılıçla başkaldırıyor, onun kulları olup barış ve rahatlık içinde yaşayan halka çöllerin kurdu gibi saldırıyorsun. Ey, insanları hile ve yalanla kötü yola yönelten günahkâr, kalplerin en gizli köşelerinin aydınlanacağı kıyamet gününde Tanrı’nın cezasından kurtulabileceğini mi sanıyorsun? Zalim göğsü oç alma hırsıyla gıcıklanan sen, başarıyla sona ermeyen birkaç üstünkörü denemeden sonra hakkını elde etmek için uğraşma sıkıntısından kaçınarak, onun teslim edilmediğini nasıl ileri sürüyorsun? Gelen bir dilekçeyi hasır altı eden ya da bir kararı yerine göndermeyen mübaşirler ve kollukçulardan başka yüksek bir orun tanımıyor musun? Ey Tanrı’yı unutan adam, senin yüksek orununun, senin işinden hiç haberi olmadığını ben mi söyleyeyim; hatta kendisine başkaldırdığın hükümdarın senin adından bile öyle habersizdir ki, mahşer günü onu suçlama amacıyla Tanrı’nın karşısına çıktığın zaman, o gülerek: “Tanrım, ben bu adama haksızlık etmedim; çünkü onun varlığını ruhum bile duymuş değildir” diyebilecektir. Kullandığın kılıç haydutluk ve cinayet kılıcıdır; sen Ulu Tanrı’nın bir savaşçısı değil, bir haydutsun. Bu dünyada gideceğin yer çark ya da darağacıdır, öbür dünyada ise acımasızlığın ve yadsımanın alınyazısı olan cehennem azabına uğrayacaksın... Wittenberg, Martin Luther.”

Kohlhaas, Lützen’deki sarayda, Leipzig’i kül etmek için acı dolu yüreğinde yeni bir plan hazırlamakla uğraşıyordu -çünkü soylu Wenzel’in Dresden’de olduğunu bildiren ve köylere asılan bildirileri hiç önemsememişti; çünkü bunlar, onun istediği gibi, değil meclisin imzasını, hiçbir imza taşımıyordu;- Strenbald ve Waldmann sarayın büyük kapısına giden yola geceleyin asılmış olan Luther imzalı bildiriye büyük bir şaşkınlıkla gördüler. Kohlhaas’ın bu yazıyı kendiliğinden görmesini günlerce boşuna beklediler; onu bildirinin önüne getirmek istemediler. Gerçekten akşamüstü Kohlhaas, dalgın ve düşünceli dışarı çıktı; bazı kısa buyruklar verdi. Fakat hiçbir şey görmedi. Sonunda bir sabah çevrede isteği dışında yağma yapan birkaç uşak ipe çektirmek isterken, Sternbald ile Waldmann dikkatini bunun üzerine çekmeye karar verdiler. Son bildirisini çıkarttığı zamandan bu yana âdet edindiği üzere alayla idam yerinden dönerken, halk ürkek ürkek iki yana çekiliyordu: Kırmızı deriden bir yastık üzerine konmuş, kabzası altın işlemeli bir Cherub kılıcı önünde taşınıyor, on iki uşak da meşalelerle arkasından gidiyordu. Bu sırada Sternbald ile Waldmann kılıçları koltuklarının altında olarak bildirinin yapıştırılmış olduğu sütunun çevresinde Kohlhaas’ın dikkatini çekecek biçimde dolaştılar. Kohlhaas, elleri arkasında, derin düşüncelere dalmış olarak büyük kapının altına geldiği zaman, gözlerini kaldırdı ve şaşkınlıkla irkildi; uşakların, onu görünce, saygıyla geri çekilmeleri üzerine, onlara dalgın dalgın bakarak sık adımlarla sütuna yaklaştı. Kendisini haksızlıkla suçlayan bu bildirinin altında tanıdığı adların en aziz ve saygıya layık olanını, Martin Luther’in adını görünce, ruhundan neler geçtiğini kim betimleyebilir? Yüzü kıpkırmızı kesildi; miğferini çıkararak kâğıdı başından sonuna kadar iki kez okudu, dalgın bakışlarla, sanki bir şey

söyleyeceğini gibi uşakların yanına döndü, ama bir şey söylemedi; kâğıdı duvardan kopardı, onu bir kez daha okudu ve bağırdı: “Waldmann, atımı eğerle!” Sonra: “Sternbald, sen de arkamdan saraya gel.” dedi ve kayboldu. Onu, içinde bulunduğu kargaşadan birdenbire ayırmak için bu sözler yeterli geldi. Thüringenli bir arazi simsarı giyimine büründü; çok önemli bir iş yüzünden Wittenberg’e gitmek zorunda olduğunu Sternbald’a söyledi, uşaklardan ileri gelen birkaçının önünde Lützen’de kalan yardımcılarının yönetimini ona bıraktı. Üç gün sonra geri döneceğini belirtip bu zaman içinde hiçbir saldırı korkusu olmadığını söyleyerek Wittenberg’e yollandı.

Başka bir ad vererek bir hana indi ve gece olur olmaz abasını giyip belinde Tronkenburg’da ele geçirdiği birkaç tabancayla Luther’in odasına girdi. Kâğıtlar ve kitaplar arasında, rahlesinin önünde oturan ve bu acayip, yabancı adamın kapıyı açıp arkasından sürmelediğini gören Luther, ona kim olduğunu ve ne istediğini sordu. Şapkasını saygıyla elinde tutan adam, neden olacağı korkuyu önceden az çok kestirerek, kendisinin at tüccarı Michael Kohlhaas olduğunu söyler söylemez, Luther: “Defol, git!” diye bağırdı ve yerinden kalkarak bir çingırağa doğru ilerlerken “Senin soluğun veba, yakınlığın yıkımdır!” dedi. Kohlhaas, yerinden kımıldamadan tabancasını çekerek “Sevgili efendim, eğer çingırağa dokunursanız, bu tabanca beni cansız olarak ayaklarınızın önüne serer; oturun, beni dinleyin! Mezmurlarını yazdığınız meleklerin yanında bile benim yanımda bulunduğunuzdan daha güvende olamazsınız.” Luther oturarak: “Ne istiyorsun?” diye sordu. Kohlhaas: “Benim acımasız ve saldırgan bir adam olduğum yolundaki kanınızı düzeltmek” dedi. “Bildirinizde yüksek orunların işimden asla haberi olmadığını söylemişsiniz... Peki, bana açık bir yol bulun, Dresden’e gideyim, işimi ona sunayım!” Bu sözler üzerine biraz şaşırılmış, biraz da dinginleşmiş olan Luther: “Seni uğursuz, iğrenç adam seni...” diye bağırdı, “soylu von Tronka’yı, kendi keyfi kararınla baskına uğratıp şatoda bulamayınca onu koruyan bütün bir kenti ateşe salıp, kana boyamak hakkını sana kim verdi?” Kohlhaas: “Hiç kimse efendim! Dresden’den aldığım bir haber beni sarstı ve kötü yola yöneltti! Sizin söylediğiniz gibi, ben bu toplumun dışına atılmış olmasaydım, insan topluluğuna karşı açtığım savaş, kötü bir davranış sayılabilirdi.” Luther ona bakarak: “Toplumun dışına atılmak mı?” diye bağırdı, “Aklına ne de saçma düşünceler dolmuş... İçinde yaşadığın devlet topluluğundan seni kim dışarıya atmış? Devletler var oldukça, her kim olursa olsun, bir kişinin devlet topluluğunun dışında kalması nerede görülmüştür?” Kohlhaas ellerini kavuşturarak: “Yasanın korumadığı kimseyi ben, devlet topluluğunun dışına atılmış sayarım” dedi; “çünkü işimin rahatça gelişmesi için onun korumasına gereksinmem vardır. Elde ettiğim her şeyle böylece korunabilmek için bu topluma girmiş bulunmuyorum; bu korumayı benden esirgeyen, beni yabanın vahşileriyle bir tutmuş sayılır ve böylece, siz de yadsıyamazsınız ki, nefsimi koruyacak silahı elime vermiş olur”. Luther: “Yasaların korumasını senden kim esirgedi...” diye bağırdı “Hükümdara gönderdiğin dilekçenin onun eline değmediğini sana yazmamış mıydım? Eğer memurlar ondan gizli, davalara bakmaz ya da haberi olmadan kutsal adıyla alay ederlerse, böyle memurlar seçtiği için Tanrı’dan başka onu kim sorguya çekebilir? Ey ilençli korkunç adam, onu bu yüzden yargılamaya yetkin var mı?” Kohlhaas: “Peki” dedi, “hükümdarım beni toplumun dışında saymıyorsa, koruması altındaki topluma geri dönerim. Bir daha söylüyorum, Dresden’e özgürce gitmemi sağlarsanız, Lützen Sarayı’ndaki yardımcılarımı dağıtır ve kabul edilmeyen davamı ülke mahkemesinde yeniden açarım.” Luther asık bir suratla masanın üstündeki kâğıtları birbirine karıştırdı ve sustu. Bu adamın devlet düzeni içinde takındığı bu dikbaşlı tavır canını sıkıyordu. At tüccarının Kohlhaasenbrück’ten soyluya gönderdiği uyarı yazısını düşünerek Dresden Mahkemesi’nden ne istediğini sordu. Kohlhaas: “Yasalara uygun olarak soylunun cezalandırılmasını, atların eski durumlarına getirilmesini, Mühlberg’de bize yapılan baskında ölen uşağım Herse ile benim uğradığımız zararların ödenmesini” diye yanıt verdi. Luther: “Zararların

ödenmesi ha? Vahşice oç almak hırsıyla savaşmak için, senet ve rehin karşılığı, Yahudilerle Hıristiyanlardan toplamı binlere varan paralar aldın! Bunları da hesaba katacak mısın?” diye bağırdı. Kohlhaas: “Asla!” dedi. “Ne malımı mülkümü, ne eski gönencimi, ne de karımın gömülme giderlerini isterim. Herse’nin yaşlı annesi, onun tedavisi için harcadığı paranın hesabıyla, oğlunun Tronkenburg’da uğradığı zararların neler olduğunu gösterir listeyi getirecek; benimse yağızlarımın satılmamasından doğan zararımın saptanması için hükümet bilirkişi atayabilir.” Luther dik dik ona bakarak: “Kudurmuş, korkunç, anlamsız adam! Kılıcınla soyludan akla gelebilecek en korkunç öcü aldıktan sonra, onu bu kadar az üzecek, az zarara sokacak bir yargının elde edilmesinde direktmenin sebebi nedir?” Yanaklarından aşağı bir damla yaş yuvarlanan Kohlhaas: “Efendim”, dedi “bu iş bana karıma mal oldu: Kohlhaas onun haksız bir işin izlenmesi uğrunda ölmediğini dünyaya göstermek istiyor. Siz benim bu yoldaki isteğime uyun, bırakın kararı mahkeme versin; tartışmaya neden olacak bütün başka şeylerde ben size uyarım.” Luther: “Bana bak! Her ne kadar halkın kanısı böyle değilse de, isteklerinde haklısın. Öcünü kendi elinle almaya kalkışacağına, davanı hükümdarın kararına sunabilmiş olsaydın, dileklerinin noktası noktasına yerine getirileceğinden kesinlikle eminim. Her şeyi iyi düşünerek soyluyu Mesih için bağışlayıp yağızlarını sıska, zayıf, bulduğun gibi üstüne binerek beslemek için Kohlhaasenbrück’teki ahırına götürsen daha iyi etmez miydin?” Kohlhaas pencerenin önüne geçerek: “Olabilirdi” dedi, “Olabilirdi, olamazdı da! Onları karımın kalbinden akan kanla canlandırmak zorunda kalacağımı bilir miydin? Olabilirdi efendim, dediğiniz gibi yapabilir ve bir kürek yulafi esirgemeyebilirdim! Fakat madem onlar bir kez bana böyle pahalıya mal oldular, bence artık iş bulunduğu yolda gitmelidir: Bırakın hakkım olan yargı verilsin ve şövalye yağızlarıma kendi eliyle yem versin”. Luther bazı düşüncelerle kâğıtlarını yeniden karıştırırken, Elektör Prensle kendisi için görüşmek istediğini, ancak bu sırada Lützen Sarayı’nda sessizce oturmasını, hükümdar onun Dresden’e özgürce gitmesine izin verirse, durumu kendisine bildiriler yapıştırmak yoluyla haber verebileceğini söyledi. Kohlhaas elini öpmek için eğildiği zaman “ancak” diye konuşmasını sürdürdü, “Elektör Prens’in bu iyiliği yapıp yapmayacağını bilmiyorum; çünkü işittiğime göre bir ordu toplamış ve seni Lützen Sarayı’nda yakalamayı tasarlamaktaymış. Fakat, önce de söylediğim gibi, ben senin için elimden geleni esirgemeyeceğim.” Bundan sonra ayağa kalkarak gidebileceğini anlattı. Kohlhaas, aracılığının kendisini bu sorunda yatıştırdığını söyledi. Bunun üzerine Luther onu eliyle selamladı; fakat at tüccarı birdenbire önünde bir dizini yere koydu ve gönlünde bir isteği daha olduğunu söyledi: Hamsin yortusunda her zaman İsa’nın mihrabı önüne gitmeyi âdet edindiği halde, savaş dolayısıyla bu yortuda onu yapamadığını, fazla törene gerek görmeden günahını çıkarmak ve kendisini kutsamak liyiliğinde bulunup bulunmayacağını sordu. Luther, keskin bakışlarla bakıp biraz düşündükten sonra: “Peki, Kohlhaas bunu yapayım! Fakat kendisine yaklaşmak istediğin Hazreti İsa efendimiz düşmanlarını bağışlamıştı.” Kohlhaas şaşkın bir durumda kendisine bakınca, “Seni aşağılayan soyluyu böylece bağışlayarak Tronkenburg’a gidip, yağızlarına binmek ve onları, beslemek üzere, Kohlhaasenbrück’e götürmek istemez misin?..” Kohlhaas onun ellerine sarıldı ve kızarak “efendim” dedi, “efendimiz İsa da düşmanlarının hepsini bağışlamadı. Bırakın ben de Elektör Prens, şato kâhyasını ve müdürünü, Hinz ve Kunz adlı soyluları ve bu işte beni inciten herkesi bağışlayayım; fakat mümkünse, yağızlarımı kendi eliyle beslemeye soyluyu zorlayayım.” Bu sözler üzerine Luther ona hoşnutsuzlukla bakarak arkasını çevirdi ve zili çekti. Çağırılan tilmiz elinde ışıkla dış salona geldiği zaman Kohlhaas gözlerini kurutarak şaşırmış bir durumda yerden kalktı. Tilmiz sürmeli kapıyı açmaya uğraşıyordu. Luther ise yeniden kâğıtlarının başına oturmuştu, bunun için kapıyı Kohlhaas açtı. Luther yabancıya gözünün ucuyla şöylece bakarak tilmize “Işığı göster!” dedi. Bunun üzerine, gördüğü ziyaretçiye şaşan tilmiz, sokak kapısının anahtarını duvardan aldı ve onun ayrılmasını beklemek için yarı açık kapının içine döndü. Kohlhaas,

heyecanla şapkasını elleri arasına alarak: “Demek ki efendim, sizden rica ettiğim şefaati iyiliğini yapmayacaksınız?” dedi. Luther kısaca: “Mesih’e karşı, hayır! Hükümdara karşı ise bu, sana söz verdiğim üzere bir denemeye bağlıdır” dedi ve tilmize kendisine buyurduğu işi geciktirmeden yapmasını işaretle anlattı. Kohlhaas acısını bildiren bir tavırla iki elini göğsüne götürdü, merdivenleri aydınlatan adamın peşinden gitti ve kayboldu.

Ertesi sabah Luther Saksonya Elektör Prensi’ne bir mektup gönderdi; bunda Elektör Prens’in çevresinde bulunan ve herkesçe bilindiği gibi, şikâyeti hasır altı eden vekilharçla saki Hinz ve Kunz von Tronka’nın davranışlarını acı acı eleştirdikten sonra, hükümdara bu gibi karışık durumlarda yapılacak başka iş olmadığından, at tüccarının önerisini kabul etmeyi ve davasını yenilemek için onu yaptıklarından dolayı bağışlamayı, kendisine özgü gözüpeklikle anlattı. Ayrıca halkın çok tehlikeli bir biçimde ona eğilim gösterdiğine, hatta üç kez yakıp kül ettiği Wittenberg kentinde bile ondan yana konuşulduğuna dikkatini çekti, öneri geri çevrilirse, at tüccarının bunu derhal kötü niyetli görüşlerle halka bildireceğine, böylece halkı kolayca yoldan çıkarabileceğine, bundan sonra da artık devlet gücüyle ona karşı hiçbir şey yapılamayacağına değindi. Kısaca, durum pek tehlikeli olduğundan, silaha sarılmış bir yurttaşla görüşmeye girişmenin doğru olmayacağı düşüncesine bu seferlik göz yummalarını yazdı; karşılaştığı davranışla bu adamın gerçekten devlet topluluğunun dışına atılmış sayılabileceğini, aslında Saksonyalı olmadığı için, ona tahta karşı ayaklanmış bir asiden çok sınırı geçen yabancı bir güç gözüyle bakılması ve sorunun bu biçimde çözülmesi gerektiğini söyleyerek mektubunu bitirdi. Elektör Prens, başkomutan ve Mühlberg yakınlarında yenilip hâlâ yaralı yatan Meissen prensi Friedrich’in dayısı Christiern von Meissen, Yüksek Mahkeme Başkanı Kont Wrede, başmabeyinci Kont Kallheim, hükümdarın gençlik arkadaşları ve sırdaşları olan Hinz ile Kunz von Tronka yanında buldukları bir sırada mektubu aldı. Önce, adını ve mührünü kullanmak ayrıcalığıyla hükümdarın gizli mektuplarını yazmakla görevli bir danışman konumunda bulunan vekilharç Bay Kunz söz aldı: At tüccarının, amcaoğlu şövalye için mahkemeye verdiği dilekçeyi, kendisine verilen yanlış bilgilerle aldatılmış olduğu için, anlamsız ve önemsiz bir şey saydığını söyledi. Yoksa onu kendi başına ortadan kaldırmayacağını anlatarak sorunun bugünkü durumuna geçti. At tüccarına, bu yanlış davranıştan dolayı, bu kadar korkunç bir öç alma yetkisini ne Tanrı’nın, ne de insan yasalarının vermiş olduğu yolundaki görüşünü bildirdi; onu hukuken savaştan bir düşman olarak tanımak ve kendisiyle görüşmeye girişmekle, uğursuz başında nasıl bir ün aylası yaratılacağını betimledi. Böyle bir görüşmeye girişmekten Elektör Prens’in kutsal kişiliğine sığmayacak aşağılamanın pek ağır olacağını ve Doktor Luther’in bu yoldaki önerisini kabul etmektense, en olmayacak şeyi göze alarak bu çılgın asinin arzusuna uyup amca oğlu şövalyenin, yağızları beslemek üzere, Kohlhaasenbrück’e gönderildiğini görmeyi yeğlediğini konuşma becerisinin bütün ateşiyle anlattı. Mahkeme Başkanı Kont Wrede, ona yarı dönmüş olarak, bu kötü sorunun çözümünde hükümdarlarının şanını korumak için gösterdiği bu ince dikkati daha işin başlangıcında göstermediğinden dolayı üzüntüsünü bildirdi. Yasadışılığı pek açık olan bir kararı uygulamak için devlet gücünü kullanmaktan sakınmak gerektiğini Elektör Prens arz etti; at tüccarının ülkede günden güne yandaş kazandığını ve böylece cinayetlerin birbirini kovalayıp gitme tehlikesi gösterdiğini, ancak hakkı pürüzsüzce yerine getirmek ve yapılan yanlışlığı derhal ve hiçbir düşünceye kapılmadan düzeltmekle hükümetin bu kötü durumdan hoşnut olunacak bir biçimde sıyrılabilmesini söyledi. Hükümdarın, bu konudaki düşüncesinin ne olduğunu sorması üzerine, Prens Christiern von Meissen saygıyla başkana dönerek, onun ortaya sürdüğü düşünceleri saygıyla değer bulduğunu, fakat Kohlhaas’a hakkının verilmesini isterken, Wittenberg’in, Leipzig’in ve saldırıya uğrayan bütün halkın, kendilerine ödence verilmesi ya da hiç olmazsa canının cezalandırılması yolundaki isteğini göz ardı ettiğini söyledi. Bu adam yüzünden bir hayli bozulmuş

olan devlet düzenini bir hukuk ilkesiyle düzeltmenin mümkün olmadığını, bundan dolayı da vekilharcın düşüncesine katılarak bu gibi durumlarda kullanılan çareye başvurulması, yani yeterli güçte bir ordu toplayarak Lützen’de bulunan at tüccarının ölü veya diri ele geçirilmesi düşüncesinde olduğunu sözlerine ekledi. Vekilharç, Elektör Prens ve prens için, duvarın yanından iskemleler alıp saygıyla odanın ortasına yerleştirirken onun gibi anlayışlı ve erdemli bir kişiyle, bu pürüzlü sorunu çözme konusunda aynı düşüncede olduklarını gördüğünden dolayı çok sevindiğini anlattı. Getirilen iskemleyi elinde tutarak ayakta duran ve ona bakan prens, sevinmesi için hiç de neden olmadığını söyleyerek şunları ekledi: “Buna bağlı olarak alınması gereken önlemlerden biri de, sizin hakkınızda bir tutuklama kararı çıkarılarak, hükümdarın adını kötüye kullandığınız için size dava açılmasıdır. Çünkü adalet kürsüsü önünde biriken ve göz alabildiğine uzayan bu bitmez tükenmez suçların üstündeki giz perdesini kaldırmak zorunluysa, bu zorunluluk, ilk suça olduğu kadar ona bağlanan diğer suçlara da uygulanır. Her şeyden önce ölüm dirim hakkındaki yakınması, bilindiği gibi, davası gayet haklı olan ve kullandığı kılıcı tarafımızdan eline verilen at tüccarını tepeleme erkini devlete veriyor.” Bu sözler söylenirken, soylunun alınmış bir tavırla kendisine baktığı Elektör Prens döndü ve yüzü kıpkırmızı kesilerek pencerenin önüne geldi. Ortalığa çöken sıkıntılı bir sessizlikten sonra, Kont Kallheim, yakalanmış oldukları büyü çemberinden bu biçimde kurtulamayacaklarını söyledi. Aynı hakla yeğeni Prens Friedrich’e karşı da dava açılması gerektiğini, çünkü Kohlhaas’a karşı giriştiği o garip akın sırasında bazı durumlarda kendi yetkisini aştığını, içinde bulunulan bu büyük sıkıntılara neden olanların adları sorulacak olursa, onun da adının ötekiler arasında geçeceğini ve Mühlberg’de olup bitenler yüzünden hükümdarın onu sorguya çekmesi gerektiğini anlattı. Elektör Prens kuşku dolu bakışlarla masasına yaklaşırken, saki Bay Hinz von Tronka söz aldı ve hükümetin vereceği kararın, burada toplanmış olan bu kadar kavrayışlı kişi tarafından nasıl olup da şimdiye kadar verilmediğini bir türlü kavrayamadığını söyledi. Bildiğine göre, at tüccarı Dresden’e özgürce gelmesi ve davasının yeniden görülmesi karşılığında, ülkeye saldırdığı güruhu dağıtmaya söz vermişti. Fakat bu sözler, onun bütün bu canice öcünden sonra bağışlanacağı anlamına gelmez; bunlar Luther’in olduğu gibi Devlet Meclisinin de birbirine karıştırdığı iki ayrı hukuk kavramıdır. Parmağını burnuna dayadı ve: “Dresden Mahkemesi yağızlar sorununda Kohlhaas’a hak verse bile, bu onu kundakçılığından ve haydutluğundan dolayı hapse atmaya bir engel oluşturmaz” diyerek sözünü şöyle sürdürdü: “Her iki devlet adamının düşüncelerinin kazançlı yanlarını birleştiren, bugün yaşayanlarla geleceklerin doğru bulacağı siyasal bir çözüm”. Prens ve başsavcı bu sözler üzerine saki Bay Hinz’e yalnızca bir bakışla yanıt verdikleri ve böylece görüşme sona ermiş görüldüğü için, Elektör Prens ileri sürülen çeşitli düşünceleri Devlet Meclisi’nin gelecek toplantısına kadar düşünceğini söyledi. Prens’in vekilharç için alınmasını istediği önlem, dostluklarına pek fazla bağlı olan Elektör Prens’in gönlünden, Kohlhaas’a karşı düzenlenip her şeyi hazırlanmış bulunan seferi yönetme isteğini silmiş benziyordu. Hiç değilse düşüncesini amaca en uygun bulduğu başkan Kont Wrede’yi yanında alıkoydu. Başkan ona mektuplar gösterdi. Bu mektuplardan anlaşıldığına göre, at cambazının gücü gerçekten dört yüz kişiye çıkmıştı; hatta vekilharcın uygunsuz davranışıyla ülkeye egemen olan hoşnutsuzluk yüzünden yakında bunun iki üç katıyla uğraşmak gerekecekti. Bunun üzerine Elektör Prens uzun boylu düşünmeden Doktor Luther’in önerisini kabul etmeye karar verdi. Buna uygun olarak Kohlhaas sorununun yönetimiyle Kont Wrede’yi görevlendirdi; birkaç gün sonra da ana çizgileriyle aşağıya aldığımız bir ilan çıktı:

“Biz, Saksonya Elektör Prensi, Doktor Martin Luther’in bize yaptığı başvuruyu iyilikseverce göz önünde bulundurarak Brandenburglu at cambazı Michael Kohlhaas’ın, üç gün içinde silahlarını bırakmak koşuluyla, davasının yeniden incelenmesi için Dresden’e gelmesine izin veriyoruz; ancak bu

kişinin yağızlarından dolayı açtığı dava, Dresden Mahkemesi’nce, umulanın tersine geri çevrilirse, hakkını bizzat almaya kalkıştığından dolayı yasaların bütün şiddetiyle cezaya çarptırılacaktır; aksi haldeyse Saksonya’da yaptığı zorbalıklardan ötürü kendisi ve bütün yardımcıları bağışlanacaktır.”

Kohlhaas, ülkenin tüm alanlarına asılmış olan bu ilanın bir örneğini Doktor Luther eliyle alır almaz, ilandaki koşulların bu kadar ağır olmasına karşın, bütün yardımcılarını armağanlar, teşekkürler ve gereken uyarılarla hemen dağıttı. Para, silah ve araç, ne yağmaladıysa, hepsini Elektör Prens’in mülkü olarak Lützen Mahkemesi’ne teslim etti; mümkün olduğu takdirde, çiftliği yine kendisine satması için yazdığı bir mektupla Waldmann’ı Kohlhaasenbrüclü memura, yine yanında olmalarını istediği çocuklarını getirmesi için Sternbald’ı Schwerin’e gönderdikten sonra, Lützen Sarayı’dan ayrılarak, geriye kalan küçük serveti kâğıt olarak yanında bulunduğu halde, tanınmadan Dresden’e geldi.

Pirna dış mahallesinde, memurun insafli davranışı nedeniyle kendisine kalmış olan mülkünün kapısını çaldığında, güneş yeni doğuyordu ve kent hâlâ uykudaydı. Şaşkınlık içinde kapıyı açan Thomas’a, evin gereksinimlerini sağlayan yaşlı adama, hükümete giderek Meissen Prensi’ne, at cambazı Kohlhaas’ın, burada olduğunu haber vermesini söyledi. Bu haber üzerine, halkın bu adama karşı ilgisini yakından görmeyi uygun bulan Meissen Prensi, buyruğundaki şövalyeler ve korumanlarla az sonra çıkageldiği zaman, Kohlhaas’ın evine giden caddelerde hesap edilemeyecek kadar büyük bir insan kalabalığının toplanmış olduğunu gördü. Halkı kışkırtanları ateş ve hançerle izleyen ölüm meleğinin orada olduğu haberi, kent ve dış mahalleleriyle bütün Dresden’i ayaklandırmıştı; meraklı kalabalığın yığılmasından evin kapısını sürmelemek zorunda kalmışlardı. İçerde kahvaltı eden kundakçıyı görmek için, gençler pencerelere tırmanıyorlardı. Kendisine yol açan korumanların yardımıyla prens eve sokulup Kohlhaas’ın odasına girer girmez, yarı soyunmuş bir masanın yanında duran adama, kendisinin at cambazı Kohlhaas olup olmadığını sordu. Bunun üzerine Kohlhaas, kendi sorunuyla ilgili bir yığın kâğıdın içinde olduğu bir cüzdanı kemerinden çıkarıp saygıyla uzatırken: “Evet!” diye yanıtladı ve hükümdarın bağışladığı özgürlük koşullarına uygun olarak yardımcılarını dağıttıktan sonra yağızlardan dolayı soylu Wenzel von Tronka’yı mahkemeye vermek üzere, Dresden’e geldiğini sözlerine ekledi. Bir bakışta onu tepeden tırnağa süzdükten sonra Prens, cüzdanın içindeki kâğıtları gözden geçirdi; bu arada, Elektör Prens hazinesine yatırılan mallarla ilgili Lützen Mahkemesi tarafından doldurulup verilmiş olan belgeyi görerek, bunun ne olduğunu sordu; çeşitli sorularla, nasıl bir kişi olduğu, çocuğu, serveti, gelecekte nasıl yaşamak istediği hakkında bilgi edindikten ve hiçbir bakımdan kaygı uyandıracak bir adam olmadığını anladıktan sonra, mektupları geri verdi; hiçbir şeyin davasına engel olmayacağını ve yol gösterilmek üzere hemen Yüksek Mahkeme Başkanı Kont Wrede’ye bizzat başvurması gerektiğini söyledi. Bu arada Prens pencereye gidip evin önünde toplanmış olan halkı seyrederken, bir an sustuktan sonra: “İlk günlerde sana, evde ve dışarı gittiğin zaman seni korumak üzere bir koruman vermek gerekecek!” dedi Kohlhaas önüne baktı ve sustu. Prens pencereden ayrılırken: “Bundan doğacak şeylere razı olmalısın!” dedi ve evden ayrılma niyetiyle yeniden kapıya döndü. Bu arada düşünmüş olan Kohlhaas: “İyiliksever efendim! Ne isterseniz yapın; yalnızca bana ne zaman istersem korumanı kaldıracağınıza söz verin! Böyle olursa bu önleme hiçbir diyeceğim olmaz!” dedi. Prens, bunun için söze gerek olmadığını söyledi ve bu amaçla çağırıldığı üç korumana evinde kaldıkları adamın özgür olduğunu ve kendilerinin yalnızca dışarı çıktığı zaman, onu korumak için izleyeceklerini anlattıktan sonra, elinin aşağıya inen bir hareketiyle at cambazını selamladı ve uzaklaştı.

Öğleye doğru Kohlhaas, arkasında, polis tarafından tembih edildiği için ona hiçbir kötülük etmeyen yoğun bir kalabalık olduğu halde üç korumanla birlikte Mahkeme Başkanı Kont Wrede'ye gitti. Onu bekleme odasında yumuşak bir tavırla ve dostça karşılayan Başkan kendisiyle tam iki saat konuştu, sorununun akışını başından sonuna kadar anlattırdıktan sonra, dilekçenin hemen yazılması ve mahkemeye verilmesi için orada görevli bulunan kentün ünlü bir avukatını salık verdi. Kohlhaas uzun boylu düşünmeden avukatın evine gitti; yasalara göre soylunun cezalandırılmasını, atların eski durumlarına getirilmesini ve kendi zararıyla Mühlberg'de öldürülen uşağı Herse'nin zararının yaşlı annesi yararına ödenmesine ilişkin ilk dilekçesi gibi bir dilekçe yazıldıktan sonra, hâlâ kendisine şaşkın şaşkın bakan halkla birlikte, çok gerekli bir işi olmadıkça ayrılmamaya karar vermiş olduğu evine döndü.

Bu sırada soylu da Wittenberg'den salıverilmiş ve ayağında çıkan bir yılanlığın tedavisinden sonra, haksız olarak yağızları alıp hırpaladığı için at cambazı Kohlhaas tarafından açılan dava üzerine sorguya çekilmek üzere kesinlikle Dresden'de mahkeme önüne çıkmaya çağırılmıştı. Dresden'de evlerine indiği amca oğulları vekilharç ve saki von Tronka kardeşler kendisini büyük bir öfke ve aşağılamayla karşıladılar; onu bütün aileyi utandıran ve adını kirleten alçak, değersiz bir insan olarak nitelediler; davasını şimdi kesinlikle yitireceğini, herkesin maskarası olarak yağızları beslemeye zorunlu tutulacağını söylediler ve bunun için hazırlıklı bulunmasını istediler. Soylu zayıf, titrek bir sesle mırıldanarak dünyanın en acınmaya layık kimsesi olduğunu söylüyordu. Kendisini yıkıma sürükleyen bu uğursuz sorundan pek az haberdar olduğuna, hiç haberi ve isteği olmadan atları hasat işinde kullandıkları ve kısmen de kendilerine ait tarlalarda ölçüsüz biçimde çalıştırarak hırpaladıkları için bütün suçun şato kâhyasıyla vekilharçta olduğuna ant içiyordu. Bunu söyleyerek otururken, içinden henüz çıktığı bu yıkıma horlama ve aşağılamalarıyla kendisini yine atmamalarını rica etti. Ertesi gün kül haline gelmiş olan Tronkenburg yakınlarında mülkleri bulunan Bay Hinz ve Bay Kunz, yapacak bir şey olmadığından, amca oğulları soylunun isteği üzerine, orada bulunan yönetici ve kiracılarına o uğursuz günde ortadan kaybolup o zamandan bu yana büsbütün unutulmuş olan yağızlar hakkında bilgi toplamalarını yazdılar. Fakat yıkıntıya dönen bu yerin hemen hemen hepsi öldürülmüş olan halkından geriye kalanlardan ancak şunları öğrenebildiler: Caninin zoruyla harekete geçen bir uşak, atları yanmakta olan bir sundurmadan çıkararak kurtarmış; fakat onları nereye götürmesi ve ne yapması gerektiği sorusuna yanıt olarak acımasız zorbanın tekmesini yemişti. Soylunun Meissen'e kaçan yaşlı, romatizmalı kalfası, yazıyla sorduklarına yanıt olarak o korkunç gecenin sabahında uşağın atlarla Brandenburg sınırına yollandığını bildiriyordu; fakat orada yapılan soruşturmalar boşa çıkmıştı: bu haberin aslında bir yanlışlık olduğu sanılıyordu. Çünkü soylunun Brandenburg'dan, hatta o yol üzerindeki kasabalardan gelen hiçbir uşağı yoktu. Tronkenburg yangınından birkaç gün sonra Wilsdruf'ta bulunan Dresdenliler, adı geçen tarihte bir uşağın yularlı iki atla oraya geldiğini ve daha fazla yürüyemeyecek kadar bitkin olan hayvanları yeniden iyi bir duruma getirmek üzere bir çobanın inek ağılına koyduğunu söylüyorlardı. Çeşitli nedenlerden ötürü, adı geçen yağızların bunlar olması akla yakındı; fakat oradan gelenlerin ileri sürdüğüne göre, Wilsdruf çoban bu atları, tanımadıkları birine satmıştı. Hatta kimin yaydığı belli olmayan üçüncü bir söylenti, atların çoktan can verdiği ve Wilsdruf hayvan mezarlığına gömüldüğü yolundaydı. Sorunun bu biçime dönüşmesini, kolayca anlaşılacağı üzere, kendilerince en istenen biçim olarak gören Hinz ile Kunz, amcaoğulları soylunun ahırları yandığı için, yağızları kendi ahırlarında beslemek sıkıntısından onları kurtaran bu haberin doğruluğundan emin olmak istiyorlardı. Bunun üzerine kasabanın veraset, tasarruf ve hukuk bakımından efendisi olan Wenzel von Tronka, Wilsdruf'taki mahkemelere mektup yazdı. Bu mektupta, kendisine emanet edilen ve bir kaza sonucu kaybolan yağızları uzun boylu betimledikten

sonra, onların şimdiki yerlerini öğrenmelerini ve her kim olursa olsun, sahiplerinden, bütün harcamaları fazlasıyla ödenmek koşuluyla, Dresden’de saray vekilharcı Bay Kunz’un tavlasına getirmesini istemelerini, hatta zorlamalarını nezaketle rica etti. Bunun üzerine birkaç gün sonra gerçekten Wilsdrufu çobandan atları satın alan adam görüldü; adam onları cılız, yalpa vurur durumda arabanın yan sırtığına bağlamış olarak kentin pazar yerine götürmüştü. Bay Wenzel’in, daha çok da namuslu Kohlhaas’ın şanssızlığına bakın ki bu adam, hayvan derisi yüzen Döbbelnlü biriydi.

Bay Wenzel, amcaoğlu vekilharcın yanındayken, bir adamın Tronkenburg yangınından kurtulmuş iki yağız atla kente vardığını kuşkulu bir haber olarak işitir işitmez, her ikisi de hemen evden yanlarına aldıkları birkaç uşakla birlikte, hayvanlar Kohlhaas’ınkilerse, harcamalarını ödeyerek alıp eve götürmek üzere, adamın bulunduğu saray alanına gittiler. Hayvanların bağlı olduğu iki tekerlekli arabanın çevresindeki kalabalığın dakikadan dakikaya arttığını gören şövalyeler derin bir şaşkınlığa uğradılar. “Şu yağız atların durumuna bir bakın hele! Az kalsın hükümetin devrilmesine yol açacaklardı! Artık yüzücünün eline bile düşmüşler!” diye halk kahkahalarla bağırıyordu. Arabanın yanına gidip ölmek üzere olan zavallı hayvanları gözden geçiren soylu şaşkın bir halde, bunların Kohlhaas’tan aldığı atlar olmadığını söyledi. Bunun üzerine demiri bile eritecek bir bakışla soyluya bakan vekilharç Kunz mantosunu, madalyasını, kordonunu geriye fırlatıp hayvan yüzücüsüne yanaştı. Bu atların, sahibi Wenzel von Tronka’nın mahkeme aracılığıyla gönderilmesini istediği, Wilsdrufu çobanın kendisine getirdiği atlar olup olmadığını sordu. Elindeki bir kova suyu, arabasını çeken, iyi bakılmış, tavlı beygire vermekle uğraşan olan yüzücü “yağızlar mı?” dedi ve kovayı yere bırakarak beygirin ağzından gemini çıkardı. Arabanın yanında bağlı yağızları Hainichenli domuz çobanının kendisine sattığını, ancak onun bunları nerden aldığını bilmediği gibi Wilsdrufu çobandan alıp almadığından da haberi olmadığını söyledi. Kovayı yine alıp arabanın okuyla dizi arasına yerleştirirken, Wilsdrufu mübaşirin kendisine bunları Dresden’de von Tronkaların evine götürmesini söylediğini, soylunun adının da Kunz olduğunu sözlerine ekledi. Bunları söyledikten sonra döndü ve beygirin kovada bıraktığı suyu kaldırımın üzerine döktü. Çevresini sarmış olan kalabalığın alaycı bakışları önünde hiçbir şey duymadan işini sürdüren arabacıyı kendisine baktıramayan vekilharç, kendisinin Kunz von Tronka olduğunu, fakat kendisine getireceği yağızların amcaoğlu soylununkiler olup Tronkenburg yangını sırasında kaçan bir uşak tarafından Wilsdrufu çobana getirildiklerini ve aslında at tüccarı Kohlhaas’ın malı olduklarını söyledi. Poturunun çamurlu paçalarını yukarıya çeken herife: “Bunlardan hiç mi haberin yok?” dedi ve Hainichenli domuz çobanının bunları Wilsdrufu çobandan ya da yine ondan satın alan üçüncü bir kişiden alıp almadığını sordu. Su verme işini bitirip arabaya yaslanan yüzücü von Tronkalardan parasını almak için yağızlarla Dresden’e kadar geldiğini söyledi. Onun söylediklerini anlamadığını, Hainichenli domuz çobanından önce onlara Peter ya da Paul’ün ya da Wilsdrufu çobanın sahip olup olmadıklarının kendisini ilgilendirmediğini, çünkü bunların çalınmış olmadıklarını sözlerine ekledi. Kamçısını geniş sırtı üzerinde genişliğine tutarak, aç olan karnını doyurmak için, alanda bulunan bir meyhaneye gitti. Hainichenli domuz çobanının Döbbelnlü yüzücüye sattığı bu atların, şeytanın üstlerine binip Saksonya’da cirit oynadığı atlar olmaması durumunda, ne yapacağını asla bilemeyen vekilharç, soyluya ne düşündüğünü sordu. Onun soluk, titrek dudaklarla bu yağızların. Kohlhaas’ınkiler olsun olmasın, satın alınmasının doğru olacağını söylemesi üzerine vekilharç mantosunu arkaya atarak, onu dünyaya getirdikleri için ana babasına ilendi ve ne yapacağını bilmeden kalabalıktan ayrıldı; o sırada caddeden geçen tanıdıklarından birini, Baron von Wenk’i, yanına çağırdı. Halk alayla kendisine baktığı ve ağızlarına mendiller tutup kahkahayı atmak üzere uzaklaşmasını beklediği için, alandan ayrılmamakta inat ederek başkan Kont Wrede’ye gitmesini ve Wrede aracılığıyla yağızları görmek

üzere Kohlhaas'ı göndermesini rica etti. Baron yukarda anlatılan amaçla odaya girdiği zaman, Lützen'de teslim ettiği şeyler hakkında kendisinden istenen açıklamayı vermek için bir mübaşirle çağırılmış olan Kohlhaas'ı başkanın yanında buldu. Başkan somurtkan bir çehreyle koltuğundan kalktı; Baron'un tanımadığı at tüccarı elindeki kâğıtlarla bir yanda ayakta beklerken Baron, von Tronkaların zor durumunu anlattı. Wilsdruf Mahkemelerinin Döbbelnlü hayvan yüzücüsünü tam bilgi toplamadan gönderdiklerini, hayvanlar tedavi edilemez bir durumda olduğundan, soylu Wenzel'in bunları Kohlhaas'ın inkiler diye kabul etmekten çekindiğini; onları şövalyelerin tavlalarında yeniden eski durumlarına getirmek üzere yüzücüden almak gerekirse, kuşkudan kurtulmak için Kohlhaas'ın bizzat görmesi gerektiğini söyledi. "Lütfen at tüccarını bir korumanla evinden aldırıp atların buldukları pazar yerine göndertmenizi rica ederim!" diyerek sözlerini bitirdi. Başkan gözlüğünü çıkarırken: "İki bakımdan yanılıyorsunuz" dedi. "Bir kez söz konusu olan kuşkunun ortadan kalkması için Kohlhaas'ın incelemesine gereksinim olduğunu sanmakla; sonra da benim başkan olarak, Kohlhaas'ı soylunun istediği yere göndermeye yetkili olduğumu sanmakla." Bu arada arkasında bulunan at tüccarını ona tanıttı ve yeniden oturup gözlüğünü yerleştirirken, bu sorunda doğrudan doğruya ona başvurmasını rica etti. İçinden geçenleri hiç belli etmeyen Kohlhaas, yüzücünün kente getirdiği yağızları görmek için pazar yerine kadar onu izlemeye hazır olduğunu söyledi. Baron alınmış bir tavırla ona döndüğü sırada, o başkanın masasına yaklaştı ve cüzdanındaki kâğıtlardan, Lützen'de teslim ettiği eşyalar hakkında bilgi verdikten sonra gitmek için izin istedi; kıpkırmızı kesilip pencerenin önüne giden Baron da aynı biçimde esenleşti ve Meissen Prensi'nin bıraktığı üç koruman yanlarında olduğu halde, arkalarında bir sürü insan, saray alanına gittiler. Çevresine toplanmış olan arkadaşlarının uyarılarına karşın Döbbelnlü yüzücüye karşı halk arasındaki konumunu düşürmemekte ayak direyen vekilharç Bay Kunz, Baronla at tüccarını görünce, at tüccarına yaklaştı ve kılıcını gurur ve büyüklemeyle koltuğunun altına yerleştirerek arabanın arkasında duran atların kendininkiler olup olmadığını sordu. At tüccarı, bunu soran bu tanımadığı baya dönüp saygıyla şapkasını çıkardıktan sonra, ona yanıt vermeksizin oradaki şövalyelerle birlikte yüzücünün arabasına yaklaştı, önlerine koyulan otu yemeden başları yere eğik duran titrek bacaklı hayvanlara on iki adım geriden dikkatlice baktı ve yine vekilharca döndü: "Saygıdeğer efendim, yüzücünün hakkı var; arabasına bağlı bulunan atlar benimkilerdir!" dedi. Bu sözlerle çevresindeki baylara bakarak yeniden şapkasını çıkardı, korumanlar yanında olduğu halde alandan ayrıldı. Bu sırada vekilharç acele, miğferinin tüylerini oynatan bir adım atarak yüzücüye yaklaştı, ona para dolu bir kese fırlattı; yüzücü kese elinde olduğu halde kurşun bir tarakla saçlarını arkaya tarayıp paraya bakarken, o da hayvanları çözmesi ve eve götürmesi için bir uşağa buyruk verdi. Efendisinin buyruğu üzerine halk arasında bulunan birkaç akraba ve dostundan ayrılan uşak, yüzü hafifçe kızarmış olduğu halde ayakları önündeki gübreli bir su birikintisine basarak hayvanlara yanaştı; çözmek için henüz yularları tutmuştu ki, akrabası Himboldt Usta onu kolundan yakaladı ve: "Derisi yüzülecek duruma gelen bu beygirlere dokunma!" sözleriyle iki tekerlekli arabadan öte yana fırlattı. Duraksayan adımlarla gübreli su birikintisi üstünden geçerek bu olay üzerine dilini yutmuş gibi orada duran vekilharca döndü ve böyle bir hizmeti gördürmek için kendisine bir yüzücü çırağı bulması gerektiğini söyledi. Öfkeden köpürerek bir an ustaya bakan vekilharç döndü ve çevresini saran şövalyelerin başları üzerinden bir koruman çağırıldı; Baron von Wenk'in buyruğu üzerine saraydan bir subayla birkaç saray korumanı gelince, kent halkının işlediği bu hayasızca kışkırtmayı kısaca anlattıktan sonra subaydan elebaşı Himboldt Usta'nın tutuklanmasını istedi. Göğsünden yakaladığı ustayı, buyruğu üzerine yağızları çözen uşağını arabadan ayırıp bir yana fırlatmak ve ona kötü davranmakla suçluyordu. Çevik bir davranışla kendini kurtarıp vekilharçı geriye iten usta: "İyiliksever efendim! Yirmi yaşındaki bir delikanlıya ne yapması gerektiğini söylemek onu boyun eğmemeye kışkırtmak değildir! Adet ve edebi hiçe sayarak, şu arabaya bağlı

hayvanlarla uğraşmaya razı olur mu, kendisine sorun bakalım! Benim söylediklerimden sonra bu işi yapmak isterse, ne âlâ... İsterse onları boğazlasın ve yüzün, bana ne!” dedi. Bu sözler üzerine vekilharç uşağa döndü buyruğunu, yerine getirip Kohlhaas’ın atlarını çözerek eve götürmek isteyip istemediğini sordu. Uşak halkın arasına karışırken, sıkılarak, bu işi yapabilmesi için öncelikle atların namuslarının geri verilmesi gerektiğini söyleyince, vekilharç arkasından ona yetişti, kendi soyunun armasını taşıyan şapkasını çekip aldı; şapkayı ayakları altında ezdikten sonra, kılıcını çekerek öfkeli vuruşlarla uşağı alandan ve hizmetinden hemen kovdu. Himboldt Usta: “Şu kudurmuş adamı serin yere!” diye bağırdı ve halk bu buyruk üzerine heyecana gelip birleşerek korumanların üstüne yürürken o, vekilharcı arkadan yere attı; mantosunu, yakasını, miğferini ve elinden kılıcını çekip aldı, öfkeyle alanın öte yanına fırlattı. Soylu Wenzel, kalabalığın arasından sıyrılarak şövalyelerin amcaoğluna yardım etmeleri için boşuna bağırdı. Yardım için henüz bir adım atmadan halkın saldırısı onları öyle bir dağıtmıştı ki, yere düştüğü sırada başından yaralanan vekilharç, halkın bütün öfkesini yalnız başına kendi üzerinde toplamıştı. Vekilharcı, ancak raslantıyla oradan geçen ve Elektör Prens korumanları subayının yardıma çağırdığı bir atlı Landsknecht birliği kurtarabildi. Subay, kalabalığı dağıttıktan sonra, öfkeli ustayı yakaladı ve birkaç süvari onu hapishaneye götürürken, kan içinde kalan zavallı vekilharcı iki dostu yerden kaldırıp eve götürdüler. At tüccarını zarara sokan haksızlığı onarmak için iyi niyet ve içtenlikle yapılan bu deneme böylece çok kötü sonuçlanmıştı. İş biten ve daha fazla beklemek istemeyen Döbbelnli deri yüzücü, halk dağılmaya başlayınca, atları bir fener direğine bağladı; onlar da, hiç kimse ilgilenmeden, sokak çocuklarına ve serserilere alay konusu olarak bütün gün orada kaldılar. Korunmadıkları ve bakımsız kaldıkları için akşam üzeri polis Dresdenli yüzücüyü çağırdı; hayvanları kent dışındaki deri yüzme yerinde ikinci bir buyruğa kadar beslemek üzere ona teslim etti.

Her ne kadar at tüccarı aslında suçlu değilse de, bu olay, ülkede eşitlikçi düşünen, iyi kimseler arasında davasının sonucu hakkında oldukça tehlikeli bir hava yarattı. Onun hükümete karşı durumu artık dayanılmaz sayılıyor, evlerde ve toplantılarda yalnızca öfkeli dikkafalılığının hoşnut edilmesi için böyle hiçten bir olay yüzünden zorbalıkta bulunmakla teptiği adalet kendisine verilmektense, ona açıkça bir haksızlık edip bütün sorunu yeniden geri çevirmenin daha iyi olacağı düşüncesi genelleşiyordu. Bizzat başkan da aşırı hakseverliği ve bundan dolayı von Tronkalara karşı duyduğu nefret yüzünden, bu düşüncenin yayılmasına yardım edecek ve böylece zavallı Kohlhaas’ın büsbütün yıkılmasına neden olacaktı. Dresdenli yüzücünün beslediği atların bir daha Kohlhaasenbrück’teki tavlardan çıktıkları duruma gelebileceklerine pek akıl yatmıyordu; onların ustalıklı ve sürekli bir bakımla eski durumlarına getirilmesi mümkün olsa bile, bu durum yüzünden soylunun ailesine gelecek aşağılama o kadar büyük olacaktı ki, ülkedeki yüksek ve seçkin konumlarının önemini düşünerek hayvanları parayla almaktan daha ucuz, amaca daha uygun bir çare bulunamıyordu. Birkaç gün sonra, hastalığı engel olan vekilharç adına başmabeyinci Kont Kallheim başkana bir mektup yazarak böyle bir öneride bulundu: Bunun üzerine o da Kohlhaas’a bir kâğıt göndererek kendisine bu tür bir öneride bulunulursa hemen geri çevirmesi yolunda uyardı. Fakat öte yandan fazla saygıyla yazılmamış ve kısa olan yanıtında başmabeyinciden bu sorunda kendisini böyle özel işlere karıştırmamalarını rica etti ve vekilharçtan da pek akli başında ve alçak gönüllü bir adam olarak tanıttığı at tüccarına doğrudan doğruya başvurmasını istedi. Pazar yerindeki olaylardan dolayı at tüccarı, başkanın öğüdüne uyarak, kendisine yapılan bütün haksızlıkları ve şimdiye kadar olup bitenleri onlara bütün bütün bağışlamak için soylu ya da akrabaları tarafından ilk adımın atılmasını bekledi; fakat böyle bir başlangıç gururlu efendilere pek ağır geliyordu, başkandan aldıkları yanıtta pek öfkelenerek onu Elektör Prese gösterdiler. Elektör Prens de ertesi gün yaraları yüzünden yatan vekilharcı yatağında ziyaret etti.

Vekilharç hastalığı dolayısıyla zayıf, dokunaklı bir sesle söze başladı ve bu sorunu at cambazının isteğine göre çözmek için yaşamını ortaya koyduktan sonra namus ve onurunu da herkesin eleştirisine açıp kendisine ve ailesine akla gelen her türlü ayıbı ve utancı getiren bir adamdan af ve uzlaşma için ricada bulunmasının doğru olup olmayacağını sordu. Elektör Prens mektubu okuduktan sonra ne yapacağını şaşırılmış bir durumda Kont Kallheim'a, Kohlhaas ile yeniden görüşmeden, mahkemece atların bir daha eski durumlarına getirilemeyeceğini ileri sürerek, onları ölü sayıp yalnızca bedelinin ödenmesi yolunda bir yargı verilip verilemeyeceğini sordu. Kont, "İyiliksever efendimiz, onlar ölmüştür, hukuki anlamda ölüdürler; çünkü hiçbir değerleri yoktur... Daha buldukları yerden şövalyelerin ahırlarına götürülmeden ölmüş olacaktıdır" dedi. Bunun üzerine Elektör Prens mektubu cebine koydu, başkanla görüşeceğini söyledi, yatağından yarı doğrulup minnetle elini sıkı tutan vekilharçı yatıştırarak sağlığına dikkat etmesini tembih ettikten sonra gönül alıcı bir tavırla koltuğundan kalktı ve odadan çıktı.

Dresden'de durum böyleyken, Lützen'de Kohlhaas'ın talihsiz başına başka bir bela açılmıştı: Kurnaz şövalyeler bunu Kohlhaas'a karşı kullanmanın yolunu bulacak kadar becerikliydiler. At tüccarı tarafından toplanıp genel aftan sonra yeniden yerlerine gönderilen uşaklardan biri, Johann Nagelschmidt, birkaç hafta sonra Bohemya sınırında her türlü alçaklığı yapacak ayarda olan güruhtan bir bölümünü yeniden bir araya toplamayı ve Kohlhaas'ın kendisine öğrettiği bu işi kendi hesabına sürdürmeyi çok kazançlı bulmuştu. Hiçbir işe yaramayan bu herif, bir yandan kendisini izleyen kollukçulara korku vermek, öte yandan, o zamana değin olduğu gibi haydutluklarına katılmalarını sağlamak için kendisine Kohlhaas'ın valisi adını veriyordu. Efendisinden öğrendiği kurnazlıkla, köylerine kasabalarına dönmekte olan yardımcılarından birçoğunun yakalandığını, hatta Kohlhaas'ı Dresden'e vardığı sırada verdikleri sözü tutmayarak hapse tiktiklerini, gözaltına aldıklarını yayıyordu. Noktası noktasına Kohlhaas'ınkilere benzeyen ilanlar asarak, kendi yağmacı güruhunu Tanrı'nın adını kirletenleri cezalandırmak için ayaklanmış bir savaş gücü olarak gösteriyordu; bu güruhun görevi, Elektör Prens'in onlara söz ettiği genel affın uygulanmasını denetlemekten ibaretti. Önce de söylendiği gibi bunların hepsi, ne Tanrı'nın adını kirletenleri cezalandırmak için, ne de başına gelecekler kendilerini ilgilendirmeyen Kohlhaas'a bağlılıklarından yapılıyordu. Aksine, bütün bu işler bir aldatma perdesi altında hiç ceza görmeden, rahatça yağma edip ortalığı kasıp kavurmak içindi. Buna ilişkin ilk haberler Dresden'e gelir gelmez, şövalyeler soruna başka bir biçim veren olaydan duydukları sevinci gizleyemediler. Kurnazca ve üzgün tavırlarla, direnmelerine ve defalarca uyarılarına karşın Kohlhaas'ı bağışlamakla yanlış bir harekette bulunmuş, böylece de bu tür serserilere yol gösterilmiş olduğunu anımsatıyorlardı. Nagelschmidt'in salt efendisinin güvenliği uğrunda silaha sarıldığı yolundaki yalanlarına inanılmasıyla yetinmeyerek, bütün bu olayların, hükümeti korkutmak ve yargıyı harfi harfine kendi isteğine uygun biçimde çabukça verdirmek amacıyla, doğrudan doğruya Kohlhaas'ın hazırladığı bir düzen olduğu düşüncesini ortaya atıyorlardı. Hatta saki Bay Hinz yemekten sonra Elektör Prens'in bekleme odasında çevresine toplanan bazı avcı soylulara ve saray adamlarına Lützen'deki bu haydutlar sürüsünün dağıtılmasının uğursuz bir gösterişten ibaret olduğunu anlatmaya bile kalktı; başkanın adalet sevgisiyle alay etti ve alaylıca bir araya topladığı birçok örnekle güruhun hâlâ Elektör Prenslığın ormanlarında bulunduğunu, ateş ve hançerle yeniden çevreye saldırmak için at tüccarının bir işaretini beklediğini kanıtladı. Sorunun böyle bir biçim alması üzerine efendisinin şan ve onurunun tehdit edildiğini görmekten hoşnut olmayan Meisen Prensi Christern onu görmek üzere hemen saraya gitti, yeni cinayetlerine dayanıp Kohlhaas'ı alt etmek isteyen şövalyelerin isteklerini sezerek Elektör Prensten, mümkünse, at tüccarının hiç bekletilmeden hemen sorguya çekilmesi için izin rica etti. At tüccarı, bir kolluk

görevlisi aracılığıyla hükümete çağrıldığı için şaşırmişti, küçük oğulları Heinrich ile Leopold kucağında olduğu halde görüldü; çünkü bir gün önce uşak Sternbald, beş çocuğunu buldukları Mecklenburg'dan getirmişti. Burada anlatılması uzun sürecek bazı düşünceler onu, ayrılacağı sırada masumca gözyaşları dökerek kucağa alınmalarını isteyen oğullarını birlikte hükümete götürmek zorunda bırakmıştı. Prens, Kohlhaas'ın kendi yanına yere koyduğu çocuklarını güler yüzle seyredip yaşlarını ve adlarını dostça sorduktan sonra, ona eski uşağı Nagelschmidt'in Erzgebirge vadilerinde ne işler karıştırdığını açtı ve Kohlhaas'a eski uşağının sözde bildirilerini uzatarak, kendini temize çıkarmak için ne biliyorsa söylemesini istedi. Her ne kadar at tüccarı bu utandırıcı ve haince yazılmış kâğıtları görünce korktuysa da, prens gibi adil bir adama, kendisine karşı ileri sürülen şikâyetlerin anlamsızlığını inandırıcı bir dille açıklamakta güçlük çekmedi. Kendi anlatışına göre çok iyi bir yol tutan davasının sonuçlanması için üçüncü bir kişinin yardımına gereksinimi olmadığı gibi, yanında taşıdığı ve prene gösterdiği belgelerden de Nagelschmidt'in kendisine böyle bir yardımda bulunmayı hiç de istemeyeceği anlaşılıyordu. Çünkü Kohlhaas bu herifi ülkede açıktan açığa yaptığı ırza saldırı ve başka serseriliklerinden dolayı çetesini dağıtmadan az önce Lützen'de asmak istemiş, fakat bu sırada Elektör Prens'in bağışladığı genel af aralarındaki bütün ilişkiyi ortadan kaldırarak onu da kurtarmıştı; her ikisi de bir gün sonra birbirine amansız düşman olarak ayrılmışlardı. Kohlhaas, Nagelschmidt'e mektup yazmayı önerdi; öneri kabul olduğundan, oturdu, Nagelschmidt'e bir mektup yazdı; bu mektupta, onun kendisine ve yardımcılara söz verilen genel affin dürüstçe yerine getirilmediği için ayaklandığı yolunda uydurduğu yalanı alçakça bir icat olarak nitelendirdi; kendisinin Dresden'e vardığında ne hapsedildiğini, ne de gözaltına alındığını, davasının da arzusuna uygun bir durumda bulunduğunu anlattı ve onu, genel affin ilanından sonra Erzgebirge'de işlediği kundakçılıktan dolayı, çevresine toplanmış olan güruha bir uyarı olmak üzere, adaletin pençesine teslim edeceğini bildirdi. Bunun üzerine vaktiyle Kohlhaas tarafından idama mahkûm edilip, ancak Elektör Prens'in çıkardığı ferman sayesinde yakasını kurtaran bu değersiz herif hakkında halkı aydınlatmak için, at tüccarının Lützen Sarayı'ndayken yukarıda belirtilen ahlaksızlıklarından dolayı onu cezalandırma kararının bazı evrelerini anlatan kâğıtlar duvarlara asıldı. Bunun üzerine prens, sorgu sırasında durum gereği kendisinden şüphe edildiğinden dolayı, Kohlhaas'a yatıştırıcı sözler söyledi. Dresden'de bulunduğu sürece ona bağışlanan genel affin asla geri alınmayacağına söz verdi; masasının üstünde duran meyvelerden çocuklara ikram etti, onlara elini uzattı, Kohlhaas'ı selamlayıp gitmesine izin verdi. At cambazının başında dolaşan tehlikeyi anlayan başkan da onun sorununu yeni olaylarla karışıp bulanmadan çözmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Kurnaz şövalyelerin istedikleri ve yaptıkları da sorunu karıştırmaktan başka bir şey değildi; eskiden olduğu gibi sessizce suçu üzerlerine alıp sadece hafif bir ceza bekleyecekleri yerde, şimdi suçu hile ve yalanla yadsımaya kalkıyorlardı. Bir yandan Kohlhaas'ın yağızlarının soylunun hiç haberi olmadan ya da pek az bilgisi olarak şato vekilharcı ve kâhyasının kişisel davranışları yüzünden Tronkenburg'da alıkonulduklarını ileri sürüyorlardı; bir yandan da hayvanların daha oraya geldikleri zaman tehlikeli bir nezleye tutulmuş olduklarını söylüyor, bunu kanıtlamak için de güçlük bulabildikleri tanıkları gösteriyorlardı. Bu kanıtları da derin araştırma ve sorgular sonunda geri çevrilince, bir hayvan hastalığı yüzünden on iki yıl süreyle Brandenburg'dan Saksonya'ya at sokulmasının yasak edildiğini bildiren, Elektör Prene ait bir fermanı getirdiler. Bu, Kohlhaas'ın sınırdan geçirdiği atları tutmanın, soylunun yalnızca yetkisi değil, ödevi de olduğunu gösteren açık bir kanıttı. Bu sırada Kohlhaas, Kohlhaasenbrüclü namuslu memurdan zararının ödencesi olarak çiftliği geriye alabileceğini öğrendiğinden, bu işin mahkemece çözümü için birkaç gün kalmak üzere Dresden'den ayrılıp memleketine gitmek istiyordu; hiç kuşkusuz bu, yukarıda söylediğimiz işten fazla -kışlık tohumun ekilmesi zamanı da gelmiş olmakla birlikte-böyle garip ve düşündürücü olaylar karşısında kendi

konumunu anlamak amacıyla verilmiş bir karardı. Belki buna, keşfini aynı şeyleri duymuş olanlara bıraktığımız, başka nedenler de katılıyordu. Bunun üzerine yanına dikilen korumanı orada bırakarak başkana gitti ve ona, memurun mektupları elinde olduğu halde umduğu gibi mahkemede kendisine gerek yoksa sekiz ya da on iki gün içinde geri dönmek üzere Brandenburg'a gitmek isteğinde olduğunu açtı; bu sürenin sonunda geriye döneceğine söz verdi. Başkan neşesi kaçmış, düşünceli düşünceli yere bakarak, asıl şimdi onun orada bulunmasına her zamankinden fazla gerek olduğunu itiraf etmek zorunda olduğunu söyledi. "Çünkü karşı tarafın hileli ve kurnazca girişimleri yüzünden mahkeme önceden kestirilemeyen birçok durumda, sizin anlatımınıza ve açıklamalarınıza gereksinim duyabilir" dedi. Fakat Kohlhaas, sorun hakkında iyice aydınlatılmış olan avukatının bu işi görebileceğini anlatıp, sekiz günde geri döneceğini söyleyerek nazikçe ricasında direnince başkan, kısaca Meissen Prensi Christiern'den bunun için pasaport istemesi gerektiğini söyleyerek gitmesine izin verdi. Başkanın çehresinden her şeyi anlayan Kohlhaas, daha da kararlı olarak hemen oracıkta oturdu ve hiçbir neden ileri sürmeden, hükümetin şefi olan Meissen Prensi'nden sekiz gün içinde Kohlhaasenbrück'e gidip dönmek üzere iki pasaport rica etti. Bu yazısına yanıt olarak, saray komutanı Baron Siegfried von Wenk imzasıyla, şu yolda bir hükümet kararı aldı. Kohlhaasenbrück'e gitmek üzere istediği pasaport hakkındaki dilekçesi saygıdeğer Elektör Preense sunulacak ve onun yüksek kararları çıkar çıkmaz pasaportlar kendisine gönderilecekti. Kohlhaas, avukatından nasıl olup da hükümet kararının kendisine başvurduğu Meissen Prensi Christiern tarafından değil de Siegfried von Wenk adında bir Baron tarafından imzalandığını sorması üzerine, avukattan Prens'in üç gün önce çiftliğine gittiği ve hükümet işlerinin saray komutanı Baron Siegfried von Wenk'e bırakıldığı yanıtını aldı; bu kişi, yukarıda adı geçen ve aynı soyadını taşıyan şövalyenin amcaoğluydu. Bu durum karşısında heyecan içinde kalbi hızla atan Kohlhaas, hükümdara sunulması can sıkıcı bir biçimde geciken ricası hakkındaki kararı uzun süre bekledi; ama, ne bu karar çıktı, ne de muhakkak olarak verileceği söylenmiş olan mahkeme yargısı. On ikinci gün hükümetin kendisi hakkında düşündüklerini, ister iyi olsun, ister olmasın, öğrenmek için oturdu ve gereksinimlerini anlatarak hükümetten dilediği pasaportları yeniden rica etti. Fakat beklediği yanıt ertesi gün de gelmedi. Akşamüstü, durumunu ve özellikle doktor Luther aracılığıyla kendisine bağışlanan genel affi düşünerek arkadaki odasının penceresine yaklaştığı zaman, Meissen Prensi tarafından Dresden'e geldiğinde yanına verilen korumanları avluda kendilerine ayırdığı küçük yapıda göremeyince şaşırıldı. Yanına çağırdığı evin emektar uşağı Thomas'a: "Buna ne anlam veriyorsun?" diye sorunca, uşak içini çekerek: "Ah efendim, işler yolunda gitmiyor pek! Bugün her zamankinden fazla olan korumanlar karanlık çökünce evin dört yanına dağıldılar; ikisi kalkan ve mızraklarla öndeki kapının yanında sokakta duruyor, ikisi arkada bahçe kapısında, ikisi de ön odadaki saman yığınının üstünde; geceyi orada geçireceklerini söylüyorlar" yanıtını verdi. Rengi atan Kohlhaas döndü: "İster az olsunlar, ister çok, sorun onların burada bulunmalarında... Sofaya çıkar çıkmaz iyi görmeleri için ışık koymalısın" dedi. Çanak dökme bahanesiyle öndeki pencereyi açıp yaşlı adamın anlattığı bu durumun doğru olduğuna kanısına vardıldıktan sonra -çünkü tam bu sırada bu düzen başladı başlayalı asla görülmemiş bir önlem olarak sessizce nöbet değiştiriliyordu-, uykusu gelmeden yatağına girdi, ertesi gün göreceği işler hakkındaki kararı hemen verilmişti. Çünkü hükümet bağışladığı affi bozduğu halde adilmiş gibi görünüyordu. Kohlhaas da buna kızdığı kadar hiçbir şeye kızmıyordu. Artık açıkça görüldüğü gibi gerçekten tutuklu bulunuyorsa, hükümeti açık bir bildiriyle böyle olduğunu itirafa zorlayacaktı. Bunun üzerine şafak sökerken uşağı Sternbald'a atları arabaya koşmasını ve evin önüne getirmesini buyurdu; söylediğine göre, kendisini birkaç gün önce görüp çocuklarıyla birlikte davet eden eski tanıdığı kaymakamı ziyaret için Lockewitz'e gidecekti. Bu yüzden çıkan gürültüleri işitip merakla başlarını uzatarak hazırlıkları gören Landsknechtler, aralarından birini gizlice kente gönderdiler. Birkaç dakika

sonra birçok kollukçuyla birlikte bir küçük memur görüldü, sanki bir işi varmış gibi karşıdaki eve girdi. Oğullarını giydirmekle uğraşan, aynı zamanda bu hareketlerin de farkında olan Kohlhaas, arabayı kapının önünde gereğinden fazla bekletti. Polisin önlemlerinin sona erdiğini görünce, onların bu hareketlerine hiç aldırmadan çocuklarıyla kapının önüne çıktı, geçerken kapının önünde duran askerlere, kendisini izlemelerinin gereksiz olduğunu söyledi, oğullarını arabaya bindirdi, buyruğu üzerine yaşlı uşağın kızının yanında kalacak olan kızlarını öptü, ağladıkları için onları avuttu. Henüz arabaya binmişti ki, hükümet memuru zaptiyelerle birlikte karşı evden çıktı, ona yaklaştı ve nereye gitmek istediğini sordu. Kohlhaas'ın kendisini ve iki oğlunu birkaç gün önce davet eden Lockwitz'deki bir dostuna gideceği yolundaki yanıtı üzerine, hükümet memuru bu takdirde bir parça beklemesi gerektiğini, çünkü Meissen Prensi'nin buyruklarıyla birkaç süvarinin kendisiyle birlikte geleceğini söyledi. Kohlhaas arabadan gülerek kendisini sofrasına çağıran bir dostun evinde güvenlikte olamayacağını mı sandıklarını sordu. Memur neşeli ve nazik bir tavırla tehlikenin gerçekten büyük olmadığını söyledi, aynı zamanda askerlerin ona yük olmayacaklarını da sözlerine ekledi. Kohlhaas ciddi bir biçimde, Meissen Prensi'nin Dresden'e geldiği zaman koruman verip vermemeyi kendi isteğine bıraktığını söyledi; memur bu hale şaşırıp temkinli cümlelerle burada bulunduğu sürece nöbetçilerin hep dikili bulduklarını anımsatınca, Kohlhaas, evine nöbetçi dikilmesine neden olan olayı anlattı. Memur bu anda polis müdürü görevini gören saray komutanı Baron von Wenk'in buyruklarıyla, onun korunmasını kendine bir ödev bildiğini söyledi: Yanına kimsenin katılmasını istemiyorsa ve bu işte bir yanlışlık varsa, düzeltilmesi için doğrudan doğruya hükümete başvurmasını rica etti. Kohlhaas memura canlı bir bakış fırlatarak ne biçimde olursa olsun bu işi çözmeye karar verdiğini, bunun için hükümete gideceğini söyledi; kalbi atarak arabadan indi, çocukları uşakla eve taşıttı. Uşak arabayla evin önünde dururken, memur ve korumanlarla hükümete yollandı. Saray komutanı von Wenk, Nagelschmidt'in gürhundan bir gün önce akşamüstü Leipzig yakınlarında yakalanarak getirilen bir haydut çetesini gözden geçiriyor, yanındaki şövalyeler de onlara ağızlarından dinlemek istedikleri birçok şey soruyorlardı; tam o sırada at tüccarı yanındakilerle birlikte salona girdi. Kohlhaas'ı görünce şövalyeler haydutların sorgusunu bırakıp seslerini kestiler ve Baron ona doğru gidip ne istediğini sordu. At cambazı Lockwitz'de kaymakamın evinde öğle yemeği yeme niyetinde olduğunu, yanında bulunmalarına gerek olmayan askerlerin burada bırakılmasını istediğini saygılı bir dille anlatınca, Baron'un rengi attı, başka bir tümceyi yutarken: "Lockwitz'deki memurun şöleninden şimdilik vazgeçip evinde rahat rahat otursan daha iyi edersin" diye yanıtladı. Sonra bütün konuşmayı keserek küçük memura döndü ve bu adam hakkında verdiği emrin bir hikmeti olduğunu, onun ancak altı süvariyle birlikte kentten ayrılabilceğini söyledi. Kohlhaas: "Ben tutuklu muyum? Yoksa bütün dünyanın gözü önünde bana resmen bağışlanan genel af bozuldu mu?" diye sordu. Baron, kıpkırmızı kesilmiş olduğu halde ona döndü, burnuna kadar sokuldu, gözlerinin içine bakarak: "Evet, evet" diye yanıt verdi. Arkasını döndü, onu orada bırakıp Nagelschmidt'in uşaklarının yanına gitti. Bunun üzerine Kohlhaas salondan ayrıldı. Her ne kadar attığı adımlarla kendisine kalan biricik kurtuluş yolunu, kaçmayı zorlaştırdığını anladıysa da, böyle davranmış olduğundan dolayı hoşnuttu. Çünkü artık genel affın maddelerine uygun davranmaktan kurtulmuştu. Eve gelince hayvanların koşumlarını çözdürdü, hükümet memuruyla birlikte çok üzgün ve sarsılmış bir durumda odasına çekildi. Bu adam, at tüccarını iğrendiren bir biçimde, bunların hepsine herhalde bir yanlışlığın neden olduğunu, bu yanlışlığın da yakında çözüleceğini anlatırken, işareti üzerine kollukçular evin avluya açılan bütün kapılarını sürmeliyorlardı. Memur, öndeki büyük kapıyı her zamanki gibi isteğine göre kullanabileceğine güvence verdi.

Bu sırada Nagelschmidt, Erzgebirge ormanlarında kollukçular ve ücretli askerler tarafından o kadar

sıkıştırılmıştı ki, üzerine aldığı böyle bir işi yardım olmadan yapamayacağından, Kohlhaas'ı da gerçekten bu işe karıştırma düşüncesine kapıldı. Davasının ne durumda olduğunu gelip geçen bir gezginden hemen hemen bütün inceliklerine kadar öğrenmiş olduğundan, aralarındaki açık düşmanlığa karşın at tüccarını, kendisiyle yeniden ilişki kurmak için harekete geçireceğine inanıyordu. Bunun üzerine çok güç okunan Almancasıyla yazılmış bir mektubu uşaklarından birine vererek ona gönderdi. Mektupta şöyle yazılıydı: “Altenburg ülkesine gelip dağıtılan adamlardan geriye kalanların yönetimini yeniden eline almak istersen, seni Dresden'deki hapisshaneden kaçırmak için at, adam ve parayla yardıma hazırım.” Buna ek olarak ilerde daha uysal, daha temiz ve daha iyi olacağına söz veriyor, bağlılığının bir göstergesi olarak da onu hapsedildiği yerden kurtarmak üzere Dresden yakınlarına bizzat gelmek için sabırsızlandığını anlatıyordu. Bu mektubu götürmekle görevlendirilen uşak kötü bir raslantı sonucu olarak Dresden'in hemen yanı başındaki bir köyde küçükten beri yakalandığı saralardan birine tutuldu. Mintanının içinde taşıdığı mektubu yardımına gelenler buldular. İyileşince yakalanıp halkın ortasında korumanlar eliyle hükümete sürüldü. Saray komutanı von Wenk mektubu okuyunca, hemen Elektör Prensi görmeye, saraya gitti: Yaraları iyileşen Bay Kunz'u ve Bay Hinz ile başmabeyinci Kont Kallheim'ı orada buldu. Bu baylar, Kohlhaas'ın hemen tutuklanması ve Nagelschmidt ile gizliden gizliye anlaşması nedeniyle mahkemeye verilmesi gerektiği düşüncesindeydiler; böyle bir mektubun at tüccarı tarafından yazılmış bir mektuba yanıt olduğunu ve yeni haydutluklar yapmak için aralarında edepsizce ve canice bir anlaşma olmadan böyle bir şeyin yazılamayacağını kanıtladılar. Elektör Prens, Kohlhaas'a söz verdiği özgürlüğü yalnızca bu mektuba dayanarak kaldırmayı kesinlikle geri çevirdi; Nagelschmidt'in mektubundan ikisi arasında önceden bir ilişki olmadığı anlamının çıkabileceği düşüncesindeydi. Bu sorunun aydınlanabilmesi için başmabeyincinin önerisi üzerine uzun duraksamalardan sonra mektubu Nagelschmidt'in gönderdiği adamla, sanki herif önceden olduğu üzere özgürmüş gibi Kohlhaas'a göndermeye ve onun yanıt verip vermeyeceğini beklemeye karar verdiler. Bunun üzerine hapse tıkkılan uşak ertesi gün hükümete götürüldü. Orada saray komutanı ona mektubu yeniden verdi ve kendisine özgür bırakılacağını, şimdiye kadar işlediklerinden dolayı ceza görmeyeceğini söz vererek, sanki bir şey olmamış gibi onu at tüccarına götürüp teslim etmesini buyurdu. Herif de hiç duraksamadan bu kötü hileyi yapmayı hemen kabul etti; hükümet memurunun pazardan alıp ona verdiği yengeçleri satma bahanesiyle Kohlhaas'ın odasına girdi. Çocuklar yengeçlerle oynarlarken mektubu okuyan Kohlhaas, başka zaman serseriyi ensesinden yakalar ve kapısının önünde duran askerlere teslim ederdi: Fakat böyle bir hareketin de kesinlikle aleyhine yorumlanacağını düşündüğünden ve dünyada hiçbir şeyin kendisini içine düştüğü bu beladan kurtaramayacağını bildiğinden, herifin tanıdığı suratına umutsuzca baktı, nerede oturduğunu sordu ve birkaç saat sonra efendisine vereceği yanıtı almak üzere gelmesini buyurdu. Tam o sırada kapıdan giren Sternbald'a odada bulunan adamdan çokça yengeç almasını tembih etti. Bu iş bitip her ikisi de birbirini tanımadan ayrıldıktan sonra oturdu, Nagelschmidt'e: Önce Altenburg'daki çetesinin başına geçmesi önerisini kabul ettiğini, buna göre beş çocuğuyla kendisini tutuklu bulunduğu yerden kurtarmak için iki atlı arabayı Dresden yanındaki Neustadt'a göndermesini, çabuk ilerlemek için de bir çift koşum hayvanının Wittenberg yolu üzerinde buldurulmasını, çünkü anlatılması uzun sürecektir yüzünden ancak bu uzun yoldan ona gelebileceğini, her ne kadar kendisini bekleyen askerleri rüşvetle kazanacağını umuyorsa da, kaba güçle karşılaşırса kendisine yardım edecek sadık, cesur ve iyi silahlandırılmış birkaç adamını Neustadt'ta hazır buldurmasını, bütün bu önlemlere ilişkin ödemeler için kendisine uşakla yirmi altın kuron gönderdiğini ve hesabını işler bittikten sonra isteyeceğini, gereksiz olduğu için kurtuluşu sırasında kendisinin Dresden'de bulunmasını yasakladığını, hatta çetenin bu sırada yönetimi için Altenburg'da kalması buyruğunu verdiğini bildiren bir mektup yazdı. Akşama doğru uşak gelince

mektubu verdi, ona bol ikramda bulundu ve iyice dikkat etmesini tembih etti. Niyeti beş çocuğuyla birlikte Hamburg'a, oradan gemiye binip doğuya, Doğu Hindistan'a ya da tanımadığı insanların ülkesine gitmekti. Çünkü yağızların beslenmesi sorununda Nagelschmidt ile işbirliği yapmaya karşı duyduğu tiksintiden ayrı olarak, bu sorun onun kederle burkulmuş gönlünden artık çıkmıştı. Herif saray komutanına bu yanıtı teslim eder etmez, başkan görevinden alınıp yerine başmabeyinci Kont Kallheim getirildi ve Elektör Prens'in buyruğuyla Kohlhaas tutuklanarak zincire vuruldu, kentin zindanına atıldı. Bu mektuba dayanılarak aleyhine dava açıldı. Mahkemede kâğıdı önüne tutup yazının kendisinin olduğunu kabul edip etmediğini soran danışmana: "Evet" ve kendisini savunmak için bir şey söyleyip söylemeyeceği sorusuna da gözlerini yere dikerek: "Hayır" yanıtını vermesi üzerine hayvan derisi yüzenlerin çırakları tarafından kızdırılmış kıskaçlarla etlerinin parçalanması ve vücudunun yakılması yargısı verildi.

Zavallı Kohlhaas'ın Dresden'de durumu böyleyken Brandenburg Elektör Prensi onu haksızlık ve keyfilik elinden kurtarmak için, Elektör Prenslik başbakanlığına bizzat verdiği bir notayla at tüccarının Brandenburg uyruğunda olduğunu belirtti. Çünkü Spree ırmağı kıyısında birlikte gezerlerken kentin cesur komutanı Bay Heinrich von Geusau ona, bu yabana atılmayacak garip adamın öyküsünü anlatmıştı. Buna şaşırıp kalan efendisinin sıkıştırması üzerine, Başbakan Kont Siegfried von Kallheim'in yakışık almayan davranışları yüzünden kendi üzerine düşen suçu itiraf etmemek de elinden gelmedi. Bunun üzerine Elektör Prens çok öfkelenerek başbakanı çağırdı: Sorguya çekip, bütün suçun onun Tronka ailesiyle akrabalığında olduğunu anladıktan sonra, onu büyük bir hışım ile görevinden alarak yerine Bay Heinrich von Geusau'ı başbakan olarak atadı.

Tam bu sırada bilmediğimiz bir nedenden dolayı, Polonya tahtı, Saksonya hanedanıyla kavgalıydı ve Brandenburg Elektör Prensi'nden Saksonya'ya karşı kendisiyle birleşmesini ısrarla rica etti; bu gibi işlerde usta olan Başbakan Bay Geusau, Kohlhaas'a yapılan haksızlığı, efendisinin buyrukları üzerine, her ne pahasına olursa olsun, hem de herkesin rahatını bir tek kişinin hakkını arayacağım diye bozmadan, düzeltebileceğini umuyordu. Bunun üzerine başbakan, Kohlhaas'ın suçu varsa, Dresden'in Berlin'e göndereceği bir avukat tarafından ileri sürülecek dilekçeye dayanılarak Brandenburg yasalarına göre cezalandırılacağını, onların büsbütün keyfi ve hiç kimsenin hoşuna gitmeyecek davranışlarından dolayı, at tüccarının kayıtsız şartsız ve hemen gönderilmesini istediklerini bildirdi; Elektör Prens'in Kohlhaas'ın Saksonya arazisinde yağızlarının alınması ve başka biçimlerde uğradığı kötü davranış ve zorbalıktan dolayı soylu Wenzel von Tronka'dan hakkını almak üzere Dresden'e göndermek istediği avukat için de pasaport istedi. Saksonya'da görevlerde yapılan değişiklik sırasında devlet şansölyeliği başkanlığına atanmış olan, birçok nedenden ve içinde bulunduğu sıkıntı yüzünden Berlin'i küstürmek istemeyen vekilharç Bay Kunz, gönderilen notadan pek üzgün olan efendisi adına yanıt verdi; ülkede işlediği suçlardan dolayı yasalara göre Kohlhaas'ı cezalandırmak hakkını Dresden Mahkemesi'nden almak istemekle işlenen haksızlık ve dostça olmayan davranışa şaşıldığını, çünkü onun Saksonya başkentinde oldukça büyük bir mülke sahip bulunduğunun herkesçe bilindiğini, kendisinin de Saksonya uyruğunu asla yadsımadığını yazdı. Fakat bu sırada Polonya hükümdarlığı, istediklerini yerine getirmek için, beş bin kişilik bir orduyu Saksonya sınırına yığdığından ve Başbakan Bay Heinrich von Geusau, at tüccarının adını aldığı Kohlhaasenbrück'ün, Brandenburg arazisinde bulunduğunu ileri sürüp, onun hakkında verilen idam yargısının yerine getirilmesinin devletler hukukuna aykırı sayılacağını bildiğinden Elektör Prens, bu işten elini ayağını çekmek isteyen vekilharç Bay Kunz'un öğüdü üzerine Meissen Prensi Christiern'i çiftliğinden çağırdı ve bu akıllı kişinin birkaç sözülle Kohlhaas'ı Brandenburg'un isteğine uygun olarak Berlin'e

göndermeye karar verdi. Şimdiye kadar gerçekleşen uygunsuz olaylardan dolayı hoşnut olmayan prens, sıkışık bir durumda bulunan efendisinin isteği üzerine Kohlhaas sorununu kendi üstüne almak zorunda kaldı ve ona, Berlin Mahkemesi'nde at tüccarına karşı hangi nedenden dava açılmasını istediğini sordu. Kohlhaas'ın Nagelschmidt'e göndermek istediği mektup çok kötü koşullar altında yazılmış olduğundan, mahkemeye verilmeye bir neden oluşturmayacağı, önce yaptığı yağma ve kundakçılığı da, bildirilerle bağışlanmış olduğundan, anımsatılmak bile istenilmediği için, Elektör Prens Viyana'da bulunan haşmetli İmparatora, Kohlhaas'ın Saksonya'daki baskınını haber vermeye, ülkenin düzenini bozduğu için onu şikâyet etmeye ve hiçbir genel afla bağlı olmayan haşmetpenahtan bu konuda Kohlhaas'a karşı dava açmak için Berlin'e bir avukat göndermesi ricasında bulunmaya karar verdi. Bundan bir hafta sonra, Dresden'e gönderdiği şövalye Friedrich von Malzahn tarafından Kohlhaas, ricası üzerine yetim evlerinden toplattırılan çocuklarıyla birlikte, kapalı bir arabada Berlin'e götürülüyordu. Bir raslantı sonucu olarak Saksonya Elektör Prensi de, vekilharç Bay Kunz ve eşi, valinin kızı ve başkanın kız kardeşi olan Bayan Heloise, başka baylar ve bayanlar, avcı soylular ve başka saraylılarla birlikte, Saksonya sınırında büyük emlak sahibi bulunan vali Kont Aloysius von Kallheim'in çağrısı üzerine, kendisini eğlendirmek amacıyla onuruna düzenlenen bir geyik avı için Dahme'ye gitmişti. Bütün bu kalabalık bir tepede caddeye dikey bir biçimde kurulmuş olan flamalarla süslü çadırların altında, avın bütün tozu üzerlerinde olduğu halde, yemek sofrasında oturup bir meşe ağacından gelen neşeli müziği dinledikleri ve sakilerle nedimler tarafından hizmet görüldüğü sırada, süvari korumanlarıyla birlikte Dresden yolundan yavaş yavaş gelmekte olan at tüccarının arabası görüldü. Çünkü Kohlhaas'ın narin yapılı çocuklarından birinin hastalanması, onları götüren şövalye von Malzahn'ı üç gün Herzberg'de kalmak zorunda bırakmıştı. O, yalnızca hizmet ettiği prene karşı sorumlu olduğu için, Dresden hükümetine bu konuda haber vermeye gerek görmemişti. Avcılar gibi çam dallarıyla süslenmiş olduğu halde, göğsü bağı yarı açık, gençliğinde ilk göz ağrısı olan Bayan Heloise'nin yanında oturan Elektör Prens, çevresinde sürüp giden eğlencenin şenliğinden neşelenerek: "Haydi gidelim, kim olursa olsun, bu talihsiz adama şu şarap dolu kadehi sunalım!" dedi. Bayan Heloise ona tatlı tatlı bakarak ayağa kalktı, bir nedimin uzattığı gümüş bir kabı masadan yağma edercesine kapıldığı meyvalar, gevrek ve ekmekle doldurdu. Bütün orada bulunanlar her çeşit çerezden birer parça alarak büyük bir uğultuyla çadırdan henüz çıkmışlardı ki, vali şaşkın bir çehreyle karşı geldi ve oraya gitmemelerini rica etti. Elektör Prens'in şaşkınlık içinde, ona heyecanının nedenini sorması üzerine vali, vekilharca dönerek arabada bulunanın Kohlhaas olduğunu söyledi. Bu, hiç kimsenin düşünmediği bir haberd; çünkü herkes onun daha altı gün önce hareket ettiğini biliyordu. Bunun üzerine vekilharç Bay Kunz, şarap dolu bardağını aldı, çadıra dönerek kumun üstüne boşalttı. Elektör Prens kıpkırmızı kesilerek elindekileri, vekilharcın işareti üzerine, bir nedimin önüne tuttuğu tabağın içine koydu ve şövalye Friedrich von Malzahn tanımadığı bu kişileri saygıyla selamlayarak yolu kesen çadır iplerinin arasından yavaş yavaş Dahme'ye doğru yol alırken, Elektör Prens ve yanındakiler valinin çağrısı üzerine, daha fazla ilgi göstermeden çadıra döndüler. Elektör Prens oturur oturmaz, vali, at tüccarının mola vermeden yola devam etmesini sağlamak için, el altından Dahme Belediyesi'ne bir adam gönderdi. Şövalye vaktin geç olduğunu ileri sürerek kesinlikle orada kalmak istediğini söyleyince, onları Belediyeye ait olan ve fundalıklar arasında saklı bulunan küçük bir çiftlik yapısına sessizce yerleştirmeyi yeterli buldular. Fakat akşama doğru, efendilerin şarap ve fazlaca yedikleri meze ve çerezlerle neşeleri yerine geldi; bütün olayı unuttular. Vali, gözlerine çarpan bir geyik sürüsünü avlamak için yeniden pusu kurma düşüncesini ortaya attı. Bu öneriyi orada bulunanların hepsi büyük bir sevinçle karşıladı; tüfeklerini aldıktan sonra ikişer ikişer çukurlardan, hendeklerden geçerek yandaki ormana daldılar. Elektör Prens ve bütün bu sahneyi seyretmek üzere onun koluna giren Bayan Heloise, yanlarına

verilen bir kılavuz tarafından Kohlhaas'ın Brandenburg süvarileriyle birlikte bulunduğu evin avlusundan geçirildiler. Onları iyice şaşırtan bu raslantı karşısında, bayan: "Geliniz, iyiliksever efendimiz! Geliniz! Kalabalık bastırmadan eve gidelim ve içerde geceyi geçirecek bu garip adamı görelim!" dedi ve boynunda sallanan altın zinciri şaka ederek ipek gömleğinin içine soktu. Elektör Prens kızarak onun elini tutarken: "Heloise! Ne yapıyorsunuz?" dedi. Fakat bayan alınmış bir biçimde ona bakarak bu avcı giyimiyle kimsenin tanıyamayacağını söyleyip onu sürükledi. Tam bu sırada meraklarını giderip evden çıkan birkaç soylunun valinin aldığı önlemler sayesinde ne şövalye, ne de at tüccarının Dahme yakınlarında kimin avlanmaya geldiğini bilmediklerini söylemeleri üzerine Elektör Prens, gülerek şapkasını gözlerine indirdi ve: "Ey çılgınlık, dünyaya egemen olan yalnızca sensin ve senin yerin de güzel bir kadın ağzıdır!" dedi. Hükümdar ve bayan, Kohlhaas'ı görmek için çiftlik yapısından içeri girdikleri sırada o, sırtı duvara dayalı olduğu halde bir saman yığını üstüne oturmuş, Herzberg'de hastalanan çocuğunu beyaz ekmek ve sütle besliyordu. Bayan bir söyleşi ortamı yaratmak için: "Kimsin? Çocuğun nesi var? Suçun ne? Bu korumanlarla nereye götürülüyorsun?" gibi şeyler sorunca, at tüccarı meşin kasketini hafifçe kımlıdarak, işini görmeyi sürdürürken kısa ama doyurucu yanıtlar verdi. Avcı soylunun arkasında duran ve Kohlhaas'ın boynunda ibrişime asılı küçük kurşun bir muska gören Elektör Prens, konuşmak için daha iyi bir konu bulunmadığından: "Bunun anlamı nedir ve içinde ne var?" diye sordu. Kohlhaas yanıt verdi: "Evet, soylu efendim, bu muska..." Onu boynundan çözdü, açtı ve içinden mühür mumuyla kapatılmış bir tezkere çıkardı. "Bu muskanın tuhaf bir öyküsü var! Yedi ay olmalı, tam karımın gömüldüğünün ertesi günü, bana birçok haksızlık yapan soylu von Tronka'yı yakalamak için, belki sizin de bileceğiniz Kohlhaasenbrück'ten yola koyuldum. Yolumun üstünde vardığım Jüterbock adındaki bir sınır kasabasında bilmediğim bir sorunu çözmek için Saksonya ve Brandenburg Elektör Prensleri buluşmuşlardı. Akşama doğru anlaşmış olduklarından, o sırada kurulan yıllık panayırı görmek için dostça konuşa konuşa caddeden geçiyorlardı. Orada bir iskemle üzerine oturmuş, çevresini saran ahaliye insanlara fal açan bir çingeneye rasladılar ve şakadan, kendilerine de hoşlarına gidecek şeyler söyleyip söylemeyeceğini sordular. Ben yardımcılarımın bir hana inmiştim ve o sırada bu olayların geçtiği alandaki halkın arkasında bir kilisenin kapısı önünde bulunuyordum. Falcı kadının efendilere neler söylediğini duymadım. Halk gülüşerek birbirlerine onun bilgisini kimseyle paylaşmak istemediğini fısıldıyor ve olanları görmek için birbirini itiyordu; ben araştırmaktan çok araştıranlara yer vermek amacıyla arkamda kilisenin girişine oyulmuş olan bir sıranın üzerine çıktım. Bu yerden rahatça hükümdarları ve önlerinde iskemleye oturmuş olduğu halde bir şeyler yazar görünen kadını ancak görmüştüm ki, kadın koltuk değneklerine dayanarak ayağa kalktı ve çevresindeki halkı gözden geçirdi; sonra kendisiyle bir tek sözcük bile konuşmamış olan ve yaşamında bildiklerini öğrenmeyi asla istemeyen beni gözüne kestirdi, sık kalabalık arasından bana kadar sokuldu: "İşte! Efendi öğrenmek isterse, onu senden sorsun!" dedi ve bu sözlerle, soylu efendim, zayıf kuru elleriyle bu tezkereyi bana uzattı. Bütün halk bana döndüğü sırada ben: "Nine, bana ne veriyorsun?" diye sorunca, şaşkınlıkla içinde adımın da geçtiğini duyduğum ve anlayamadığım birçok mırıltılardan sonra: "Bir muska, at tüccarı Kohlhaas; onu iyi sakla, bir gün senin yaşamını kurtaracak!" dedi ve kayboldu. Kohlhaas safça konuşmayı sürdürdü: "Evet! Gerçeği itiraf etmek gerekirse bu muska, o kadar sert davrandıkları Dresden'de canımı kurtardı! Berlin'de bana ne olacağını, orada da bununla yaşamımı kurtarıp kutaramayacağımı zaman gösterecek!" dedi. Kohlhaas'ın bu sözleri üzerine Elektör Prens bir sıranın üstüne oturdu ve her ne kadar bayanın "ne oldu?" diye şaşkınlıkla sorduğu soruya: "Bir şey değil, bir şey değil!" yanıtını verdiyse, de, bayan yanına koşup onu kolları arasına almaya vakit bulamadan baygın bir durumda döşemenin üstüne yuvarlandı. Bir iş için tam bu anda içeriye giren şövalye von Malzahn: "Aman Tanrım! Efendiye ne oldu?" dedi. Bayan bağırdı: "Su getirin!" Avcı soylular onu

yerden kaldırdılar, yandaki odada bulunan bir yatağa götürdüler. Bir nedimin çağırıldığı vekilharcın gelip onu ayıltmak için harcadığı boşa giden birçok çabadan sonra: “Bu darbe ona pek dokunmuşa benziyordu!” demesi üzerine, şaşkınlık iyice arttı. Saki, hekim getirtmek üzere bir atlıyı Luckau’a gönderdiği sırada gözlerini açtığı için, vali de onu bir arabaya koydurdu ve yavaş yavaş hareket ederek yakınlarda bulunan ve kendisinin avlanmak için gittiği köşküne gönderdi. Fakat bu yolculuk onun oraya vardıkdan sonra iki baygınlık daha geçirmesine neden oldu. Ancak ertesi gün geç vakit Luckau’dan hekimin geldiği sırada sinirsel hummalar içinde bu baygınlıklardan bir parça kurtulabildi. Akli başına gelir gelmez yatakta yarı doğruldu; ilk sözü Kohlhaas’ın nerede bulunduğunu sormak oldu. Sorusunu yanlış anlayan vekilharç, elini tutarken bu korkunç adam yüzünden hiç meraklanmamasını, Dahme’deki çiftlikte geçen o garip ve anlaşılmaz olaydan sonra verdiği buyruk gereği onun Brandenburglu korumanlarıyla birlikte orada kaldığını söyledi. Onu bu adamın yanına götürdüğünden dolayı karısını fazlasıyla azarladığını ve bu iş yüzünden çok üzülmüş olduğunu söyledikten sonra, Kohlhaas ile konuştuğu sırada kendisine böyle garip ve korkunç bir biçimde dokunan şeyin ne olduğunu sordu. Elektör Prens başına gelen bu kötü olaya, bu adamın boynunda asılı duran kurşun kap içindeki bir tezkereyi görmesinin neden olduğunu söyledi. Bu durumu açıklamak için vekilharcın anlamadığı bazı şeyleri de sözlerine ekledi. Birdenbire elini elleri arasında sıkarak bu tezkereye sahip olmanın kendisi için son derece önemli olduğunu söyledi ve vakit geçirmeden ata binip Dahme’ye gitmesini, her ne pahasına olursa olsun Kohlhaas’tan tezkereyi satın almasını rica etti. Şaşkınlığını saklamakta çok güçlük çeken vekilharç, eğer bu tezkerenin kendisi için bir değeri varsa bunu Kohlhaas’a açmamanın çok yerinde bir davranış olacağını söyledi; “çünkü o, dikkatsizce söylenen birkaç sözle bundan haberdar olursa, azgın ve kana susamış heriften tezkereyi almak için bütün servetiniz yetmez” dedi. Elektör Prens yatıştırmak amacıyla bir çare düşünülmesi gerektiğini, bu işle ilgisi olmayan üçüncü bir kişi aracılığıyla kendisi için o kadar değerli olan bu tezkereyi ele geçirmenin belki de mümkün olacağını, çünkü bu uğursuzun aslında tezkereye pek de bağlı bulunmadığını sözlerine ekledi. Elektör Prens terini silerken, bu amaçla birini hemen Dahme’ye gönderip her ne biçimde olursa olsun tezkereyi ele geçirinceye kadar at tüccarının gönderilmesini şimdilik geri bırakmanın mümkün olup olmayacağını sordu. Duyduklarına inanamayan vekilharç, akla gelecek her türlü olasılık hesaba katılsa bile, at tüccarının o anda Dahme’den hareketle sınırı çoktan geçip Brandenburg arazisinde bulunması gerektiğini söyledi; onun gönderilmesini geciktirmenin ya da göndermekten vazgeçmenin ise çok kötü, hatta belki de çözümü mümkün olmayacak birçok güçlük doğuracağını sözlerine ekledi. Elektör Prens umutsuz bir kimsenin tavrıyla ses çıkarmadan yastığa yaslanınca, tezkerenin ne içerdiğini ve içindekilerin gerçekten kendisiyle ilgili bir şeyi sakladığını nereden, nasıl öğrendiğini sordu. Elektör Prens bu sorunda iyi niyetine güvenemediği vekilharca kuşkulu bir bakış fırlattı ve yanıt vermedi. Kalbi düzensiz çarpıyor, yatağında uzanmış, elinde tuttuğu mendilinin oyalarına kımltırsız ve düşünceli bakışlarla bakıyordu. Birdenbire önceleri kendisine birçok kez gizli işler verdiği genç, güçlü ve becerikli bir kimse olan avcı soylu von Stein’ı, onunla başka bir sorunu konuşacağını söyleyerek odaya çağırmasını rica etti. Elektör Prens genç soyluya sorunla ilgili bilgi verdikten ve Kohlhaas’ın elinde bulunan tezkerenin önemini açıkladıktan sonra, kendisiyle sonsuz bir dostluk kurmak ve at tüccarı Berlin’e varmadan tezkereyi getirip getirmek istemediğini sordu. Soylu, bu garip sorunu biraz kavrar kavramaz, bütün gücüyle buyruğuna hazır olduğunu söyleyince Elektör Prens ona, Kohlhaas’ın arkasından yetişmek, belki de parayla yaklaşılamayacağı için, kurnazca yönlendirilen bir konuşma arasında tezkereye karşılık ona özgürlük ve yaşam sözü vermek, eğer diretirse, doğal olarak yine tetik davranarak, kendisini götüren Brandenburg süvarilerinin elinden kaçması için at, adam ve parayla yardım etmek görevini yükledi. Avcı soylu, Elektör Prensten bir güven yazısı rica ettikten sonra birkaç uşakla hemen yola koyuldu;

atları alabildiğine sürdüğünden Kohlhaas'a bir sınır köyünde yetişmek mutluluğuna kavuştu. O, şövalye von Malzahn ve beş çocuğuyula birlikte, evin önünde hazırlanmış bir masada öğle yemeğini yiyordu. Soylu, kendisini şövalye von Malzahn'a yolculuk yapan ve bu arada yanında götürdüğü adamı görmek isteyen bir yabancı diye tanıttı; o da onu, hemen nazik bir biçimde Kohlhaas ile tanıştırdı, sofraya oturttu. Şövalye yola çıkma hazırlıklarıyla uğraştığı, süvariler de evin öbür yanındaki masada yemek yedikleri için, soylu kim olduğunu ne gibi özel bir görevle geldiğini at tüccarına açma fırsatını çarçabuk buldu. Dahmedeki çiftlikte, adı geçen koruyucu kabı görür görmez bayılan adamın artık konumunu ve adını bilen ve bunu öğrenmiş olmakla duyduğu zevkin doruğuna ulaşmak için bu tezkerenin gizlerini öğrenmekten başka hiçbir gereksinimi olmayan at tüccarı, bazı nedenlerden dolayı bu tezkereyi yalnızca merak ettiği için açmamaya karar vermişti. Kendisinin her türlü özveriye hazır olmasına karşılık Dresden'de karşılaştığı soyluca olmayan ve bir prence yakışmayacak davranışları anımsayarak, tezkereyi vermek istemediğini söyledi. Avcı soylunun, kendisine özgürlük ve yaşam gibi değerli iki şey sunulduğu halde, neden geri çevirdiği sorusuna, Kohlhaas: "Soylu efendim! Hükümdarınız gelse de, kendimi hükümdarlık aşamı tutmama yardım edenlerle birlikte yok etmek istiyorum! dese, yok etmek, anlıyor musunuz? Bu en candan isteğim olduğu halde, kendisi için bütün varlığından daha değerli olan bu kâğıdı yine ona vermezdim; ve ona, 'sen benim boynumu uçurabilirsin; fakat ben sana üzüntü verebilirim, hem vereceğim de!' derdim," dedi. Bu sözler üzerine, ölümü andıran bir çehreyle tabakta artakalan güzel bir parça yemeği yemesi için bir süvari çağırdı; köyde kaldığı sürece masa başında oturan soylunun artık yüzüne bakmadı ve ancak arabaya bineceği zaman esenleşen bir bakışla yeniden ona döndü. Bu haberi aldığı zaman, Elektör Prens'in durumu o kadar kötüleşti ki aynı zamanda birçok yönden saldırıya uğrayan yaşamını korumak için hekim büyük bir endişe içinde üç üzüntülü gün geçirdi. Bununla birlikte yapısının güçlü olması sayesinde hasta döşeğinde birkaç sıkıntılı hafta geçirdikten sonra yeniden iyileşti; onu örtüler ve yastıklar içinde bir arabaya bindirerek Dresden'e hükümet işlerinin başına götürebildiler. Oraya varır varmaz, Prens Christiern von Meissen'ı çağırttı ve ondan İmparatorluk topraklarında düzeni bozma suçundan dolayı Kohlhaas aleyhindeki dilekçelerini haşmetli İmparator hazretlerine bizzat sunmak üzere Viyana'ya gönderme düşüncesinde oldukları adalet danışmanı Eibenmeyer'in hazırlıklarının ne aşamada olduğunu sordu; prens onun Brandenburg Elektör Prensi'nin soylu Wenzel von Tronka'ya karşı yağızlardan dolayı dava açmak üzere avukat olarak Dresden'e gönderdiği hukuk bilir Zäuner gelir gelmez hemen Viyana'ya hareket ettiği yanıtını verdi. Elektör Prens kızararak masası başına geçerken bu aceleye şaşırdığını ve Eibenmeyer'in hareketi için Kohlhaas'a genel affı sağlayan Doktor Luther ile yapılacak zorunlu bir görüşmeden sonra buyruk vermek istediğini anımsadığını söyledi. Bu sırada masanın üstünde duran birçok mektup ve dosyayı, gizlemeye çalıştığı bir hoşnutsuzlukla birdenbire karıştırdı. Prens şaşkınlıkla ona bakarak bir an sustu, sonra bu sorunda onu hoşnut edemediği için üzgün olduğunu, fakat avukatın adı geçen zamanda gönderilmesini buyuran Devlet Meclisi kararını gösterebileceğini söyledi. Devlet Meclisinde Doktor Luther ile görüşmenin hiçbir biçimde söz konusu olmadığını, Kohlhaas'a yaptığı şefaatten dolayı bu rahiple konuşmanın daha önce belki amaca uygun olacağını, fakat bütün dünyanın gözü önünde ona bağışlanan genel af bozulup kendisi tutuklanarak yargılanmak ve idam edilmek üzere Brandenburg Mahkemelerine teslim edildikten sonra böyle bir şeyin doğru olmayacağını sözlerine ekledi. Elektör Prens, Eibenmeyer'i göndermekle yapılan yanlışlığın büyük olmadığını, şimdilik onun Viyana'da davacı sıfatıyla görünmemesini söyledi ve bu konuda gereken buyrukları ona ulaştırmak için zaman geçirmeden acele bir haberci göndermesini prensten rica etti. Prens bu buyruğun bir gün geç verildiği, çünkü o gün gelen bir habere göre Eibenmeyer'in, avukat niteliğiyle dilekçesini Viyana Devlet Şansölyeliği'ne bırakarak işe başlamış olduğu yanıtını verdi. Elektör Prens'in bu kadar kısa bir zamanda bütün

bunları yapmanın nasıl mümkün olduğu sorusu üzerine, avukatın hareketinden bu yana tam üç hafta geçtiğini ve kendisine gönderilen talimatta Viyana'ya varır varmaz bu sorunu hemen çözmeye çalışmasının yazılı olduğunu sözlerine ekledi. Prens bu durumda duraksayıp işi biraz uzatmanın iyi olmayacağına dikkatini çekti. Brandenburglu avukat Zäuner'in soylu Wenzel von Tronka'ya karşı olanca şiddetiyle hareket ettiğini, yeniden eski durumlarına getirilmeleri için yağızların yüzücünün elinden alınmasını mahkemeden istediğini ve karşı tarafın bütün itirazlarına karşın bu isteğini yerine getirdiğini anlattı. Elektör Prens çingırağı çekerken: "Her neyse! Bunun hiçbir anlamı yok" dedi ve kendisi bulunmadığı zamanlarda Dresden'de başka neler olduğunu kayıtsızca sorarak prene döndü; içinden geçenleri saklamayı beceremeyerek, eliyle selamladı ve ona yol verdi. Aynı gün sorunun siyasal öneminden dolayı üzerinde bizzat uğraşma bahanesiyle Kohlhaas dosyalarının hepsini yazıyla istedi. Tezkerenin giziyle ilgili kendisinden bilgi alabileceği biricik adamı yok etmek düşüncesi, kendisi için artık dayanılmaz bir durum aldığından, İmparatora kendi eliyle bir mektup yazdı ve ondan yakında daha geniş bir biçimde açıklayabileceği bazı önemli nedenlerden dolayı Eibenmeyer'in Kohlhaas'a karşı açtığı davanın şimdilik yeni bir karara kadar geri alınması iznini, en candan ve gerekli bir biçimde rica etti. İmparator, devlet şansölyeliği tarafından hazırlanan bir notayla, düşüncesini böyle birdenbire değiştirmesinin kendisini son derece şaşırttığını, Saksonya tarafından yapılan suçlamanın Kohlhaas olayını Kutsal Roma Devleti bütünlüğünü ilgilendiren bir sorun durumuna soktuğunu, buna göre devletin başkanı olarak İmparator'un Brandenburg hanedanı nezdinde davacı olarak görünmek zorunda olduğunu ve mahkeme başkan yardımcısı Franz Müller'in Kohlhaas'ı genel düzeni bozma suçuyla mahkemeye vermek için dava vekili olarak Berlin'e gitmiş bulunduğunu, şikâyetin hiçbir biçimde geri alınmayacağını ve sorunun yasalara göre gelişmesini sürdüreceğini yazdı. Bu mektup Elektör Prensi büsbütün yıktı; bunun üzerine bir de Berlin'den, gizli mektuplarla avukatının bütün çabalarına karşın Kohlhaas'ın idam edileceği haberi gelince, talihsiz prens bir mektup yazıp Brandenburg Elektör Prensi'nden Kohlhaas'ın yaşamını bağışlamasını rica etme kararını verdi. Mektubunda, ölüm cezasının yerine getirilmesinin, bu adama söz verilen özgürlüğe aykırı düşeceği bahanesini ileri sürdü. Her ne kadar ona karşı görünüşte sert davranıldıysa da, hiçbir zaman onu öldürme niyetinde olmadıklarını ileri sürdü ve Berlin'in at tüccarını koruma yolundaki girişiminin, birdenbire beklenmeyen bir sonuç doğurarak, bu adam hakkında ora mahkemesinin vereceği yargı Dresden'de kalıp Saksonya yasalarına göre giyeceği yarıdan daha ağır olursa, ne kadar üzgün olacağını anlattı. Bu sözlerin büyük bölümünü kuşkulu ve kapalı gören Brandenburg Elektör Prensi, haşmetli İmparator'un avukatının gösterdiği şiddet yüzünden, yasa maddelerinden ayrılma olanağı olmadığı için kendisinin bu isteğine uyulamayacağı yanıtını verdi. Çünkü Berlin Mahkemesi'nde, Kohlhaas'a karşı, cinayetini bir genel afla bağışlayan kendisi tarafından değil, aksine bu afla hiç de bağlı olmayan Devlet Başkanı tarafından dava açılmış olduğunu anlattı. İşitilmemiş bir küstahlıkla da Brandenburg toprağına kadar yayılmaya başlayan Nagelschmidt'in sürekli haydutluklarının halk için korkunç bir örnek oluşturduğunu anlattı ve bütün bu yazdıklarını dikkate almak istemediği takdirde, ancak haşmetli İmparator tarafından Kohlhaas'tan yana bir yargı verilebileceğinden, bizzat ona başvuruda bulunmasını rica etti. Sonucu kötü olan bütün bu başvurularının sonunda üzüntü ve öfkeden Elektör Prens yeni bir hastalığa tutuldu. Vekilharcın bir sabah ziyaretinde ona, zaman kazanmak ve elinden tezkereyi almak amacıyla, Kohlhaas'ın yaşamını uzatmalarını sağlamak için Viyana ve Berlin saraylarına yazdığı mektupları gösterdi. Vekilharç önünde diz çöktü ve kutsal bildiği her şey üzerine ant içerek ondan bu tezkerenin içeriğini söylemesini rica etti. Elektör Prens kapıyı sürmeleyip yatağın üzerine oturmasını söyledi ve elini yakalayıp derin bir iç çekişle yüreği üzerinde sıktıktan sonra aşağıdakileri anlatmaya başladı "Brandenburg Elektör Prensi'yle Jüterbock'da buluşmamızın üçüncü günü bir çingene karısına

rasladığımızı, işittiğime göre, karın sana söylemiş olacak; Elektör Prens doğuştan neşeli olduğu için, sofrada da yakışık almayan bir biçimde becerilerinden söz edilen, başından birçok serüven geçmiş olan bu kadının ününü bir şakayla bütün halk önünde sıfıra indirmeye karar verdi. Kavuşturmuş olduğu kollarıyla kadının masasının önüne geçti ve doğru olup olmadığı hemen anlaşılabilir bir fal açmasını söyledi; yoksa Romalı Sibylle bile olsa sözlerine inanmayacağını ekledi. Bizi tepeden tırnağa süzen kadın, falın şu olacağını söyledi: Biz daha pazardan ayrılmadan bahçıvanın oğlunun koruda beslediği büyük boynuzlu geyik karşımıza çıkacaktı. Bilirsin, Dresden Sarayı mutfağına ayrılmış olan bu geyik, meşelerin gölgelendirdiği çevresi hatıllarla kaplı bir bölmeye kapatılmıştı; sonra, vahşi hayvan korkusundan ve kümes hayvanları yüzünden, koruyla bahçe kilitli ve koruma altında bulundurulur. Bu durumda falcı kadının söylediği gibi, hayvanın bulunduğumuz alana kadar nasıl geleceği hiç de merak edilmeyecek gibi değildi. Kadının bu sözleri üzerine Elektör Prens benimle kısaca konuştuktan sonra, falcının söylediklerini şaka olsun diye hiçe indirme kararıyla ve her türlü hileyi önlemek için, saraya bir haberci gönderdi ve geyiğin derhal kesilip ertesi günlerden biri için hazırlanmasını buyurdu. Bunun üzerine önünde bu buyrukların verildiği kadına döndü ve: “Güzel, pekâlâ! Şimdi geleceğim hakkında bana neler söyleyebilirsin?” dedi. Kadın onun eline bakarak şunları söyledi: “Yaşasın Elektör Prens ve efendim! Zatı devletleri uzun zaman egemenliğini sürdürecektir... Hanedan uzun süre payidar olacak, soyun büyük olacak, görkem içinde yaşayacak ve dünyanın bütün prenslerinden ve efendilerinden daha güçlü olacak!” Elektör Prens kadına düşünceli bir bakış attı ve bana bir adım yaklaşarak alçak sesle falını yalanlamak için birini saraya gönderdiğinden dolayı çok üzgün olduğunu söyledi. Onun adamları neşe çığlıkları arasında paraları kadının kucağına atarken, o da cebinden bir altın çıkarıp kadına uzattıktan sonra, bana açacağı falın da kendisine söyledikleri kadar güzel ve tatlı olup olmadığını sordu. Kadın yanında bulunan bir kutuyu açtı, içindeki paraları büyüklüğüne ve türüne göre uzun boylu ve güzelce yerleştirip kutuyu yine kapadıktan sonra, sanki kendisini rahatsız ediyormuş gibi elini güneşe tuttu, yüzüme baktı ve o elimi gözden geçirirken, ben soruyu yineleyip Elektör Prens’e şakayla karışık: “Galiba bana söyleyecek güzel şeyleri yok!” deyince, koltuk değneklerini yakaladı, onların yardımıyla yavaş yavaş iskemlesinden kalktı ve gizem dolu bir biçimde uzattığı elleriyle bana yaklaşıncaya ancak duyabilecek bir sesle: “Hayır!” diye fısıldadı... Ben şaşkın bir durumda “öyle mi?” dedim, sanki mermerden yapılmış gözlerle bana soğuk ve anlamsız bir bakış fırlatıp, arkasındaki iskemleye yeniden oturan kadının önünde bir adım geriledim: “Hanedanıma ne gibi bir tehlike gelecek?” dedim. Kadın eline bir parça kâğıt ve biraz kömür alıp ayaklarını çaprazladı; “Kâğıda yazayım mı?” diye sordu. Ve ben bu durum karşısında yapacak bir şey olmadığından: “Evet, yaz!” deyince, kadın: “Pekâlâ! Sana üç şey yazacağım: Hanedanının sonuncu hükümdarını; hükümdarlığı yitireceği yılı ve en sonunda da silah gücüyle onu alacak olanın adını.” dedi. Bunları yazıp kalktı, soluk ağzında yumuşattığı mumu tezkereye yapıştırdı ve orta parmağında bulunan mührü üzerine bastı ve ben senin de kolayca anlayacağın gibi anlatılması mümkün olmayan bir istekle tezkereyi almak isteyince: “Bağışlayın, soylum!” dedi, döndü, koltuk değneklerinden birini kaldırdı: “İstersen karşıda, halkın arkasında, kilisenin girişindeki sıra üstünde duran şapkası tüylü adamdan tezkereyi alabilirsin!” Daha ben ne dediğini iyice anlamadan, beni alanda şaşkınlık içinde bırakarak arkasında duran kutuyu kapayıp sırtına attı, ben ne yaptığının farkına varmadan çevresini saran halkın arasına karıştı. Bu anda Elektör Prens’in saraya gönderdiği şövalye geldi ve gülümseyerek geyiğin kesilip iki avcı tarafından mutfağına götürüldüğünü haber verdi; bu benim için büyük bir avuntu oldu. Beni oradan uzaklaştırmak için koluma giren Elektör Prens: “Mükemmel! Zaten falcılık her gün yapılan bir şey değildir; zamanımıza ve paramıza yazık oldu!” dedi. Fakat daha bu sözler bitmeden çevremizi saran halkın bağrıışmalarını duyduk ve herkesin başı uşaklar ve hizmetçi kızlar tarafından kovalanan,

mutfakta ensesinden kapıldığı geyiği sürükleyerek ta bizim önümüze kadar getirip bırakan büyük bir kasap köpeğine çevrildi. Böylece gerçekten de kadının bize söylediklerinin doğruluğunun bir kanıtı olarak falı çıkmış ve ölü de olsa, geyik bizi karşılamıştı. Bir kış günü düşen yıldırım bile benim için bu görünümünden daha yıkıcı bir darbe olamazdı. Elektör Prens'ten ayılır ayrılmaz, ilk işim kadının bana betimlediği bu şapkası tüylü adamı aratmak oldu. Ancak hiç ara vermeden çevreye saldıgım adamlarım bana en küçük bir ipucu bile getirmedi. İşte böyle, dostum Kunz, birkaç hafta önce Dahme yakınındaki çiftlikte o adamı kendi gözlerimle gördüm." Bu sözlerle vekilharçın elini bıraktı, terini silerek yine yatağa gömüldü. Bu olay üzerine düşüncelerini söyleyerek Elektör Prens'in düşüncelerini kırmayı ve düzeltmeyi boşuna harcanacak bir emek sayan vekilharç, ondan herhangi bir yolla tezkereyi ele geçirmesini, sonra da herifi kendi yazgısıyla baş başa bırakmasını rica etti. Elektör Prens, tezkereden vazgeçmek ve hatta bu bilginin o adamla birlikte yok olup gitmesini düşünmek bile kendisini o kadar üzdüğü halde, bunu elde etmenin bir çaresini bulamadığını söyledi. Çingene kadını aratıp aratmadığı hakkında dostunun sorduğu soruya Elektör Prens: "Başka bir bahane göstererek hükümete gönderdiğim bir buyrukla bu kadını bugüne kadar Elektör Prenslığın her yanında boyuna arattırdım" dedi. Daha fazla açıklayamayacağı bazı nedenlerden dolayı, onun Saksonya'da bulunacağından kuşku duyduğunu söyledi. O sırada iyi bir raslantı sonucu olarak vekilharç, görevden alındıktan az sonra ölen Kont Kallheim'ın Neumark'taki arazisinden kendi karısının payına düşen mirası almak üzere Berlin'e gidiyordu. Elektör Prens'i gerçekten sevdiği için, biraz düşündükten sonra, Bay Kunz, ondan bu sorunun çözümü konusunda kendisine tam yetki verip vermediğini sordu. Elektör Prens elini yakalayıp göğsünde sıkarken: "Kendini benim yerime koyarak davran ve bana tezkereyi getir!" dedi. O da işlerini devir ve teslim ettikten sonra, karısını Dresden'de bırakarak yalnızca birkaç hizmetçiyle birlikte karar verdiği tarihten bir iki gün önce yola çıktı.

Daha önce de söylediğimiz gibi Kohlhaas Berlin'e varmış ve Elektör Prens'in özel bir buyruğuyla içinde kendisinin ve beş çocuğunun olabildiği kadar rahat edebildikleri bir şövalye hapisanesine götürülmüştü. Viyanalı avukat oraya gelir gelmez de İmparatorluk topraklarında düzeni bozma suçundan istinaf mahkemesinde yargılanmasına başlandı. Her ne kadar Kohlhaas, yanıtında, Lützen'de Saksonya Elektör Prensi ve kendisi arasında bir sözleşme yapıldığı için Saksonya arazisine saldırıp zorbalıklarda bulunduğundan dolayı yargılanamayacağını söylediye de, avukattan İmparator hazretlerinin bunu dikkate almayacağını öğrendi; ve soylu Wenzel'in yargılanamayacağını söylediye de, dava dolayısıyla kendisinden doyurucu bir biçimde özür dileneceği açıklanınca buna razı oldu. Vekilharçın Berlin'e ulaştığı gün, Kohlhaas yasalara göre hüküm giymiş ve kılıçla kafasının kesilmesine karar verilmişti. Bu yargı aslında hafif idiye de, halk sorunun karışık olmasından dolayı onun yerine getirileceğine bir türlü inanmıyordu; hatta bütün kent, Elektör Prens, Kohlhaas'a sevgi duyduğu ve acıdığı için bunu kesinlikle hemen uzun ve güçlüklerle dolu bir hapis cezasına dönüştürecek diye umuyordu. Efendisinin kendisine verdiği görevi başarmak için zaman yitirilmemesi gerektiğini anlayan vekilharç, bir sabah hapisanesinin penceresinden üzgün üzgün gelip geçenleri seyreden Kohlhaas'a her zamanki saray üniformasıyla görünmekle işe başladı. Birdenbire yaptığı bir baş hareketinden at tüccarının kendisini tanıdığını anladı ve özellikle onun istem dışı bir davranışla elini göğsünde koruyucu kabın bulunduğu yere götürdüğünü görünce sevindi: O anda Kohlhaas'ın yüreğinden geçenleri, tezkereyi elde etmek için yapılacak denemede bir adım daha atmaya yeterli bir hazırlık saydı. Berlin'de eskiler alıp satan bir sürü insan arasında gördüğü yaşlı, koltuk değnekleriyle yürüyen bir kadını çağırttı. Bu kadın yaş ve giyiniş bakımından Elektör Prens'in betimlediği kadına çok benziyordu. Kohlhaas'ın, kendisine hemen şöylece tezkereyi veren kadının yüz çizgilerini tanıyamayacağını düşünerek, onu adı geçen kadının yerine koymaya ve çingene karı rolüyle at

tüccarının yanına göndermeye karar verdi. Bunun için de ona Jüterbock'ta Elektör Prens ile çingene kadın arasında geçen her şeyi iyice anlattı ve kadının Kohlhaas'a neler açıkladığını bilmediği için, ona tezkeredeki gizem dolu üç maddeyi birçok kez yinelemeyi de unutmadı. Saksonya hanedanı için son derece önemli olan bu tezkereyi hile ya da zorla elde etmek amacıyla yapılan işleri anlatarak, kendisinin bağlantısız ve anlaşılmaz bir biçimde nelerden söz edeceğini açıkladıktan sonra ona: "Tezkere senin yanında güvenlikte değildir; önümüzdeki şu birkaç uğursuz gün için, onu korumak üzere bana vermelisin" diyerek tezkereyi Kohlhaas'tan alma ödevini yükledi. Eskici kadın oldukça büyük bir ücret karşılığında bu işi üzerine aldı. Ücretin yarısını peşin istediği için vekilharç önceden vermek zorunda kalmıştı. Er meydanında ölen Herse'nin annesi hükümetin izniyle arada sırada Kohlhaas'ı ziyaret ediyordu. Eskici karı bu kadını birkaç aydan beri tanıdığı için, başgardiyana küçük bir armağan vererek bir iki gün sonra at tüccarının yanına girmeyi başardı. Ancak yaşlı kadın içeriye girince Kohlhaas, elindeki mühür yüzükten ve boynunda sarkan mercan kolyeden Jüterbock'ta kendisine tezkereyi veren yaşlı çingeneyi tanıır gibi oldu. Gerçekle akla yakınlık her zaman yan yana gitmez; işte burada da bunu gösteren bir raslantı olmuştu. Bu raslantıyı anlatmakla birlikte, inanmak istemeyenleri kuşkularında özgür bırakmak zorundayız. Vekilharç Berlin sokaklarında rolünü oynatmak üzere eskici kadını tutarken son derece yanlış bir harekette bulunmuştu; çünkü bu kadın, yerine geçirmek istediği çingene karısının ta kendisiydi. Kadın, koltuk değneklerine dayanıp, bakışlarından ürkererek babalarının yanına sokulan çocukların yanaklarını okşarken, uzun zamandır Saksonya'dan Brandenburg'a döndüğünü, Berlin caddelerinde vekilharcın sakınmaksızın, geçen ilkyazda Jüterbock'ta bulunan çingene karısını sorması üzerine, ona yaklaştığını ve çözülmesini istediği işi başka bir adla üzerine aldığını söyledi. Ölen karısı Lisbeth ile yaşlı kadın arasında garip bir benzerlik gören Kohlhaas, neredeyse ona karısının büyükannesi olup olmadığını soracaktı; çünkü yüzünün çizgileri, hâlâ güzel olan kemikli elleri ve özellikle de konuşurken ellerini sallaması ona tümüyle karısını anımsatıyordu. Hatta karısının boynundaki beni onun boynunda da fark etmişti. Kohlhaas kafasında birbirine karşıt birçok düşünceyle kadını bir iskemleye oturttu ve vekilharcın ne gibi bir işini görmek için kendisine geldiğini sordu. Kohlhaas'ın emektar köpeği dizlerini koklar ve kadın tarafından okşandığı için kuyruğunu sallarken, falcı yanıt verdi: "Vekilharcın beni sana göndermesindeki amaç, tezkerenin Saksonya hanedanını fazlasıyla ilgilendiren gizem dolu üç maddesini öğrenmek ve tezkereyi elde etmek için, şimdi Berlin'de bulunan birinden kaçınman yolunda seni uyararak, onun göğsünde, taşıdığı yerde artık güvende olmadığı bahanesiyle onu senden istemektir. Buraya gelmekteki asıl amacım, kurnazlık ya da zorla onu elinden alacakları korkutmasının boş bir tuzaktan başka bir şey olmadığını söylemektir" dedi. Koruması altında bulunduğu Brandenburg Elektör Prensi sayesinde bu adamdan en küçük bir korkusu olmaması gerektiğini, hatta kâğıdın onun yanında kendisinininkinden daha güvende olduğunu, onu ne gerekçeyle ve kime olursa olsun verip elden çıkarmaktan kaçınmasını söyledi. Bununla birlikte Jüterbock panayırında kendisine bu amaçla verdiği tezkereden yararlanmayı bilmesini ve sınırda soylu von Stein aracılığıyla yapılan öneriyi kabul ederek artık hiçbir şeye yaramayan bu kâğıt parçasını özgürlük ve yaşamı karşılığında Saksonya Elektör Prensi'ne teslim etmesinin akıllı bir davranış olacağını söyleyerek sözlerini bitirdi. Elinde kendisini tam yeneceği anda düşmanını can evinden vuracak güç bulunduğu için çok sevinen Kohlhaas: "Olmaz, nineciğim, asla olmaz" dedi, yaşlının elini sıktı ve bu korkunç soruların tezkeredeki yanıtlarının neler olduğunu sordu. Kadın ayaklarının dibinde çömelmiş duran en küçük çocuğu kucağına alırken: "Asla olmaz mı, at tüccarı Kohlhaas? Bu sevimli, küçük, sarı saçlı oğlan için de mi olmaz" dedi ve şaşkınlıkla kendisine bakan küçüğe güldü, onu bağrına bastı ve öptü, cebinden bir elma çıkararak ona verdi. Kohlhaas, üzüntülü bir anlatımla falcı kadına çocuklarının eğer büyük olsalardı kendi davranış biçimiyle övüneceklerini ve kendisinin

bu tezkereyi torunlarına saklamaktan daha iyi hiçbir şey yapamayacağını söyledi. Sonra kimin kendisine yeniden dolandırılmayacağı konusunda güvence vereceğini ve en sonunda Lützen’de topladığı adamları gibi bu tezkerenin de Elektör Prens’e kurban olup olmayacağını sordu: “Bana verdiği sözü bir kez tutmayan kimseyle bir daha tek sözcük bile konuşmam! Ancak bu kâğıtla şimdiye kadar çektiklerime karşılık olarak bir avuntu bulmaktayım ve sevgili nineciğim, yalnızca senin kesin ve şüphe götürmez isteğin beni ondan ayırır” dedi. Kadının çocuğu yere koyarken onu birçok yönden haklı bulduğunu, davranışlarında özgür olduğunu söyledi; koltuk değneklerini aldı ve gitmeye hazırlandı. Kohlhaas bu acayip tezkerenin içeriği hakkındaki sorusunu yineledi. O, kendisine bunu açacağını anlatınca, gitmeden önce ondan birçok şey hakkında bilgi almanın yalnızca bir araştırma olmasına karşın, kim olduğunu ve nasıl bu bilgiye ulaştığını, Elektör Prens için yazılmış olan bu tezkereyi neden ona vermeyip binlerce kişi arasında falına hiç ilgi göstermeyen kendisine verdiğini bilmek istediğini söyledi. Bu sırada yukarıya çıkan birkaç polis memurunun çıkardığı gürültüyü işittiler; bu odalarda onunla birlikte görünme endişesiyle kadın yanıt verdi: “Allaha ısmarladık, Kohlhaas! Allaha ısmarladık! Bir dahaki buluşmamızda her şey hakkında bilgi veririm.” Ve kapıya doğru döndüğü sırada bağırdı: “Hoşça kalın çocuklar, hoşça kalın.” Küçükleri sırayla öptü ve gitti.

Saksonya Elektör Prensi bu sırada acı düşüncelere kapılarak Oldenholm ve Olearius adında, o zamanlar Saksonya’da pek ünlü olan iki astroloğu çağırttı; kendisi ve bütün torunları için çok önemli olan o gizemli tezkerenin içindekileri keşfetmelerini istedi. Astrologlar Dresden’de sarayın kulesinde derin incelemelerle birkaç gün geçirip faldan birkaç yüzyıl sonrasının mı, yoksa şimdiki zamanın mı söylenmek istendiği üzerinde anlaşamadılar, hatta belki de bu falla, aralarındaki ilişkilerin hâlâ gergin bulunduğu Polonya tahtının kast edildiği üzerindeki tartışmalarında da bir sonuca varamadılar. Böylece bu bilginler tartışması talihsiz efendinin -umutsuzluğunu değilse bile-endişesini, artık dayanılmaz bir dereceye vardırdı. Buna vekilharçın o günlerde Berlin’e gitmeye hazırlanan karısına yazdığı mektup da katıldı. Vekilharç, karısına, yola çıkmadan önce Elektör Prens’e giderek, bir kadın bulup yaptığı denemenin nasıl kötü sonuç verdiğini, kadının bir daha görünmediğini becerikli bir dille anlatmasını ve hâlâ Kohlhaas’ın elinde bulunan tezkereyi alacağını umduğunu; çünkü kendisi için verilen ölüm kararının dosyaların iyice incelenmesinden sonra Brandenburg Elektör Prensi tarafından imzalanıp uygulama günü olarak da Palmarum’dan sonraki pazartesinin kararlaştırıldığını söylemesini yazmıştı. Bu haber üzerine Elektör Prens kalbi pişmanlık ve üzüntüyle dolu olarak bir çılgın gibi odasına kapandı ve yaşamından bıkmış bir halde iki gün yemek yemedi, üçüncü gün hükümete, avlanmak için Dessau Prensi’nin yanına gideceği yolunda bir haber göndererek birdenbire ortadan kayboldu. Nereye gittiğini, gerçekten Dessau yolunu mu tuttuğunu bir yana bırakalım; çünkü karşılaştırmalarından bilgi edindiğimiz öyküler bu noktada birbirine aykırıdır. Kesin olan bir şey varsa, Dessau Prensi’nin o aralar ava çıkamayacak bir durumda hasta olarak dayısı Dük Heinrich’in yanında Braunschweig’de bulunduğu. Bayan Heloise ise ertesi gün akşam üzeri kuzeni diye tanıttığı Kont von Königstein ile birlikte Berlin’e, kocası vekilharç Bay Kunz’un yanına ulaştı. Bu sırada Elektör Prens’in buyruğuyla Kohlhaas’a idam kararı okunup zincirleri çözüldü ve Dresden’de elinden alınan tapu ve senetleri kendisine geri verildi; mahkemenin kendisine ayırdığı danışmanlar ölümünden sonra servetini ne yapmak istediğini sorunca, noter yardımıyla çocuklarının lehine bir vasiyetname yaptı ve Kohlhaasenbrücklü dostu, dürüst memuru onlara vasi olarak atadı.

Ondan sonra, son günlerini büyük bir dinginlik ve hoşnutluk içinde geçirdi; çünkü Elektör Prens’in özel bir buyruğuyla, içinde bulunduğu burç açılmış ve kentte sayısı pek çok olan arkadaşlarına gece gündüz özgürce girip çıkma izni verilmişti. Hatta Doktor Luther’in kendi eliyle yazdığı, kuşkusuz bir

hayli dikkate değer olan ve şimdi ortada bulunmayan bir mektubu getiren din bilgini Jacob Freising'in, Luther'in elçisi olarak hapishaneye girmesi ve bu ruhani kişi eliyle ona yardım eden Brandenburglu iki başrahibin önünde kutsal komünyon töreninin yapılması kendisi için büyük bir avuntu olmuştu. Hakkını bizzat almak için yaptıklarının karşılığını ödeyeceği Palmarum'dan sonraki o uğursuz pazartesi gelip çattığı zaman, hâlâ onu kurtaracak Elektör Prens'in bir sözünü beklemekten umudunu kesmeyen kent halkının heyecanı pek büyüktü. Sayısı artırılan korumanlarla birlikte, iki oğlu kucağında olduğu halde (çünkü bu izni mahkemedен özellikle rica etmişti), teolog Jacob Freising tarafından, yol gösterilerek hapishanenin kapısından çıkınca, elini sıkan, esenleşen arkadaşlarının arasından Elektör Prenslik Sarayı'nın kapıcısı yaşlı bir çehreyle yanına sokulup, bir kâğıt uzattı ve onu kendisine bir kadının verdiğini söyledi. Kapıcı pek az tanıdığı bu adama garip garip bakarken, Kohlhaas kâğıdı açtı, üstündeki muma basılmış olan mühür kendisine hemen o çingeneyi anımsattı. Fakat aşağıdaki haberi okuyunca, şaşkınlık içinde kaldı: "Kohlhaas, Saksonya Elektör Prensi Berlin'dedir; erkenden idam yerine gitti. Eğer senin için bir değeri varsa, mavi ve bayaz tüylü şapkasından onu tanıyabilirsin. Buraya gelmesindeki amacını sana anlatmaya gerek yok: Sen gömüldükten sonra mezarını kazdırıp koruyucu kabı almak ve tezkereyi okumak istiyor. -Elisabeth." Kohlhaas son derece şaşırılmış bir durumda kapıcıya döndü ve ondan, tezkereyi veren bu eşi benzeri olmayan kadını tanıyıp tanımadığını sordu. Fakat kapıcı: "Kohlhaas, o kadın..." diye yanıt verdi ve sözünün ortasında garip bir biçimde durakladı; bu anda arkadan gelen halkın itmesiyle ilerleyen Kohlhaas bütün organları titreyen bu adamın ne söylediğini işitmedi. İdam yerine geldiği zaman, büyük bir insan kalabalığı arasında ve at üstünde, Brandenburg Elektör Prensi buyruğundakilerle birlikte orada hazır bulunuyordu. Yanındakiler arasında Başbakan Heinrich von Geusau; sağında idam kararının bir suretini elinde tutan İmparator'un avukatı Franz Müller; solunda Dresden Mahkemesi'nin bir kararıyla kendi avukatı, hukuk bilgini Anton Zäuner; halkın kapadığı yarım çemberin ortasında bir çıkın eşya, semizlikten parlayan ve yerinde duramayarak eşinen iki yağızla birlikte bir mübaşir vardı. Çünkü Başbakan Bay Heinrich efendisi adına Dresden'de soylu Wenzel von Tronka'ya karşı açtığı davada isteklerini tümüyle elde etmişti: Atlar, başları üzerinde bir bayrak dalgalandırılarak onurları geri verildikten sonra, onları besleyen yüzücünün elinden alınmış, soylunun adamları tarafından beslenmiş ve bunun için oluşturulan bir kurul önünde Dresden'de pazar yerinde avukata teslim edilmişlerdi. Kohlhaas korumanlarıyla kendisine doğru tepeye çıktığı sırada, Elektör Prens: "İşte Kohlhaas, bugün hakkının sana verileceği gündür! Şuraya bak! İşte Tronkenburg'da senden zorla alınan ve benim, efendin olarak sana geri vermek zorunda olduğum şeylerin hepsini geri veriyorum: Yağızlar, şal, para, çamaşırlar; hatta Mühlberg'de ölen uşağın Herse için ödence... Nasıl hoşnut musun?" dedi. Kohlhaas, kucağında bulunan çocuklarını yanına koyarken başbakanın bir işareti üzerine kendisine verilen kararnameyi şaşırarak okudu; kararnamede soylu Wenzel'in de iki yıl hapse mahkûm edildiği maddesini görünce duygularına yenilip kollarını göğsü üzerine çaprazlama kavuşturarak uzaktan Elektör Prens'in önünde dik çöktü. Kalkıp kollarını yeniden kavuşturdu ve neşeyle başbakana, yeryüzündeki en büyük isteğine kavuştuğunu söyledi; atlara yanaştı, onları iyice gözden geçirdi, narin boyunlarını okşadı ve yeniden başbakanın yanına gelerek, neşeli neşeli onları oğulları Heinrich ve Leopold'a armağan ettiğini söyledi. Başbakan Bay Heinrich von Geusau at üstünde yavaşça ona dönerek, Elektör Prens adına son isteğinin kutsal bilineceğine söz verdi ve çıkında bulunan diğer eşyalar hakkında da dilediği gibi karar vermesini istedi. Bunun üzerine Kohlhaas kalabalık arasında gördüğü Herse'nin annesini yanına çağırdı ve ona eşyaları verirken: "İşte anneciğim, bunlar senindir!" dedi, kendisine ödence olarak verilen parayı da çıkındakiler ve oradaki eşyayla birlikte, son günlerinin iyi geçmesi için, armağan olarak, ona uzattı. Elektör Prens bağırdı: "Şimdi, at tüccarı Kohlhaas! Böylece hakkın teslim edilmiş oldu. Sen de

ülkesinin düzenini bozduğun için, avukatı burada bulunan haşmetli İmparator hazretlerinin hakkını teslim hazır ol!” Kohlhaas şapkasını çıkarıp yere attı, hazır olduğunu söyledi. Çocuklarını birer kez daha kaldırıp bağına bastıktan sonra Kohlhaasenbrüclü memura verdi, memur onları dingin gözyaşları içinde, sessizce alandan uzaklaştırırken kütüğün başına geldi. Boynundaki atkıyı çözüp göğüslüğünü ancak açmıştı ki, kalabalık arasında, kendinden az uzakta, vücutlarıyla onu yarı örten iki şövalyenin ortasında şapkası mavi ve beyaz tüylü bilinen adamı gördü. Kohlhaas fırladı, çevresini saran korumanları şaşkınlığa düşüren bir atılışla birdenbire onun önüne gitti, boynundan koruyucu kabı çözdü, içinden tezkereyi aldı, açtı, okudu ve tatlı umutlara kapılmaya başlayan mavi beyaz şapkalı adamdan gözünü ayırmaksızın kâğıdı ağzına tıktı ve yuttu. Beyaz ve mavi şapkalı adam bu görünüm karşısında baygın bir durumda sarsıntılar içinde yere yıkıldı. Yanındakiler şaşkınlık içinde eğilip onu yerden kaldırırlarken Kohlhaas, idam yerine döndü, celladın baltası başını gövdesinden ayırdı.

Kohlhaas’ın öyküsü burada bitiyor. Halkın hıçkırıkları ve yakınmaları arasında ölüsü bir tabuta konuldu ve taşıyıcılar gömülmek üzere onu mezarlığa götürürlerken Elektör Prens, zavallı Kohlhaas’ın oğullarını yanına çağırdı ve onlara şövalyelik sanını vererek soylular okulunda okutulmalarını söyledi. Saksonya Elektör Prensi bedence ve ruhça yıkılmış bir durumda hemen Dresden’e döndü. Ayrıntıları tarih kitaplarında okunabilir.

Daha geçen yüzyıla kadar Meklenburg’da Kohlhaas’ın neşeli ve gürbüz torunları yaşıyordu.

YARARLANILAN YAPITLAR

Wilhelm Scherer: Geschichte der deutschen Literatur. 16. Aufl. Berlin 1927. S. 666 öt.

Friedrich Vogt - Max Koch: Geschichte der deutschen Literatur. Neudruck 3. Bd. Leipzig 1930 S. 58 öt.

Erich Schulze - Hans Henning: Die deutsche Literatur. 3. Aufl. Wittenberg 1923 S. 278 öt.

Otto Brahm: Heinrich von Kleist 3. Aufl. Berlin 1903.

H. Meyer - Benfey: Kleist, Berlin 1923.

Friedrich Gundolf: Heinrich von Kleist, Berlin 1932.

Joseph Körner. Recht und Pflicht eine Kleist - Studie, Berlin 1926.